

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND
AVALIKU ÕIGUSE INSTITUUT
RIIGI JA HALDUSÕIGUSE ÕPPETOOL

Helin Potter

KARISTUSÕIGUSLIKE NÕUETE JA TÄITEKULUDE AEGUMINE
TÄITEMENETLUSES

Magistritöö

Juhendajad:

Dr. iur. Anneli Alekand

Prof. Raul Narits

Tartu 2012

Sisukord

SISSEJUHATUS	3
1. TÄITEMENETLUS	7
1.1. TÄITEDOKUMENT KARISTUSÕIGUSLIKE NÕUETE TÄITMISEL.....	7
1.2. MENETLUSOSALISED TÄITEMENETLUSES.....	12
1.2.1. Riik ja kohalik omavalitsus kui sissenõudjad.....	12
1.2.2. Võlgnik täitemenetluses	14
1.2.2.1. Võlgniku õigused ja kohustused.....	14
1.2.2.2. Täitemenetluse vaidlustamine võlgniku poolt	19
1.3. KOHTUTÄITUR TÄITEMENETLUSES	21
1.3.1. Kohtutäituri ametitegevuse põhimõtted.....	21
1.3.2. Täitedokumendi kätte toimetamine.....	23
1.3.3. Arestimine	26
1.3.4. Rahalise ja varalise karistuse asendamine	29
2. SÜÜTEO OTSUSTE SUNDTÄITMISE AEGUMINE	31
2.1. AEGUMINE TÄITEMENETLUSES.....	31
2.2. SÜÜTEO OTSUSTE TÄITMISE AEGUMINE.....	34
2.3. MAKSUALASE SÜÜTEO SUNDTÄITMISE AEGUMINE TÄITEMENETLUSES.....	42
3. TÄITEMENETLUSEGA KAASNEVAD KULUD NING NENDE AEGUMINE	45
3.1. MENETLUSKULUD TÄITEMENETLUSES.....	45
3.2. TÄITEMENETLUSKULUD KUI KÕRVALKOHUSTUS VÕI ISESEISEV NÕUE?	55
3.3. KOHTUTÄITURI TASU AEGUMINE	58
3.4. MUUDE TÄITEMENETLUSKULUDE AEGUMINE	60
KOKKUVÕTE	64
SUMMARY: EXPIRY OF THE PENAL POWER CLAIMS AND THE ENFORCEMENT COSTS IN THE ENFORCEMENT PROCEDURE	70
KASUTATUD NORMATIIVMATERJALID	80
KASUTATUD KOHTUPRAKTIKA	82
LÜHENDITE LOETELU	86

Sissejuhatus

„Õiguskorda ei saa mitte kunagi nii täiuslikuna koostada, et ta annaks kohe vastuse igale tekkinud probleemile. Elu on selleks liiga keeruline ja inimene ise liiga kapriisne, et inimliku elu vastuolud võidaks kätkeada seaduse sõnastusse“: Aulis Aarnio tsitaat¹ iseloomustab väga hästi täitemenetlust. Pole täpseid vastuseid igale probleemile nagu pole kunagi välistatud, et ühel hetkel võime me kõik olla osaliseks täitemenetluses.

Käesoleva magistritöö uurimisesemeks on karistusõiguslike nõuete ja täitekulude aegumine täitemenetluses. Mida vähem on seadusega küsimus reguleeritud, seda rohkem tekib võimalusi selle erinevaks tõlgendamiseks. Teema on täitemenetluspraktikas aktuaalne, sest nagu kohtulahendite pinnalt näha on, tekitab just see aegumise valdkond eriti palju vaidlusi. Lisaküsimuseks, mida töös käsitletakse, on see, mis saab täitekuludest põhinõude aegumisel ja kas täitekulud täitemenetluses saab üldse lugeda kõrvalnõueteks. Kuna täitekulude aegumise küsimus on seadusandlikul tasemel lahendamata, soovib autor anda omapoolse seisukoha selles valdkonnas, et tuua selgust täitekulude aegumises.

Teema valik on ajendatud soovist kontrollida, kas karistusõiguslikud nõuete aegumine hetkel kehtiva KarS § 82 alusel on õigustatud ning, mis saab täitemenetlusega kaasnevate täitekuludega. Kas täitekulude näol on tegemist põhinõudega kaasnevate kõrvalkuludega või tulenevalt TMS § 2 on tegemist iseseisva põhinõudega. Autor võrdleb Eesti kohtutäituri institutsiooni Saksamaa kohtutäituri institutsiooniga niivõrd kui see on võimalik. Kuna Eestis on kohtutäitur vaba elukutse esindaja ning Saksamaal riigiametnik², siis ei saa päris täpselt kohtutäituri institutsioone võrrelda. Küll aga leiab autor, et mõningaid paralleele saab luua ning analüüsida, kas vaba elukutse esindajana on kohtutäitur sõltumatu isik karistusõiguslike nõuete sundtäitmisel või on teatud eelised just riigiametnikuna töötaval kohtutäituri Saksamaal.

Hoolimata sellest, kas kohtutäitur on vaba elukutse esindaja või riigiametnik, peab ta karistusõiguslike nõuete sundtäitmisel arvestama sundtäidetavate nõuete aegumise tähtaegadega. Autori huvi täitemenetluses karistusõiguslike nõuete aegumise kohaldamise ning täitemenetlusega kaasnevate täitekulude aegumise vastu on tekkinud praktilise töö käigus, kus erinevad kohtutäituriid on aegumise regulatsiooni erinevalt kohaldanud. Suurimat

¹ Aarnio, A., Õiguse tõlgendamise teooria. Tallinn: Õigusteabe AS Juura, 1996, lk 23.

² Gerichtsvollzieherverordnung, jõustunud 23. Juli 1981 (GVBl. I S. 245), viimati muudetud 16. 3. 2007 (GVBl. I S. 247).

vaidlust on tekitanud täitekulude aegumine kui määratud rahaliste karistuste ja rahatrahvide sissenõudmine on aegunud. Kohtutäiturid on seisukohal, et täitekulud on eraldiseisev põhinõue. Seda seisukohta on toetanud ka Riigikohus. Praktiseerides on autor kokku puutunud kohtutäituri seisukohaga kohtulahendite suhtes, et Eestis ei kehti pretsedendiõigus, kuid samas tuginevad kohtutäiturid Riigikohtu kohtulahendile, mille kohaselt täitekulud on eraldiseisvad põhinõuded ja karistusõiguslike nõuetega kaasnevad täitekulud ei aegu KarS § 82 alusel.

Magistriõppe raames kahjuks ei olnud võimalik põhjalikumalt täitemenetluses teadmisi omandada. Küll aga tuli kasuks õigusteaduskonnas pakutud aine „Tsiviiltäitemenetlus“. Olles töötades korduvalt kokku puutunud võlgnikega ja sissenõudjatega, siis tekkis suurem huvi, kas ja kuidas toimub täitemenetluse läbi viibimine. Töö algfaasis sai teemat piiritletud ning piiratud karistusõiguslike nõuete sundtäitmise omapärade uurimisega.

Autor on töös kasutanud terminit „nõuete sundtäitmine“ pidades see juures silmas nii määratud rahatrahve kui rahalisi ja varalisi karistusi. Sundtäitmine iseloomustab karistusõiguslike nõuete sissenõudmist kohtutäituri vahendusel kõige paremini antud töö kontekstis. Vajadusel on töö autor käsitlenud ka rahatrahve ning rahalisi karistusi eraldi, et tuua selgust analüüsi ja põhjendustesse. Tähelepanu tuleb juhtida mõistetele rahatrahv ning rahaline karistus. Kui rahatrahve määratakse väärteo toime panemise eest, siis rahaline karistus on seotud kuriteo toime panemisega. Seega ei ole rahatrahv sünonüümiks rahalisele karistusele ega ka vastupidi. Termin „menetluskulu“ hõlmab TMS § 37 lg 1 alusel nii kohtutäituri tasu kui muid täitemenetlusega kaasnevaid kulusid.

Autor alustab magistritööd täitemenetluses karistusõiguslike nõuete üldiste põhimõtete analüüsist. Nii sisaldab töö esimene peatükk ülevaadet sissenõudjatest, võlgnikust, kus tuuakse välja sissenõudjate ja võlgnike õigused ja kohustused ning võimalikud kitsaskohad õiguste ja kohustuste realiseerimisel. Kohtutäituri roll täitemenetluses on väga oluline, seetõttu toob autor töös välja kohtutäituri tegevuse põhimõtted ja nende järgimise praktikas. Esitatud kaebuste ja distsiplinaarmenetluste arv on viimastel aastatel kasvanud, autor püüab leida loogilist seletust kaebuste ja distsiplinaarmenetluste arvu kasvule. Autor analüüsib, kas kohtutäitur riigiametnikuna suudab paremini menetlusosaliste huvide eest seista kui vaba elukutse esindajana või mitte.

Teises peatükis käsitleb autor süüteo otsuste aegumist täitemenetluse käigus, kuidas toimub aegumise kohaldamine ning millised on võimalused, karistusõiguslike nõuete puhul, edukaks sundtäitmiseks enne aegumistähtaja saabumist. Eraldi alapunktina käsitletakse maksualase

süüteoga kaasnevat täitemenetlust ning kuidas aegub maksualase süüteo aluseks olnud valesti arvatatud riiklik maks täitemenetluses.

Töö viimases, kolmandas peatükis annab autor ülevaate täitemenetlusega kaasnevatest täitekuludest, mida sisaldab täitekulu ja kuidas toimub täitekulude arvutamine ja määramine ning kas käesoleval ajal olevad täitekulud on põhjendatud ning vajalikud. Autor võrdleb Eesti täitekulude regulatsiooni Saksamaal kehtiva täitekulude regulatsiooniga. Lisaks uurib ja analüüsib autor täitemenetlusega kaasnevate täitekulude aegumist. Peamiseks küsimuseks on, kas täitemenetlusega kaasnevad täitekulud on sundtäidetavast nõudest sõltumatud põhinõuded või sundtäidetava nõudega seotud kõrvalkohustus. Sõltuvalt kohustuse liigist, kas põhikohustus või põhinõudega kaasnev kõrvalkohustus toimub ka aegumise kohaldamine. Oluline on vahet tegemine just seetõttu, et kui kõrvalkohustus aegub koos põhinõudega KarS § 82 alusel, siis täitekulude käsitlemisel iseseisva põhinõudena toimub aegumine TsÜS § 157 lg 1 järgi, mis on oluliselt pikem tähtaeg kui karistusõigusliku nõude aegumise tähtaeg. Seega on autori jaoks oluline tuua selgust töö kirjutamise ajal reguleerimata täitekulude aegumise valdkonda.

Iga peatüki ja alapunkti lõpus tuuakse välja olulisemad seisukohad ja järeldused. Töö kokkuvõttes teeb autor vajadusel konkreetsed ettepanekud täitemenetluses aegumise regulatsiooni parandamiseks.

Lähtudes töö eesmärgist ja autori poolt kasutatavatest erinevatest allikatest on töö koostamisel kasutatud analüütilist meetodi. Autor on analüüsinud täitemenetlusala normide kasutamist kohtupraktikas, mis eeldab kohtuotsustes olevate järelduste ja seisukohtade analüüsi nii normi enda eesmärgiga kui ka täitemenetluse põhimõtetega. Töö kirjutamisel on autor kasutanud ka grammatilist tõlgendust. Prof. Raul Narits on öelnud: „Grammatiline tõlgendamine on õiguse kasutaja, õigusest kinnipidaja ja eelkõige õiguse rakendaja jaoks sisuliseks lähtekohaks õigusele vastava otsuse langetamisel. See tähendab seda, et tõlgendamise ese, tema lähtepunkti mõttes, on eelkõige seaduse tekst.“³ Kuna töö kirjutamisel pidas autor vajalikuks ka uurida täitemenetluse alast varasemat regulatsiooni, kasutab autor ka ajaloolist tõlgendamist, ilmestamaks esitatavaid seisukohti ja järeldusi.

Käesoleva töö kirjutamisel on kasutatud eelkõige eesti- ja saksakeelset õigusala kirjandust, õigusajakirja „Juridica“ artikleid, erinevate asjakohaste seaduste kommentaare ning kohtupraktikat. Lisaks on kasutatud õiguskantsleri seisukohti täitemenetluse läbiviimise korralduse kohta ning Justiitsministeeriumi aruannet kohtutäiturite tegevuse kohta. Oluline

³ Narits, R., Õigusteade metodoloogia. Tallinn: Juura, Õigusteabe AS, 1997, lk 79.

roll on ka täitemenetluse alasel statistikal. Töö koostamisel on kasutanud autor ka praktiseerimise käigus saadud materjale, mille kasutamiseks on autor luba küsinud oma klientidelt.

Töö valmimisse on andnud hindamatu panuse minu elukaaslane, kes oli valmis igal ajahetkel minu mõtteid ja tähelepanekuid kuulama ja koos minuga analüüsima, juhtides tähelepanu võimalikele probleemidele ja kitsaskohtadele. Suured tänud ka lastele, kes kannatlikult ootasid, kuna töö kirjutamise lõpetan ja nende jaoks jälle olemas olen. Ilma lähedaste mõistva ja abivalmi suhtumiseta ei oleks käesolev töö valminud.

1. Täitemenetlus

1.1. Täitedokument karistusõiguslike nõuete täitmisel

Täitemenetlus väärteo ja kuriteo eest määratud rahalise karistuse täitmiseks toimub jõustunud maakohtu ja halduskohtu otsuse või kohtuvälise menetleja otsuse alusel. Erinevalt üldiselt täitemenetluse alustamise korrast ei nõuta väärteo ja kuriteo eest määratud rahalise karistuse sundtäitmisel sissenõudja avaldust täitemenetluse alustamiseks. Sundtäitmine toimub kohtuotsuse või kohtuvälise menetleja otsuse alusel, mis on täitedokumendiks täitemenetluses.

Täitemenetluse seadustiku § 2 lõige 1 kehtestab ammendava täitedokumentide loetelu, mida võib esitada kohtutäiturile täitmiseks. Käesolevas töös on olulised nõuded, mis tulenevad jõustunud kohtuotsustest ja –määrustest kriminaalasjades ja väärteoasjades rahalises sissenõudes seisnevate karistustes, menetluse kulude ja muude rahaliste sissenõuete osas, kohtuvälise menetleja otsus ja määrus väärteo eest karistusena määratud rahatrahvi kohta, kohtutäituri otsus kohtutäituri tasu ja täitekulude ning sunniraha määramise kohta.

Täitemenetluse läbiviimiseks peab nõue olema selge ja üheselt mõistetav – täitedokumendist peab olema võimalik välja lugeda nii menetluse pooled kui ka täitmise sisu ja ulatus.⁴ Täitmistoimingutega alustamise eelduseks on see, et jõustunud otsusest tulenev nõue on muutunud sissenõutavaks. Sissenõutavaks muutunud nõuded saadetakse kohtutäiturile sundtäitmiseks 10 päeva jooksul süüdimõistetule rahatrahvi vabatahtlikuks täitmiseks antud tähtaja möödumist, kui rahasumma ei ole ettenähtud tähtaja jooksul kohtu arvelduskontole laekunud (KrMS § 417 lg 2)⁵. Seega kui sissenõudja saadab/viib tasumata nõude kohtutäiturile sundtäitmiseks, siis peab kohtutäitur veenduma, et nõue on muutunud sissenõutavaks ja kohtulahend kannab jõustumise märke (TMS § 12 lg 1). Kohtutäituri jaoks on oluline kohtulahendi resolutsioon. Sundtäitmine toimub ainult resolutsiooni alusel. Juhul kui resolutsioon ei ole selge või esineb vastuolu kohtulahendi põhjendava osaga, siis kohtutäitur peab lähtuma resolutsioonist.

Väärteo toime panemise eest mõistetud rahatrahvi tasumata jätmise korral pööratakse kohtuvälise menetleja otsus või määrus täitmisele selle jõustumise päevast (VTMS § 203 lg

⁴Alekand, A., Täitemenetlusõigus, Juura 2011, lk 61.

⁵Kriminaalmenetluse seadustik, [RT I 2003, 27, 166](#); RT I, 29.12.2011, 20.

2). Seega on sundtäitmise eelduseks jõustunud kohtu- või kohtuvälise menetleja lahend. Ilma jõustunud lahendita ei ole võimalik alustada karistusõiguslikku nõude sundtäitmist. Sissenõudja ega võlgnik ei saa täitemenetluse käigus enam esitada sisulisi vastuväiteid kohtu või kohtuvälise menetleja poolt tehtu lahendile.

Riigikohus on märkinud⁶, et täitemenetluses kehtib formaliseerituse printsiip. Selle printsiibi kohaselt peab kohtutäitur kontrollima, kas täitmiseks esitatud dokument vastab formaalselt seaduse nõuetele (TMS § 12 lg 1), kuid ta ei pea kontrollima materiaalõiguslikke asjaolusid. Sissenõudjal tuleb esitada täitemenetluse alustamiseks algdokument, milleks võib olla ka kinnitatud ära kiri. Väärteomenetluse kohtuvälise menetleja poolt tehtud täitedokument peab olema menetleja poolt kinnitatud. Kohtuotsuse või –määrusega või kohtuvälise menetleja otsuse või määrusega kohaldatud väärteomenetluse või kriminaalmenetluse kulude ja muude avalik-õiguslike rahalist sissenõuete täitmine toimub analoogselt määratud karistuse sundtäitmise korra kohaselt (TMS § 209, § 210).

Riigikohtunik Jüri Pöld on oma eriarvamuses kokku võtnud tsiviilkolleegiumi seisukohad täitemenetluse formaliseerituse printsiibi kohta:⁷

1. täitmisele kuulub täitedokumendi resolutsioon.
2. selleks, et täitedokumendi resolutsiooni täita, peab see olema täituri jaoks selge.
3. selgitamisele kuulub see, millise toimingu, millistel tingimustel ja millistel asjaoludel peab täitur täitedokumendi täitma, näiteks, millise asja peab täitur võlgnikult ära võtma, milline on sissenõutavate intresside suurus.
4. selge resolutsiooniga täitedokumendi ei tohi täita, kui isik, keda on täitedokumendi resolutsioonis nimetatud, pole täitedokumendi andmise menetlusse kaasatud. Erandeid viimasest põhimõttest on tsiviilkolleegium nimetanud tsiviilasjades nr 3-2-1-77-04 ja nr 3-2-1-78-04.

Kuna TMS § 23 lg-st 1 tulenevalt viib kohtutäitur täitemenetluse läbi täitedokumendi alusel, siis vastuolude korral põhjendustes ja resolutsioonis tuleb kohtutäituril jälgida resolutsiooni. Sundtäitmise aluseks on resolutsioon, mitte otsuse põhjendused. Nii võlgniku kui sissenõudja jaoks on oluline resolutsioon, mis annab mõlemale menetlusosalise kindluse, millist nõuet ja kui suures ulatuses kohtutäitur sundtäitma hakkab. Resolutsioonis märgitud rahalised karistused ja muud sundtäidetavad nõuded on kohtutäiturile kohustuslikud järgimiseks. Seega

⁶RKTK 16. oktoobri 2002 määrus tsiviilasjas nr 3-2-1-119-02 AS Hansa Liising Eesti kaebus kohtutäituri otsuse peale täitemenetluses, p 8.

⁷Riigikohtunik Jüri Põllu eriarvamus Riigikohtu halduskolleegiumi otsusele haldusajanduses nr 3-3-1-76-09, p 12.

tuginedes formaliseerituse printsiibile, kui resolutsioon ja kohtuotsuse põhjendused ei ole omavahel kooskõlas, siis ei tohi kohtutäitur hakkama võrdlema resolutsiooni ja põhjendusi, vaid lähtub ainult resolutsioonist.

Täitedokumentis peab olema märgitud, kas rahatrahv või rahaline karistus tuleb täita ositi või tervikuna. Kui resolutsioonis ei ole kohus või kohtuväline menetleja määranud rahatrahvi tasumist ositi, tasutakse rahatrahv tervikuna. Kohtutäitur annab võlgnikule rahatrahvi tasumiseks tervikuna tähtaja, mis väärteto eest määratud rahatrahvi korral ei või olla lühem kui 10 päeva ega pikem kui 30 päeva. Kuriteo eest mõistetud karistuse puhul ei või tasumise tähtaeg olla lühem kui 60 päeva ega pikem kui 90 päeva (TMS § 200, § 205).

Rahalise karistuse saanud isikul on võimalik nõue täita kas vabatahtlikult, kohtutäituri poolt antud tähtaja jooksul või senikaua kuni esitatud nõue aegub. 2010. aasta alguses oli kohtutäiturite menetluses 4162 karistusnõuet kriminaalasjades. Aasta jooksul lisandus menetlusele 949 toimikut ja sundtäideti 658 toimikut. Lisaks lõpetati täitemenetlus 444 toimiku suhtes. Täitemenetluse lõpetamise alused on erinevad: aegumine, võlgniku surm jne. 2011. aasta alguseks oli menetluses 4001 toimikut kriminaalasjas määratud rahatrahvi tasumiseks.

Väärteote otsuste sundtäitmiseks oli 2010. aasta alguseks esitatud 2454 nõuet.⁸ Aasta jooksul lisandus 2383 nõuet. Nõuded sundtäideti edukalt 495 toimiku suhtes ja lõpetati muul põhjusel 649 juhul. Samas 2011. aasta alguseks oli sundtäitmisel väärteto eest määratud rahatrahve juba 3758 toimikut ning 2012. aasta alguseks oli sundtäidetavaid nõudeid 3450, kogusummas 922 080 eurot. Statistika näitab, et aasta aastalt sundtäidetavate nõuete arv kasvab.⁹ Samamoodi kasvab kriminaalasja uurimise ja menetlemisega kaasnevate kulude sundtäitmine, kuid väärteto asjadega kaasnevate menetluskulu nõuete arv on vähenenud. See võib olla seletatav asjaoluga, et väärteto toimepanemise eest määratud trahve ei vaidlustata.

Väärteote eest rahalise karistuse määramine ei ole ainult politsei pädevuses. Rahatrahve saavad määrata ka kohalikud omavalitsused. Aeg-ajalt osutavad kohalikele omavalitsustele teenuseid ka eraõiguslikud juriidilised isikud (TMS § 199 lg 4), kes sõlmivad kohalike omavalitsustega halduslepinguid teatud teenuste osutamiseks. Kui halduslepinguga on eraõiguslikule

⁸ Täitestatistika 2010 nõuete liigi järgi, Arvutivõrgus:

<http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=53144/T%E4itestatistika+2010+n%F5uete+j%E4rgi+%28eurodes%29.pdf>, 16.04.2012

⁹ Täitestatistika 2011 nõuete liigi järgi, Arvutivõrgus:

<http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=56509/T%E4itestatistika+2011+n%F5uete+j%E4rgi.pdf> 16.04.2012.

juriidilisele isikule antud õigus määrata rahatrahve isikutele, siis määratud rahatrahvid tuleb tasuda kohaliku omavalitsuse eelarvesse. Riigikohus¹⁰ on aga juba 2008. aastal asunud seisukohale, et süüteomenetluse ja sellega seonduva riigi karistusvõimu delegeerimine eraõiguslikule juriidilisele isikule on vastuolus põhiseadusega. Süüteomenetlus koos võimaliku kohtumenetlusega ei ole Riigikohtu hinnangul käsitletav haldusülesandena, sest süüteo menetlemise käigus võib toimuda isiku põhiõiguste riive. Seega TMS § 199 lg 4 on vastuolus Riigikohtu lahendiga nr 3-1-1-86-07. Autori hinnangul ei saa kohtutäitur läbi viia täitemenetlust TMS § 199 lg 4 alusel, sest nimetatud lõige on vastuolus põhiseadusega, kuigi formaalselt kehtiv.

Täitedokumendis ei kajastu üldjuhul mitte ainult määratud rahaline karistus või rahatrahv vaid ka väärteomenetlusega või kuriteo menetlemisega kaasnevad kulud, mis tuleb võlgnikul hüvitada, kui see kajastub otsuse resolutsioonis. Mida pikem on süüteomenetlus olnud, seda suuremad kulud tuleb üldjuhul võlgnikul tasuda. Hüvitatavad kulud on seadusega reglementeeritud.¹¹ Kui menetluses on kasutatud tõlki, eksperte ja tunnistajaid, siis kaasneb sellega kulu, mis tuleb neile isikutele hüvitada. Enamlevinud hüvitamisele kuuluvad kulutuseks on sõidukulu ja töötasu hüvitamine. Kuid võib kaasneda ka majutuskulude hüvitamise vajadus. Töötasu hüvitamiseks peab hüvitist taotlev isik esitama tööandja tõendi tema päevase töötasu kohta. Kui tõendit ei esitata, kuid sellest hoolimata soovib isik töötasu hüvitamist, arvutatakse tema töötasu palga alammäära ulatuses. Juhul kui tööandja säilitab isikule töötasu, siis selle täiendavat hüvitamist nõuda ei saa.

Aasta-aastalt on kasvanud summaliselt kriminaalasja menetluskulude nõuded.¹² Kui aastal 2010 oli sundtäitmisel menetluskulude nõudeid summas 12,16 miljonit eurot, siis aasta hiljem olid sundtäidetavaid nõudeid juba 14,32 miljoni euro ulatuses. Aasta jooksul lisandus nõudeid summas 3,26 miljoni euro ulatuses ja edukalt sundtäiteti 703 704 euro eest. Sundtäidetavate kriminaalasja menetluskulude summade kasv on seletatav toimikute arvu kasvuga.

Kui aastal 2004 oli kohtutäituritel sundtäitmiseks 369 573 toimikut, millest 349 506 toimikut oli seotud haldus-, väärteo ja kriminaalasjadega, siis 2011. aasta lõpuks oli kohtutäiturite menetluses 486 691 toimikut, millest 294 149 oli seotud haldus-, väärteo ja kriminaalasjadega. Kuigi summaliselt on sissenõutavad rahatrahvid suurenenud, on

¹⁰ RKÜK 16.05.2008 otsus kriminaalasjas nr 3-1-1-86-07 Väärteoasi Indrek Eiche karistamises ühistranspordiseaduse § 54⁷ lg 1 järgi, p 17 jj.

¹¹ Kriminaal-, väärteo-, tsiviil- ja haldusasjade menetlusest osavõtjatele tasu maksmise ja kulude hüvitamise kord, Vabariigi Valitsuse 22.12.2005 määrus nr 322, [RT I 2005, 71, 557](#).

¹² Kohtutäiturite täitestatistika 2004-2011. Arvutivõrgus: <http://www.just.ee/13389>, 15.04.2012.

täidetavate rahatrahvide kogus vähenenud. Seega on kas isikud muutunud seaduskuulekamaks, on vähenenud rahatrahvide määramine, tasutakse enam vabatahtlikult rahatrahve või on sundtäitmised muutunud efektiivsemateks. Töö autorina tahaks loota, et inimesed on seaduskuulekamad, kuid pigem tuleneb täitetoimikute arvu vähenemine eespool väljatoodud erinevate põhjuste koosmõjust.

Sundtäitmise alustamisega kaasneb alati täitemenetluse alustamise tasu ja kohtutäituri tasu.¹³ Nimetatud tasude väljamõistmise otsused on iseseisvad täitedokumentid. Võlgnik peab arvestama sellega, et kui kohtutäitur on alustanud täitemenetlust, siis sellega kaasnevad lisaks kohtutäituri tasule ka menetluskulud, mis tuleb samuti võlgnikul hüvitada. Kohtutäitur vormistab oma tasu nõude otsusena. Kohtutäituri tasule lisatakse käibemaks, mille arvutuskäik peab olema otsuses näha. Kindlasti peab tasu otsuses olema ka viide tasu otsuse vaidlustamise korrale. 2009. aasta alguses oli kohtutäiturite menetluses 139 kohtutäituri tasu ja täitekulude otsust ja aasta lõpuks 147 nõuet¹⁴. 2010. aasta jooksul lisandus 573 nõuet, millest edukalt sundtäiteti 38. Seega 2011. aasta alguseks toimus sundtäitmine juba 672 toimiku suhtes, mis käsitlesid kohtutäituri tasu ja täitekulude sundtäitmist. 2012. aasta alguseks oli sundtäidetavaid toimikuid kohtutäituri tasu ja täitekulude osas alles 641 summas 40 469 eurot. Nagu statistikast näha toimus 2010. aastal hüppeline kohtutäituri tasu ja täitekulude sundtäidetavate nõuete kasv. Autori selgitab sellist hüppelist kasvu Eestis oleva majandusliku olukorra muutusega 2010. aastal, mis tõi kaasa paljude isikute jaoks töötasude vähenemise või hoopis töö kaotuse. Olukorras, kus isikul ei ole piisavat sissetulekut igapäevaseks ära elamiseks, ei ole võimalik ka määratud rahatrahve, rahalisi karistusi ja nende sundtäimisega kaasnevaid täitekulusid tasuda õigeaegselt. Kindlasti on suurenenud ka nende võlgnike osakaal, kes põhimõtteliselt ei tasu määratud rahatrahve või rahalisi karistusi.

Täitemenetluse alustamiseks toimetab kohtutäitur võlgnikule kätte täitmisteate koos kohtutäituri tasu otsusega. Täitmisteate kättetoimetamisega loetakse täitemenetlus alanuks.

¹³ Kohtutäituri seadus, [RT I 2009, 68, 463](#); RT I, 21.03.2011, 16, § 29 lg 1.

¹⁴ Kohtutäiturite täitestatistika 2009-2011. Arvutivõrgus: <http://www.just.ee/13389>, 15.04.2012.

1.2. Menetlusosalised täitemenetluses

1.2.1. Riik ja kohalik omavalitsus kui sissenõudjad

TMS § 5 kohaselt on täitemenetluses menetlusosalisteks kõik isikud, kelle õigusi täitemenetlus puudutab. Eelkõige on menetlusosalisteks sissenõudja ja võlgnik, kuid ka teised otseselt täitemenetlusest puudutatud isikud nagu nt võlgniku abikaasa, kaasomanikud, üürnikud jne. Oma õiguse realiseerimiseks tuleb õigustatud isikul sellest kohtutäiturit teavitada. Kui kohtutäitur või menetlusosaline pole veendunud, et nimetatud õigus on olemas, tuleb õigustatud isikul oma nõuet põhistada.

Tulenevalt karistusõiguslike nõuete eripärast on määratud rahatrahvi või rahalise karistuse sissenõudjaks kas kohalik omavalitsus või riik.

Kohtuväline menetleja on seadusega sätestatud. VTMS § 9 loetletud kohtuväliste menetlejate loetelu on ammendav. VTMS § 9 tulenevalt on kohtuväliseks menetlejaks valla- ja linnavalitsus. Kohtuväline menetleja osaleb menetluses oma ametiasutuse ametniku kaudu. Seega on menetlejaks konkreetne isik, kellel on volitus läbi viia kohtuvälist menetlust ametiasutuse nimel. Vajadusel võib ametiasutus eristada ametikohad karistuse määramise pädevusest tulenevalt. Kuna Riigikohtu üldkogu oma lahendis 3-1-1-86-07 väga konkreetset asus seisukohale, et karistusvõimu ei saa delegeerida eraõiguslikule juriidilisele isikule, siis ongi võimalik karistusvõimu teostada ainult selleks seadusega ettenähtud volitusnormide piires. Kohalike omavalitsuste õigus määrata karistusi väärteomenetluse korras on täiendavalt reguleeritud kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse peatükis 11¹⁵. Kohalikul omavalitsusel on õigus väärteomenetluse korras määrata rahatrahve isikutele, kes rikuvad heakorra- ja kaevetööde eeskirju ja jätavad täitmata neile määratud koormised. Samuti on kohaliku omavalitsuse pädevuses trahvida hooletuid loomapidajaid, eelkõige kasside ja koerte omanike, kes rikuvad lemmikloomade pidamise eeskirju. Alates 01.01.2012 on seni kohaliku omavalitsuse ainupädevuses olnud kohalikul tasandil toimuvate heakorra- ja kaevetööde ning lemmikloomade pidamise eeskirja rikkumise eest rahaliste karistuste määramisse õigus ka Politsei- ja Piirivalveametil.

Politsei- ja Piirivalveameti kohustused on reglementeeritud politsei ja piirivalve seaduses.¹⁶ Politseil on kohtuvälise menetlejana õigus määrata rahatrahve, rahalisi ja varalisi karistusi.

¹⁵ Kohaliku omavalitsuse korralduse seadus, [RT I 1993, 37, 558](#); [RT I, 29.12.2011, 1](#).

¹⁶ Politsei ja piirivalve seadus, [RT I 2009, 26, 159](#); [RT I, 29.12.2011, 1](#).

Politsei ülesanded süütegude lahendamisel on reglementeeritud nii väärteomenetluse seadustikus kui ka kriminaalmenetluse seadustikus.

Maksukorralduse seaduse § 162 kohaselt saab maksualases väärteomenetluses olla kohtuväliseks menetlejaks riikliku maksuhaldurina Maksu- ja Tolliamet ning kohalike maksude osas ka kohalike maksude maksuhaldur kohaliku omavalitsuse näol. Maksuhalduril on õigus sisse nõuda võlgnetavad maksusummad, enda poolt määratud trahvid ja muud seadusest tulenevad rahalised kohustused, sealhulgas asendustäitmise kulud ja sunniraha, samuti tõlgi, eksperdi või kolmanda isiku kohustuste täitmise kulud, kui nende tasumise kohustus on maksukohustuslasel. Kui isik jätab maksuhalduripoolse korralduse täitmata, on maksuhaldur kohustatud sisse nõudma maksukohustuslasele määratud trahvid ja muud seadusest tulenevad rahalised kohustused.

Kui kohtuväline menetleja on otsuse teinud ning otsus on jõustunud, siis on tema kohustuseks tagada tehtud otsuse täitmisele pööramine. Kui väärteomenetluse käigus on kohtuvälise menetleja otsus maakohtus vaidlustatud ning maakohtu tehtud otsus on jõustunud, siis otsuse täitmisele pööramise kohustus on väärteoasjas esmakordselt lahendi teinud kohtuvälisel menetlejal. Kuid kui vaidlustatud otsus saab lõpplahendi peale apellatsioonikohtu või kassatsioonikohtu jõustunud kohtulahendit, pöörab otsuse täitmisele samas väärteoasjas esmakordselt kohtulahendi teinud maakohus (VTMS § 202).

Kriminaalmenetluse tulemusel tehtud jõustunud kohtuotsuse või -määruse pöörab täitmisele kohtulahendi teinud maakohus. Kui kohtulahendi saab täitmisele pöörata, saadab maakohus jõustunud kohtulahendi ära kirja kohtutäiturile täitemenetluse alustamiseks, seda eeldusel, et süüdimõistetud ei ole rahalise karistusena mõistetud rahasummat täies ulatuses tasunud kohtuotsuse jõustumisest alates ühe kuu jooksul kohtu arvelduskontole (KrMS § 411).

Olukorras, kus süüdimõistetud ei tasu rahalist või varalist karistust määratud tähtpäevaks või kui süüdimõistetud ei järgi osastatud rahalise karistuse tasumise tähtaegu, on sissenõudjal õigus taotleda maakohtult rahalise või varalise karistuse asendamist vangistusega, üldkasuliku tööga või pöörata sissenõue võlgniku varale (TMS § 206, KarS § 70).

Sissenõudja peab arvestama, et karistusõiguslike nõuete sundtäitmisel pööratakse sissenõuded võlgniku varale kindlas järjekorras. Esmajärjekorras pööratakse sissenõue rahale, väärisasjadele, väärtpaberitele ja nõuetele, seejärel ülejäänud vallasvarale. Kui vallaasvara arvelt ei ole võimalik nõuet rahuldada, pööratakse sissenõue kinnisvarale (TMS § 198). Seega

ei saa sissenõudja nõuda, et kohtutäitur alustaks nõude rahuldamiseks koheselt kinnisvara müügiga, mis võib küll tagada nõude kiire rahuldamise, kuid on vastuolus TMS § 198 sätestatud karistusõiguslike nõuete sundtäitmise põhimõttega.

Kui riik ja/või kohalik omavalitsus on määranud isikule rahatrahvi või rahalise karistuse, siis on nende kui sissenõudjate kohustuseks jälgida, et tasumata rahatrahvid ja rahalised karistused jõuaksid õigeaegselt kohtutäiturini, et oleks võimalik nõudeid sundtäita. Arvestades KarS § 82 sätestatud nõuete sundtäitmise tähtaegu, siis on oluline iga päev, et sundtäitmine oleks edukas.

1.2.2. Võlgnik täitemenetluses

1.2.2.1. Võlgniku õigused ja kohustused

Võlgnikuks karistusõiguslike nõuete sundtäitmise läbiviimisel on üldjuhul füüsiline isik, kes on toime pannud kuriteo või väärteo, mille eest on talle määratud rahaline karistus või rahatrahv, mille on füüsiline isik jätnud ette nähtud tähtaja jooksul tasumata. Tulenevalt VTMS § 18 lg-st 1 saab väärteo menetluses menetlusaluseks isikuks olla nii füüsiline kui ka juriidiline isik. Seega kui väärteo toime panemise eest on karistatud füüsilist või juriidilist isikut ja määratud rahatrahv jäetakse tasumata, on kohtutäituril võimalik alustada täitemenetlust tähtaegselt tasumata rahatrahvi suhtes nii füüsilisest kui juriidilisest isikust võlgniku suhtes.

Kui karistusseadustiku järgi on füüsilisele isikule määrata nii rahaline karistus kui vabaduskaotuslik karistus, siis juriidilise vastutus on piiratud KarS § 14 lg 1, mille kohaselt vastutab juriidiline isik seaduses sätestatud juhtudel teo eest, mis on toime pandud tema organi, selle liikme, juhtivtöötaja või pädeva esindaja poolt juriidilise isiku huvides. Juriidilisele isikule saab karistusseadustiku kohaselt määrata rahalisi karistusi toime pandud süütegude eest või määrata juriidilise isiku sundlõpetamine. Juriidilise isiku suhtes viiakse läbi täitemenetlust rahalise karistuse sissenõudmiseks.

Kui kohtutäitur on saanud nõuetele vastava täitedokumendi, siis alustab ta võlgniku suhtes täitemenetlust. Kohtuvälise menetleja poolt lahendatud väärteoasja otsus on kohtuvälise menetleja juures kättesaadav 30 päeva möödudes väärteoprotokoll koopia menetlusalusele isikule kätteandmisest (VTMS § 70 lg 4). Sageli on võlgnik unustanud väärteomenetluse korras tehtud lahendile järgi minna ning kuna lahendit enam võlgnikule kätte ei toimetata, siis

saabki võlgnik tekkinud võlast teada kohtutäiturilt täitemenetluse alustamise teate kaudu. Kuriteo toimepanemise eest süüdimõistev kohtuotsus jõustub, kui seda ei saa enam vaidlustada (KrMS § 408 lg 1). Kui sissenõudjal on õigus sissenõutavaks muutunud võlasumma suhtes alustada sundtäitmist jõustunud otsuse abil, mis on täitedokumentiks, siis võlgniku õiguseks ei ole ainult võlgnetava summa tasumine sissenõudjale.

Kui võlgnik on saanud täitmisteate, on tal õigus pöörduda kohtutäituri poole seoses täitemenetluse alustamisega tema suhtes (TMS § 8). Võlgnikul on õigus saada informatsiooni, mis asjaoludel ja kes tema suhtes on esitanud sundtäitmise nõude. Kuigi täitmisteates on kohustuslik teave olemas, ei mäleta või seosta võlgnikud sageli sundtäitmist nt liikluseeskirja rikkumise eest saadud trahviga. Vahel viibib ka sundtäitmise alustamine võlgnikust mittesõltuvatest asjaoludest nagu nt politseipoolne viivitus.¹⁷

Kui süüdimõistetu ei tasu talle määratud rahatrahvi või rahalist karistust, siis peab ta arvestama, et täitemenetluse käigus TMS § 26 tulenevate kohtutäituri õigustega täitemenetluses, mille kohaselt on kohtutäituril õigus nõuda temalt täitemenetluseks vajalikku suulist ja kirjalikku teavet ning täitemenetluses vajaliku dokumendi või muu eseme ettenäitamist. Samuti on kohtutäituril õigus nõuda isikut tõendava dokumendi esitamist ning isikul on kohustus nõutud dokument ka esitada.

Kuna sageli võlgnik ei ole huvitatud, et kohtutäitur pöördub sundtäitmise tagamiseks kolmanda isiku poole, sest võlgnik on seisukohal, et teised ei pea teadma talle määratud rahatrahvist või rahalisest karistusest, siis täitemenetlus käigus on kohtutäituril õigus pöörduda täitemenetluseks vajaliku suulise ja kirjaliku teabe saamiseks kolmanda isiku poole ja nõuda sealhulgas andmeid võlgniku elu- või asukoha ning kontaktandmete kohta, seda eeldusel, et kolmas isik võib nimetatud andmeid omada. Samuti on kohtutäituril õigus pöörduda võlgniku tööandja ja teiste võlgniku suhtes kohustatud isikute poole võimalike võlgnike tasunõuete osas.

Krediidasutustelt võib kohtutäitur nõuda andmeid võlgniku kontode, hoiuste ja muude krediidasutuse poolt võlgnikule pakutavate teenuste kasutamise kohta ning Eesti väärtpaberite keskregistri pidajalt andmeid võlgniku väärtpaberikontode kohta (TMS § 26 lg 2). Samuti on kohtutäituril õigus täitmisele esitatud täitedokumendi alusel nõuda riigi või kohaliku omavalitsuse andmekogu vastutavalt töötlejalt andmeid võlgniku elukoha, tööandja

¹⁷ Riigikontrolli 30.04.2008 aruanne Riigikogule „Väärteotrahvide laekumisest. Kas politsei määratud rahatrahv on mõjuvaks vastuseks väärteole?“, lk 19, p 59.

ja sissetulekuallikate, ülalpeetavate ja võlgnikule kuuluva vara ning sellel lasuvate kohustuste kohta. Kolmas isik on kohustatud andmed viivitamata esitama kirjalikult või elektrooniliselt.

Seega peab võlgnik täitemenetluse alustamisel arvestama, et täitemenetluse käigus informeeritakse põhjendatud juhtudel ka kolmandaid isikuid tema võlgnevusest ning võlgnikul ei ole võimalik kolmandate isikute teavitamist keelata. Juhul kui võlgnik ei soovi, et tema võlgnevusest teavitataks kolmandaid isikuid, tuleb võlgnevus tasuda vabatahtlikult. TMS § 25 annab võlgnikule õiguse nõude vabatahtlikuks täitmiseks. Kui täitedokumendis ei ole vabatahtliku täitmise aega määratud, määrab tähtaja kohtutäitur. Rahatrahvi tasumise tähtaeg ei või olla lühem kui 10 päeva ega pikem kui 30 päeva (TMS § 200 lg 1). Kui võlgnikule on määratud rahaline karistus või varaline karistus annab kohtutäitur võlgnikule rahalise karistuse ja varalise karistuse tasumiseks tähtaja, mis ei ole lühem kui 60 päeva ega pikem kui 90 päeva (TMS § 205 lg 1). Vabatahtliku täitmise aja jooksul tasutud võlgnevusega kaasneb võlgnikul kohustus tasuda kohtutäituri põhitasu üksnes pooles ulatuses seaduses ettenähtust.

Võlgnikul on alati õigus tutvuda täitetoimikuga ja saada sellest ära kirju ja õiendeid, mille väljastamise on täitemenetluse osalisele tasuline (TMS § 35). Kuna üldjuhul edastatakse võlgnikule kõik olulised dokumendid, mis mõjutavad täitemenetlust, on võlgnikul mõistlik vajalikud dokumendid säilitada, et vältida täiendavat kulu koopiade väljastamisel, aga ka võrdlemaks toimikus olevat informatsiooni võlgnikule edastatud informatsiooniga. Autor on oma töös kokku puutunud võlgnikega, kes saades täitmisteate viskavad täitedokumendid minema, arvates, et siis täitemenetluse läbiviimine on takistatud ja hilisemalt peavad kohtutäituri poole pöörduma koopiade saamiseks, et saada ülevaade läbiviidavast täitemenetlusest.

Kui võlgnik vabatahtliku täitmisaaja jooksul ei tasu võlgnevust ning kohtutäitur peab tema suhtes alustama sundtäitmist, on võlgnikul õigus taotleda kohtutäiturilt arestitud sissetuleku vabastamist ulatuses, mis on vajalik tema ja ta ülalpeetavate ülalpidamiseks. Arestimisele ei kuulu võlgnikule makstav töötasu Eesti Vabariigi Valitsuse poolt kehtestatud alampalga ulatuses. Kui võlgnikul on ülalpeetavaid, siis peab kohtutäitur sissetulekute arestimisel arvestama täiendavalt 1/3 alampalga ulatuses arestivaba sissetulekut iga ülalpeetava kohta. Riigikohus on lahendis nr 3-2-1-3-08¹⁸ selgitanud õiguse ühetaolise kohaldamise huvides mittetöötava võlgniku pangakontole ühekordse summa laekumise arestimise võimalusi. Kui

¹⁸ RKTk 04.03.2008 otsuses tsiviilasjas nr 3-2-1-3-08 Henrik Kulu kaebus kohtutäitur Ivi Kalmeti 8. detsembri 2006. a otsuse peale, p 17.

laekuvat summat ei ole võimalik jaotada arestitavaks ja mittearestitavaks osaks, st see summa on suurem kui ühe kuu palga alammäär, ei saa seda lugeda sissetulekuks TMS § 130 mõttes. Kui mittetöötav võlgnik on võõrandanud vara või saanud kingituseks suurema rahasumma, ei kuulu see arestimisele, sest mittetöötava võlgniku korral ei ole võimalik kindlaks määrata, mitu kuud on võlgnik veel töötanud ja peab talle olema tagatud vähemalt alampalga ulatuses mittearestitav summa. TMS § 66 lg 1 p 3 ja 12 annavad võlgnikule õiguse esitada kohtutäiturile avaldus ja paluda arestimine teatud ulatuses tühistada, kuna kogu (nt kingitusena saadud) summa arestimine ei jäta võlgnikule raha üheks kuuks vajalike toiduainete ostmiseks ja üheks kütteperioodiks vajamineva küttevaru soetamiseks või oleks vastuolus heade kommetega. Viimati viidatud kohtulahendis on kolleegium asunud seisukohale, et TMS § 66 alusel esitatava võlgniku avalduse esitamise tähtajaks tuleb lugeda reeglina samuti kolm tööpäeva arestimisakti kättesaamisest arvates. Kui aga võlgnik on töötav, siis tuleb alati eelistada sissenõudja huve.

Seega nõuab Riigikohtu seisukoht võlgnikult suurt aktiivsust ning enda õiguste eest seismise kohustust. Töötav võlgnik peab oskama seletada ja ka ette näha, miks peab arveldusarvele laekunud rahasumma temale alles jääma ning miks ei pea arvestama sissenõudja huvidega. Autori hinnangul on selline kohtu seisukoht problemaatiline, sest sageli võlgnikud ei tea oma õigusi täitemenetluses ning teadmatusest võivad oma majanduslikku olukorda halvendada.

Samas võib kohtu seisukoht autori hinnangul kaasa tuua olukorra, kus inimene teadlikult jääb töötuks, et vältida vara müügist saadava raha arvelt sundtäitmist. Kuigi tegemist oleks pahatahtliku käitumisega, siis praeguses majanduslikus olukorras võib ootamatu töökaotus olla vägagi usutav ja oleks keeruline tõendada, et võlgnik jäi töötuks just sundtäitmise vältimiseks.

Võlgnikul on kohustus esitada kohtutäiturile viimase nõudmisel täitemenetluseks vajalikku suulist ja kirjalikku teavet (TMS § 26 lg 1). Võlgnik peab arvestama, et kohtutäitur ei nõua täitemenetluse käigus võlgnikult teavet, mis võib kergendada võlgniku majanduslikku olukorda. Kui võlgnikul on ülalpeetavaid, siis on võlgniku kohustus sellest kohtutäiturit teavitada, et võlgnikule jääks kätte suurem arestivaba sissetulek. Kui võlgnik kohtutäiturit ei teavita ülalpeetavatest, siis on kohtutäituril õigus arestida kogu sissetulek, mis ületab arestimise hetkel ühe kuu eest ettenähtud palga alammäära suurust sissetulekut (TMS 132 lg 1). Kuid sissetuleku arestimisel tuleb arvestada TMS § 132 lg 3 tuleneva erisusega, mille kohaselt mittearestitavat summat ületavast sissetuleku osast võib kuni viiele palga alammäära suurusele summale vastavast osast arestida kaks kolmandikku ning seda ületavast

sissetulekust kogu sissetuleku, tingimusel, et arestitav summa ei ületa kahte kolmandikku kogu sissetulekust.

Võlgnikul on kohustus taluda enda suhtes läbi viidavat põhjendatud sundtäitmist. Põhjendatud sundtäitmise korral on võlgnikul kohustus teha täitedokumentis ettenähtud toiming, taluda toimingut või hoiduda toimingust (TMS § 183). Et vältida vale isiku suhtes sundtäitmise läbiviimist, on võlgnikul kohustus esitada kohtutäituri nõudmisel isikut tõendav dokument (TMS § 26). Kui võlgnik on rahatrahvi tasunud, tuleb tal TMS § 200 lg 1 kohaselt esitada kohtutäiturile rahatrahvi tasumise kohta maksedokument. Autori hinnangul on selline nõue põhjendatud olukorras, kus võlgnik on tasunud rahatrahvi enne sundtäitmise alustamist või ka olukorras, kus sundtäitmine on alanud, kuid võlgnik tasub siiski rahatrahvi kohtuvälise menetleja või kohtu poolt nõutud arveldusarvele. Kui võlgnik tasub rahatrahvi kohtutäituri ametialasele arveldusarvele, siis ei ole autori hinnangul põhjendatud täiendavalt maksekorralduse esitamine kohtutäiturile, kes nagunii jälgib rahatrahvide ja rahaliste karistuste laekumist enda ametialasele arveldusarvele.

Võlgnikul ja kolmandatel isikutel on kohustus anda kohtutäiturile teavet võlgniku vara kohta (TMS § 26 lg 2). Muuhulgas on võlgnik kohustatud teatama, kui tema nimele registreeritud vallas- või kinnisvara kuulub ühisvara hulka. Sundtäitmise läbiviimine algab eelkõige töötasu arestimisest. Kui võlgnik ei soovi kohtutäituriga koostööd teha ja keeldub teabe andmisest, on kohtutäituril õigus pöörduda võlgniku tööandja poole, kelle on teabe andmise kohustus (TMS § 59).

Olukorras, kus võlgnikul puudub sissetulek või jääb sissetulek arestivaba sissetuleku piiridesse, on kohtutäituril õigus sundtäitmise läbiviimise käigus müüa võlgniku vara. Kui võlgnik edastab kohtutäiturile oma vara nimekirja, siis võlgniku vara nimekirjas peavad kajastuma TMS §-st 60 tulenevalt muuhulgas ka vara, mille võlgnik on viimase aasta jooksul enne täitemenetluse alustamist tasu eest võõrandanud oma lähikondsetele ja vara, mille võlgnik on viimase kahe aasta jooksul enne täitemenetluse alustamist ära kinkinud. Lisaks oma vara nimekirjale on võlgnik kohustatud kohtutäiturile esitama ka oma kohustuste nimekirja.

Vara nimekirja esitamisel peab võlgnik arvestama, et kohtutäituri või sissenõudja taotlusel võib kohus kohustada võlgnikku vandega kinnitama, et kohtutäiturile esitatud andmed vara kohta on talle teadaolevalt õiged (TMS § 61).

Kui võlgnik ilma mõjuva põhjuseta ei esita kohtutäiturile vara nimekirja või ei täida vande andmise kohustust, võib kohus TMS §-st 62 tulenevalt vara nimekirja esitamiseks või vande andmiseks kohustatud isiku suhtes kohaldada kohtusse sundtoomist ja vajaduse korral ka aresti. Arestimäärust ei ole vaja enne selle täitmist kätte toimetada. Kinnipidamisel antakse võlgnikule allkirja vastu kätte arestimääruse ärakiri. Võlgnik peab arvestama, et kohus võib määrata temale aresti kuni 30 päevaks. Kui võlgnik aresti ajal annab vande või esitab oma vara nimekirja, lõppeb aresti kandmise kohustus. Võlgnik on kohustatud ühe aasta jooksul pärast vande andmist veel kord vande andma üksnes juhul, kui kohtutäituril on alust arvata, et võlgnik on pärast vande andmist vara omandanud.

Iga sundtäitmise läbiviimisega kaasnevad kohtutäituril täitekulud, mille tasumise kohustus on võlgnikul. TMS § 37 lg-st 1 tulenevalt on täitekuludeks kohtutäituri tasu ning kohtutäituri ja sissenõudja või kolmanda isiku poolt pärast täitemenetluse alustamist täitemenetluseks tehtud vajalikud kulutused. Täitekulud nõuab kohtutäitur võlgnikult sisse täitekulude otsuse alusel, mis on iseseisvaks täitedokumentiks.

1.2.2.2. Täitemenetluse vaidlustamine võlgniku poolt

Võlgnikul õigus esitada kaebus kohtutäituri tegevuse või otsuse peale (TMS § 217). Kaebus tuleb esitada 10 päeva jooksul alates otsuse või toimingu tegemisest või päevast, mil võlgnik sai teada või pidi teada saama kohtutäituri poolt tehtud otsusest või toimingust. Kaebus tuleb esitada kohtutäiturile, kes kontrollib kaebuse põhjendatust ja otsustab, kas kaebus rahuldada või mitte. Kui võlgnik ei ole kohtutäituri otsusega kaebuse lahendamisel rahul, on tal õigus esitada otsuse kätte toimetamisest arvates kaebus 10 päeva jooksul maakohtule. Maakohtusse saab võlgnik kaebuse esitada alles siis, kui ta on kohtutäiturile kaebuse esitanud. Maakohtusse kaebuse esitamisel peab võlgnik arvestama, et kohtutäituri tegevuse peale kaebuse esitamine toimib tsiviilkohtumenetluse seadustikus alusel hagita menetlusena, millelt tuleb võlgnikul tasuda riigilõiv 63,91 eurot.¹⁹ Kõrge riigilõiv peaks tagama, et võlgnik ei esitaks põhjendamatuid kaebusi kohtutäituri tegevusele, kuid võib kaasa tuua olukorra, kus võlgnik ei suuda ka põhjendatud juhtudel lähtudes oma majanduslikust olukorrast kohtusse kaebust esitada ja selliselt peab leppima kohtutäituri poolt tehtud otsusega.

¹⁹ Riigilõivuseadus, [RT I 2010, 21, 107](#); [RT I, 02.03.2012, 5](#).

Olles saanud täitmisteate on võlgnikul õigus esitada hagi sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi kuni täitemenetluse lõpuni (TMS § 221). Sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi esitamise põhjusteks saavad olla eelkõige asjaolud, et nõue on rahuldatud, ajatatud või tasaarvestatud. Väärteo- ja kuriteomenetluse tulemusena määratud rahaliste ja varaliste karistuste ja rahatrahvide sundtäitmise lubamatuks tunnistamist saab võlgnik taotleda üksnes asjaoludel, et määratud rahalised ja varalised karistused ja rahatrahvid on võlgnik tasunud või on nõue aegunud. Kui mingil põhjusel siiski jätkub täitemenetlus peale võlgniku poolt taotletud aegumise kohaldamist, on võlgnikul võimalik esitada hagi kohtule sundtäitmise lubamatuks tunnistamiseks. Kuid võlgnik peab arvestama, et hagi rahuldamine aegumise tõttu ei mõjuta täitedokumendi kehtivust ega õigusjõudu.

Kui võlgnikul puuduvad põhjendatud vastuväited täitemenetluses esitatud nõude sundtäitmiseks, kuid täitemenetluse läbi viimine oleks võlgniku suhtes ebaõiglane, on võlgnikul võimalus esitada kohtule täitemenetluse peatamise või täitmise pikendamise või ajatamise avaldus (TMS § 45). Sundtäitmise peatamisel, pikendamisel või ajatamisel tuleb arvestada nii sissenõudja huvisid kui ka võlgniku perekondlikke ja majanduslikke põhjusi. TMS § 46 loetletud võimalikud sundtäitmise peatamise põhjused, mis lähtuvad võlgniku isikust, milleks on eelkõige võlgniku raske haigestumine või statsionaarse tervishoiuteenuse osutamine, võlgniku piiratud teovõimeliseks muutumine kuni eestkostja määramiseni või võlgniku kaitsejõudude ajateenistuses või õppekogunemisel viibimine. Perekondlikel põhjustel sundtäitmise peatamise eelduseks on eelkõige lähedase perekonnaliikme – võlgniku abikaasa, lapse, ema, isa, õe või venna surm. Lähedase surma puhul saab täitemenetluse peatada 30 päevaks võlgniku avalduse alusel.

Täitemenetluse käigus on võlgnikul päris palju õigusi, aga ka kohustusi. Üldiselt on õigused ja kohustused omavahel seotud. Kui võlgnik täidab oma kohustust teavitada kohtutäiturit ülalpeetavate olemasolust, siis tekib tal õigus igakuuselt täiendavale arestivabale summale. Eelkõige ongi võlgnikul olla vaja ise aktiivne tekkinud probleemse olukorra lahendamiseks. Autori hinnangul tekitab sundtäitmine võlgnikule ja ka tema lähedastele ebameeldivusi ning neid on võimalik leevendada, olles ise aktiivne probleemi lahendamisel. Kui on selge, et sundtäitmine on möödapääsmatu, siis ei tohi võlgnik mängida nõ jaanalindu ja peita end, vaid tuleks otsida kõiki osapooli rahuldavaid lahendusi. Oluline roll selles on ka kohtutäituril, kes peaks juhtima täitemenetlust selliselt, et saaks täide viidud täitemenetluse eesmärk.

1.3. Kohtutäitur täitemenetluses

1.3.1. Kohtutäituri ametitegevuse põhimõtted

Kohtutäitur peab KTS § 2 kohaselt avalik-õiguslikku ametit enda nimel ja vastutusel vaba elukutsena. Ta peab olema oma ametitegevuses erapooletu ning äratama usaldust kõigis isikutes, kelle kasuks või kelle suhtes ta toiminguid teeb. Karistusõiguslike nõuete sundtäitmine tekitab sageli tuliseid vaidlusi võlgniku ja kohtutäituri vahel. Paljud kaebused ja konfliktid täitemenetluses tulenevad just isikute erinevast temperamendist ja ootustest täitemenetlusele. Kui kohtutäitur ootab, et võlgnik tasuks võimalikult kiiresti oma võlgnevuse, siis võlgnik sageli aga loodab vabaneda võlast ilma seda tasumata. Kohtutäituri ülesandeks ongi temale sundtäitmiseks edastatud nõue sissenõudja huvides täita järgides temale täitemenetluse läbiviimiseks seadusega kehtestatud nõudeid.

Kohtutäituri tegevuse üldised põhimõtted on kirjas TMS §-s 8, mille kohaselt on kohtutäitur kohustatud täitemenetluse alustamisel viivitamata tarvitusele võtma kõik seadusega lubatud abinõud täitedokumendi täitmiseks, koguma täitemenetluseks vajalikku teavet ning selgitama täitemenetluse osalistele nende õigusi ja kohustusi. Kohtutäitur on kohustatud muu hulgas vastama menetlusosalise esitatud avaldustele ja selgitustaotlustele, kui need on seotud kohtutäituri menetluses oleva täiteasjaga, sealhulgas kohtutäituri poolt lõpetatud täiteasjaga ning isikul on õigus antud täiteasja raames kohtutäiturilt infot saada.

Seega on seadusest tulenevalt kohtutäituril täitemenetluses keskne roll ning ta tegutseb alati täitmist taotleva isiku korralduse kohaselt ja selle nimel. Kohtutäiturite tegevuse üle teostab järelevalvet Justiitsministeerium, kes on 2011. aastal koostanud aruande kohtutäiturite tegevuse kohta.²⁰ Eelkõige kontrollitakse kohtutäituri ametitegevuse nõuetekohasust. Peamised puudused kohtutäituri tegevuses, mille peale on esitatud kaebusi, esinevad just üldiste põhimõtete rikkumises: võlgnik ei ole saanud täitmiseadet, kohtutäituriga ei ole võimalik ühendust saada, ta ei vasta menetlusosalistele, arestimisel ei arvestata arestivaba elatusmiinimumi jne. Hoolimata esitatud kaebustest täitemenetluse läbiviimisel, on aruande kohaselt riik delegeerinud avalik-õigusliku ülesande täitmise sõltumatule ametipidajale, millega väljendatakse just usaldust kohtutäiturite suhtes.

Kui enne 01.01.2010 kehtinud kohtutäituri seaduse redaktsioonis oli ära toodud, et kohtutäitur on ka sõltumatu, siis kehtivast redaktsioonist jäeti nimetatud täiendus välja. Ometigi on

²⁰ Järelevalve aruanne, Järelevalve ja õigusteenistuse talitus, Justiitsministeerium 2011. Arvutivõrgus: [http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=55704/Aruanne+ riiklik+j%E4relevalve+2010_JPO1_.pdf](http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=55704/Aruanne+riiklik+j%E4relevalve+2010_JPO1_.pdf), 15.04.2012.

Riigikohus²¹ ka peale seaduse muutmist asunud seisukohale, et kohtutäitur on avalik-õigusliku ametit pidav sõltumatu isik, kelle üle riik teostab järelevalvet. Kui kohtutäitur tekitab oma ametitegevuse käigus kahju, vastutab ta KTS § 9 lg 1 kohaselt vaid süüliselt tekitatud kahju eest riigivastutuse seaduses sätestatud alustel ja ulatuses. Kohtutäitur on kohustatud hoidma ametisaladust ning mitte avaldama seoses ametitegevusega saadud andmeid, vastav kohustus kehtib ka pärast kohtutäituri ametist lahkumist (KTS § 11). Kohtutäituri ametitoiming on tasuline (KTS § 28 lg 1), seega on kohtutäituril õigus saada tasu tehtavate ametitoimingute eest ning nõuda tehtud kulutuste hüvitamist. Seaduses sätestatud nõuded kohtutäituri tegevusele, peavad tagama täitemenetluse erapooletuse ja usaldusväarsuse menetlusosaliste suhtes.

Justiitsministeeriumi hinnangul²² tuleb täiteasjades teostada päringuid vähemalt kord kvartalis, kuid minimaalselt kaks korda aastas. Harvemad päringud võivad viidata toimingute mittesooritamisele. Justiitsministeeriumile on kohtutäiturite peale 2010. aastal esitatud 246 kaebust, see on üle kahe korra rohkem kui 2008. aastal. Selline kaebuste arvu kasv näitab ühelt poolt, et inimesed tunnevad paremini oma õigusi, aga ka fakti, et kohtutäiturid rikuvad täitemenetluse põhimõtteid, mis on lubamatu. Kaebuse esitamine ei tähenda automaatselt, et kohtutäitur on rikkunud mingit täitemenetlusega seotud normi, kuid sageli on kaebuste esitamise aluseks just üldine rahulolematus, mis kaasneb kohtutäituri suhtlemisel ning kohtutäituri suhtumisest menetlusosalisse. Kohtutäituritepoolset täitemenetluse põhimõtete rikkumist kinnitavad ka Justiitsministeeriumi poolt läbi viidud distsiplinaarmenetlused. Kui 2008. aastal alustati kokku kuus distsiplinaarmenetlust, millest neljal korral tuvastati kohtutäituritepoolne rikkumine, siis 2009. aastal alustati 36 distsiplinaarmenetlusega, millest tervelt 31 juhul määrati kohtutäiturile distsiplinaarkaristus. Suurenenud distsiplinaarmenetluste arv on seletatav Justiitsministeeriumi poolt läbiviidud järelevalve tõhustamise, mille käigus tuvastati mitmeid täitemenetluse läbiviimise põhimõtet rikkumisi²³, nagu näiteks: kohtutäitur oli täiteasjade menetlemisel tegevusetu, st ei teinud pikal ajaperioodil toiminguid, kohtutäitur viivitas korduvalt sundtäitmise tulemusena ametialasele arvelduskontole laekunud raha sissenõudjale ülekandmisega, kohtutäitur tasus ametialasel

²¹ RKTk 08.02.2011 otsus nr 3-2-1-144-10 Kohtutäitur Urmas Tärno kaebus justiitsministri 7. juuli 2009. a käskkirja nr 38-d tühistamiseks, p 10.

²² Järelevalve aruanne, Järelevalve ja õigusteenistuse talitus, Justiitsministeerium 2011, p 1.3.1. Arvutivõrgus: http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=55704/Aruanne+riiklik+j%E4relevalve+2010_JPO1_.pdf, 15.04.2012

²³ XI Riigikogu stenogramm VII istungjärk, Esmaspäev, 5. aprill 2010, [18:14 Arupärimine kohtutäiturite tegevuse kohta \(nr 384\)](http://www.riigikogu.ee/?op=steno&stcommand=steno&pkpkaupe=1&date=1270476918&paevakord=6047#pk6047). Arvutivõrgus: <http://www.riigikogu.ee/?op=steno&stcommand=steno&pkpkaupe=1&date=1270476918&paevakord=6047#pk6047>, 30.04.2012.

arveldusarvel oleva rahaga isiklike arveid, kohtutäitur ei edastanud võlgnikule arestimisakti, kohtutäitur arestis võlgniku vara rohkem, kui oli vaja sissenõude rahuldamiseks, kohtutäitur ei vabastanud võlgniku arvelduskontot pärast täitemenetluse lõppu aresti alt jne. Aastal 2010 on distsiplinaarmenetluste arv vähenenud 11 juhtumini, millest 10 juhul määrati siiski distsiplinaarkaristus.

Lisaks eelnevalt välja toodud rikkumistele tuvastati järelevalve käigus, et kohtutäitur ei ole alati täitemenetluse läbiviimisel menetlusosalistega käitunud viisakalt, kasutades isikutega suheldes solvavat ja alandavat suhtlusviisi. Kui KTS § 2 tulenevalt on kohtutäituril kohustus olla erapooletu ja äratada usaldust menetlusosalistes, siis tuvastatud rikkumine ei kahjusta mitte ainult rikkumise toime pannud kohtutäituri mainet, vaid avaldab mõju kõigi kohtutäiturite mainele.

Kui kohtutäitur ise ei järgi täitemenetluse põhimõtteid, rikub vastamise tähtaegu, arestimise põhimõtteid, selgitamise kohustusi, siis on konfliktid menetlusosalistega kiired tekkima nagu tõendab ka kohtutäiturite peale esitatud kaebuste arvu hüppeline kasv. Autor on seisukohal, et eduka täitemenetluse läbi viimine algab viisakast suhtlemisest ja täitemenetluse põhimõtete täpsest järgimisest.

1.3.2. Täitedokumendi kätte toimetamine

Kui on täidetud täitemenetluse alustamise tingimused, toimetab kohtutäitur võlgnikule kätte täitmisteate koos menetluse alustamise tasu ja kohtutäituri tasu otsusega. TMS § 24 lg 1 ei kohusta kohtutäiturit täitmisteadet kindla aja jooksul kätte toimetama. Kuid TMS § 24 lg 1 koosmõjus TMS § 8 saab järeldada, et täitmisteade tuleb võlgnikule edastada nii kiiresti kui võimalik, et oleks võimalik täitemenetlus läbi viia võimalikult kiiresti ning efektiivselt. Kohtutäituri kui riikliku sunni kohaldaja kohustuseks on tagada täitedokumentide kätte toimetamine võlgnikule ja vajadusel seda ka tõendada. Riigikohus²⁴ on asunud seisukohale, et täitemenetlusedokument ei pea edastama ümbrikus, kuid kättetoimetamisel tuleb järgida vorminõudeid ja edastatavate materjalide hulgas peab muuhulgas olema ka kiri või saadetis, mille saatmine kajastub täitetoimikus.

²⁴ RKTK 28.09.2011 otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-69-11 Ain Andersalu hagi kohtutäitur Ivi Kalmeti vastu enampakkumise kehtetuks tunnistamiseks, p 12.

Dokumentide kättetoimetamisele kohaldatakse tsiviilkohtumenetluses menetlusedokumentide kättetoimetamise kohta sätestatud. TsMS § 306 lg 1²⁵ kohaselt edastatakse menetlusedokument saajale selliselt, et saajal oleks võimalik dokumendiga oma õiguse teostamiseks ja kaitsmiseks õigeaegselt tutvuda. Menetlusedokument on kätte toimetatud alates dokumendi või selle kinnitatud ära kirja või väljatrüki üleandmisest saajale. TsMS § 315 lg 5 järgi koostatakse kättetoimetamise kohta kättetoimetamisteatis. Kui dokument on jõudnud menetlusosalise kätte, ilma et kättetoimetamist oleks võimalik tõendada või kui on rikutud kättetoimetamise korda, loetakse dokument menetlusosalisele kätte toimetatuks alates dokumendi tegelikust saajani jõudmisest (TsMS § 307).

Kohtutäitur peab võlgnikule kätte toimetama täitmisteate ning täitemenetluse osalistele vara arestimise akti ja enampakkumise akti, samuti oma otsused kohtutäituri tegevuse peale esitatud kaebuste kohta ning muud seaduses sätestatud dokumendid. Kohtutäitur võib kohustada võlgnikku täitmisteate või muu menetlusedokumentide isiklikul kättetoimetamisel teatama kohtutäiturile oma kontaktandmed, mille abil on võimalik võlgnikule dokumente kätte toimetada. Kui võlgnik seda ei tee või kui edastatud andmed on ebaõiged, võib kohtutäitur ka need dokumendid, mis tuleb seaduse kohaselt kätte toimetada, edastada võlgnikule enda valitud viisil (TMS § 10 lg 1).

Olukorras, kus kohtutäituril ei õnnestu täitmisteadet võlgnikule kätte toimetada, on tal õigus täitmisteade avalikult kätte toimetada. Sellisel puhul loetakse täitmisteade võlgnikule kättetoimetatuks kümne päeva möödumisel väljaandes Ametlikud Teadaanded avaldamisest (TMS § 24 lg 5). Riigikohus²⁶ on asunud 2004. aastal seisukohale, et esmase täitekutse avalikule kättetoimetamisele tuleb kohaldada TsMS-s kohtukutse kätteandmiseks ettenähtud viisi, seega TsMS § 317 lg 1 p 1 kohaselt, peab olema tuvastatud, et menetlusosalise aadress ei ole kantud registrisse või et isik ei ela registris märgitud aadressil ning isiku aadress või viibimiskoht ei ole muul viisil teada ning dokumenti ei saa kätte toimetada isiku esindajale. Lisaks tuleb arvestada täitedokumentide kättetoimetamisel TsMS § 317 lg 2, mille kohaselt võib menetlusedokumentide avalikku kättetoimetamist taotlevalt menetlusosaliselt nõuda võlgniku elukoha puudumise/olemasolu kohta registritõendit ning politseiasutuse või kohaliku omavalituse asutuse tõendit, et neile on võlgniku tegelik viibimiskoht teadmata. Seega asus Riigikohus seisukohale, et täitekutse saab avalikult kätte toimetada ainult olukorras, kus kõik teised kättetoimetamise vahendid ei ole tulemusi andnud.

²⁵Tsiviilkohtumenetluse seadustik, [RT I 2005, 26, 197](#); RT I, 28.12.2011, 44.

²⁶RKTK 16.11.2004 otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-122-04 Risto Roosaare hagi enampakkumise kehtetuks tunnistamiseks, p 11.

Autori hinnangul on Riigikohtu seisukoht ka käesoleval ajal kohaldatav ning on põhjendatud nõue, et täitmisteade tuleb võlgnikule kätte toimetada selliselt, et kättetoimetamist on võimalik tõendada. Kuna praktikas on esinenud juhtumeid, kus postiteenuse osutaja on lihtkorras saadetud kirju nõ ära kaotanud, siis ei saa alati eeldada, et sellisel viisil saadetud täitmisteade on realselt jõudnud ka võlgnikuni. Autor nõustub ka Riigikohtu seisukohaga, et avalikult saab täitekutse kätte toimetada ainult siis, kui võlgniku mitte kätte saamine on tõendatud. Kuigi täiendavate päringute tegemine on ajamahukas, tagab see võlgnikele aga ka sissenõudjatele paremad võimalused edukaks täitemenetluse läbi viimiseks. Sageli võlgnik ei hoiu teadlikult täitemenetlusest kõrvale. Autor on oma töös kokku puutunud võlgnikuga²⁷, kes omas ametlikku töökohta Eestis ja ka sellel töökohal igapäevaselt töötas, kuid kohtutäitur toimetas talle täitmisteadeid kätte avalikult. Ainuke täitedokument, mis võlgnikule kohtutäitur kätte toimetas, oli kohtutäituri tasu otsus. Seega on autor seisukohal, et politsei ja kohaliku omavalitsuse kaasamine võlgnike elu- ja asukoha kindlakstegemiseks aitaks ära hoida nimetatud olukorda, kus võlgnik ei ole küll täitemenetluses aktiivne, kuid kohtutäituri enda passiivne tegevus toob kaasa olukorra, kus sundtäidetav nõue aegub ning algatatud täitemenetlus pole seetõttu edukas.

Täitmisteate kättetoimetamine annab ka kohtutäiturile kindluse, et võlgnik on täitemenetlusest teadlik ja on kohustatud õigeaegselt esitama vastuväited sundtäitmise lubatavuse kohta või andma ülevaate nt ülalpeetavatest, mis mõjutab sissetuleku arestimise ulatust. Juhul kui võlgnik peale täitmisteate kättetoimetamist omapoolseid seisukohti kohtutäiturile ei edasta, toimub sundtäitmine seaduses sätestatud korras kohtutäiturile teadaolevate andmete alusel.

TMS § 24 lg 2 kohaselt loetakse täitmisteate võlgnikule kättetoimetamisega täitemenetlus alanuks. Kätte toimetamise aja täpne fikseerimine on oluline täitemenetluses karistusõiguslike nõuete sundtäitmise tähtaja järgimise ja katkemise arvestamisel. Eelkõige puudutab täitemenetluse alustamise võlgniku, kelle huvides on nt KarS § 82 oleva aegumise tähtaja jälgimine. Kui kohtutäitur ei suuda täitmisteadet võlgnikule kätte toimetada, siis on küll võimalik täitmisteate avalik kättetoimetamine, kuid autori hinnangul on täitmisteate avalik kättetoimetamine viimane võimalus täitemenetluse alustamiseks. Kuna täitmisteate võlgnikuni toimetamiseks on erinevaid võimalusi, siis on autor seisukohal, et neid TsMS § 317 tulenevaid võimalusi tuleks ka kasutada, mitte minna lihtsamat vastupanu teed ja avaldada teade Ametlikes Teadaannetes, mida võlgnikud üldjuhul nagunii ei loe.

²⁷ Täiteasi nr 170/2006/2325 kohtutäitur Aive Kolsar, Lõuna Politseiprefektuuri Põlva politseijaoskonna 19.03.2006. a otsus väärteoasjas nr 2602,06,003226 (koopia autori valduses).

1.3.3. Arestimine

Kui võlgnik vabatahtlikult võlgnevust ei täida, siis on kohtutäituril õigus arestida võlgniku vara. Karistusõigusliku nõude puhul peab kohtutäitur arvestama TMS § 198 lg-st 1 tuleneva võlgniku varale sissenõude pööramise järjekorraga. Kui esmalt alustab kohtutäitur likviidsema vara – raha, väärisasjad, väärtpaberid ja nõuded ning muu vallasvara- suhtes sundtäitmist, siis kinnisvara suhtes sundtäimist saab kohtutäitur alustada alles siis, kui muul viisil ei ole võimalik nõuet rahuldada. Arestimine eeldab kohtutäiturilt aktiivset tegevust võlgnetava rahasumma sisse nõudmisel. Kui võlgnikul on vara, siis vara realiseerimine aitab vältida olukorda, kus võlgnetav summa jääb sisse nõudmata, sest karistusõiguslik nõue on aegunud.

Olukorras, kus täitmisteate kättetoimetamisest tulenev viivitus võib oluliselt ohustada sundtäitmise eesmärgi saavutamist, on kohtutäituril õigus vara arestida või lasta registrisse kanda keelumärke enne täitmisteate võlgnikule kätte toimetamist (TMS § 64 lg 2). Kui võlgnik on andnud oma vara kolmanda isiku valdusse arestimise vältimiseks, siis on kohtutäituril õigus arestida kolmanda isiku valduses olev vara.

Võlgniku vara arestimiseks tuleb eelnevalt kindlaks teha arestitava vara väärtus. Juhul kui võlgnikul vara väärtus on madal, siis TMS § 53 lg 2 kohaselt vara ei arestita, kui võib eeldada, et arestitavate esemete müügist saadud rahast jätkub üksnes täitekulude katteks. Seega ei ole kohtutäituril õigust viia täitemenetlust läbi üksnes täitekulude sundtäitmise osas, kui põhivõlgnevust selle käigus ei ole võimalik rahuldada.

Üldjuhul kehtib põhimõte, et sundtäitmist alustatakse kiiremini võõrandatavatest varadest. Kui isik vabatahtlikult võlgnetavat summat ei tasu, alustab kohtutäitur tema suhtes sundtäitmist. Sundtäitmine toob kaasa ebamugavusi nii võlgnikule kui ka tema lähedastele. Kuna kohtutäituril on seadusest tulenevalt õigus täitemenetluse käigus koguda andmeid võlgniku ja tema varalise seisundi kohta ning võla katteks vara realiseerida, siis tuleb võlgnikul sundtäitmise korral kaaluda, kas tasuda võlgnevus või riskida ajutiselt mingis osas sissetuleku kaotamisega.

Võlgniku konto võib arestida võlgnevuse ulatuses arestimisakti alusel. Krediidiasutus väljastab kohtutäiturile infot konto olemasolu või selle puudumise kohta. Kui arestimise hetkel ei ole võlgniku kontol arestimisaktis näidatud ulatuses piisavalt raha, jääb arestinõue

pangakontole ja laekuvate summade arvelt toimub nõude rahuldamine. Pärast arestimise hetke kontole laekuvad summad kantakse üle kohtutäituri ametialasele arvelduskontole kuni arestimisakti täitmiseni. Sissetulekute arestimisel peab kohtutäituri arvestama sissetulekutega, millele ei saa sissenõuet pöörata. Eelkõige on tegemist sotsiaaltoetusega, peretoetused jne. Kui võlgniku pangakontole on seatud arest arvestamata arestimisele mittekuuluvat sissetulekut, tuleb võlgnikul esitada kohtutäiturile avaldus arestimisele mittekuuluva sissetuleku aresti alt vabastamiseks. Kohtutäituril on kohustus arest tühistada kolme tööpäeva jooksul.

Autor on korduvalt praktikas kokku puutunud olukorraga, kus kohtutäitur arestib kogu sissetuleku ning kogu laekunud sissetulek kantakse kohtutäituri ametialasele arveldusarvele. Kui võlgnik saab teada, et tema sissetulek on kantud kohtutäituri arveldusarvele arestivaba osa arvestamata, on üldjuhul möödunud rohkem kui kolm päeva. Võlgnik saab esitada kaebuse kohtutäiturile, kuid kui kaebetähtaeg on möödunud, siis kohtutäitur kaebust ei rahulda ning võlgnikul jääb üle vaid esitada nõue sissenõudjale, et sissenõudja tagastaks temale mittearestitavad rahasummad. Rahasummade tagastamine ei ole sissenõudja huvides. Seega peab võlgnik esitama hagiavalduse kohtusse, mis eeldab riigilõivu tasumist hagiavalduses nõutavalt summalt. Võlgnik võib esitada kaebuse kohtutäituri tegevuse peale, et viimane ei arvestanud arestimisel arestivaba osa sissetulekus. Probleem võlgniku jaoks on, et kohtutäituri tegevuse peale kaebuse esitamine toimub hagita menetluse korras, millelt taaskord tuleb tasuda riigilõiv peaaegu 64 eurot. Seega kui võlgnikult on arestimise põhimõtteid rikkudes ära võetud igapäevaseks elamiseks mõeldud rahasummad, siis ei ole tal ka võimalik riigilõivu tasuda, mis viib olukorrani, kus võlgnik ei saa oma õigusi realselt kaitsta.

Kui kohtutäitur on esitanud krediidasutusele nõude arestida võlgniku pangakonto, ei või krediidasutus avada uut kontot võlgnikule, kelle osas on arestimise akti täitmine samas pangas pooleli (TMS § 115). Lähtudes nimetatud normist, saab võlgnik avada uue pangakonto pangas, kus tal täitemenetluse alustamisel ei ole pangakontot olnud ja seoses sellega ei ole ka arestimise akti täitmine pooleli võlgniku suhtes. Seega saab võlgnik soovi korral sundtäitmisest kõrvale hoida, avades pangakonto krediidasutuses, kus tal varem pangakontot ei ole olnud, ja krediidasutus avades uue pangakonto ei lähe vastuollu TMS § 115 keeluga. Keerulisem on võlgniku olukord siis, kui krediidasutus on liitunud elektroonilise arestimissüsteemiga, mis võimaldab krediidasutusel teha isikule konto avamise korral päringuid konto arestimisaktide olemasolu kohta. Küsimus on, kas krediidasutuse töötajad

kontrollivad iga kord uut pangakontot avades, kas selle pangakonto avaja suhtes on kehtivaid arestimisakte. Kuna käesoleval ajal toimub krediidasutuste töö arvutipõhiselt, siis ei saa võlgnik eeldada, et info tema arvete arestimise kohta on jäänud paberkirjana toimiku vahele ning arveldusarvet avav krediidasutuse töötaja ei ole arestimise käsust teadlik.

Juhul kui nõude sundtäitmine ei ole sissetulekute arestimise tulemusel edukas, on kohtutäituril võimalik pöörata nõue võlgniku vallas- ja kinnisasjadele. Kinnisasja arestimiseks kirjutab kohtutäitur üles kinnisasja ja selle päraldised ning muud esemed, millele ulatub hüpoteek, keelab nende käsutamise ja laseb kinnistusraamatusse kanda kinnistu käsutamise keelumärke (TMS § 142).

TMS § 14 kohaselt saab abikaasade ühisvaras olevat kinnisasja arestida vaid siis, kui on olemas võlgnikuks mitteoleva abikaasa nõusolek. Kui võlgnikuks mitteolev abikaasa ei ole nõus sundtäitmisega abikaasade ühisvara arvelt, võib sissenõudja nõuda ühisvara jagamist ja sissenõude pööramist võlgniku osale ühismandist. Kui võlgniku abikaasal on õigus sundosanõudele pärandist, võib sellel pöörata sissenõude üksnes siis, kui lepinguga on sundosanõuet tunnustatud, aga ka siis, kui võlgnik on esitanud hagi sundosa väljanõudmiseks. Sama kehtib kinkija nõude kohta kingi tagasinõudmiseks ja võlgniku nõude suhtes mittevaralise kahju hüvitamiseks (TMS § 112).

TMS § 31 annab kohtutäiturile õiguse viia läbi täitemenetlust ka võlgniku vangistuses viibimise ajal. Kohtutäituripoolse nõude esitamisel teeb vangla kinnipidamisi kinnipeetava töötasust või muust kinnipeetavale laekuvast rahast ja kannab kinnipeetud osa igas kuus selle kohtutäituri ametialasele arvelduskontole, kes on rahalise nõude täitmiseks saanud.

Kui sissenõudja ja kohtutäitur annavad nõusoleku, võib võlgnik soovi korral ka ise müüa endale kuuluvat vara. Võlgnik peab arvestama, et müük toimub kohtutäituri kontrolli all ning müügihind ei või olla madalam kui on märgitud arestimise aktis. Kohtutäitur tagab, et asja müügist saadav tuleb tasutakse kohtutäituri ametialasele arvelduskontole (TMS § 112). Autor leiab, et juhul, kui võlgnik soovib ise kaasa aidata võlgnevuse likvideerimisele, siis tuleks seda tal ka võimaldada. Kohtutäitur peaks võlgniku selles abistama/nõustama. Kui kohtutäitur ei pea vara müüki otstarbekaks ning selle tulemusena jääb nõue rahuldamata, rikutakse sissenõudja huvisid. Arvestades KarS § 82 tulenevaid aegumise tähtaegu sundtäitmiseks väärtegade puhul neli aastat ja kuritegude puhul seitse aastat, siis olukorras, kus võlgnikul on võimalik oma võla katteks vara müüa, tuleks seda ka lubada.

1.3.4. Rahalise ja varalise karistuse asendamine

Väärteoasjas määratud rahatrahvi sundtäitmise aeg on reglementeeritud KarS § 82 lg-s 4, mille kohaselt täitmisele pööratud rahatrahvi sissenõue aegub, kui rahatrahvi ei ole sisse nõutud nelja aasta jooksul väärteoasjas tehtud otsuse jõustumisest. Rahalise karistuse ja varalise karistuse nõue aegub sama paragrahvi lõike 5 kohaselt, kui rahalist karistust või varalist karistust ei ole sisse nõutud seitsme aasta jooksul kriminaalasjas tehtud kohtuotsuse jõustumisest. Täitmise aegumine peatub võlgniku vangistuses viibimise ajaks.

Täitemenetluse seadustiku muutmise seaduse eelnõu seletuskirjas²⁸ on selgitatud aegumise peatumise tõendamist. Kui kohtutäitur lõpetab täitemenetluse väärteoasjas, siis peab ta kontrollima täitemenetluse aegumise peatumise aluseks olevaid fakte, mida on võimalik tuvastada, ehk kontrollima, kas isik on viibinud vangistuses või kandnud aresti. Kui esinevad ka KarS § 82 lõikes 2 nimetatud aegumise peatumise asjaolud, siis peab kohtutäitur suutma järelevalveametnikule seda dokumentaalselt tõendada, nt kui kohtutäitur väidab, et ta ei saa täitemenetlust lõpetada, sest täitmise aegumine on olnud peatunud põhjusel, et võlgnik on hoidnud täitmisest kõrvale, siis peab kohtutäitur esitama ka tõendid selle kohta. Kui ei ole õnnestunud kohtuotsusega mõistetud karistust täita seitsme aasta jooksul, siis peab kohtutäitur esitama uurimisasutusele avalduse kriminaalmenetluse alustamiseks KarS § 329 tunnustel või kohtuvälise menetleja otsuse puhul peaks kohtutäitur täitmise võimatust tõendama kirjaga sissenõudjale, kus näitab ära täitemenetluse käigus läbi viidud täitetoimingud ning informeerib sissenõudjat asenduskaristuse kohaldamise võimalusest. Kui seda tehtud ei ole, siis ei saa kohtutäitur tugineda asjaolule, et täitmise aegumine on olnud peatunud, kuna võlgnik on hoidnud täitmisest kõrvale.

Seega tuleb sissenõudjatel, saades kohtutäiturilt kirja sundtäitmise võimatusest, otsustada, kas lasta nõude aeguda või asendada rahatrahv või rahaline karistus üldkasuliku tööga, arestiga või vangistusega.

Järelikult kui väärteomenetluses määratud rahatrahvi tervikuna tähtpäevaks ei tasuta või kui osastatud rahatrahvi tasumise tähtaega ei järgita ja rahatrahvi täitmise tähtaega ei ole pikendatud ning võlgnikul ei ole vara, millele sissenõuet pöörata, teatab kohtutäitur hiljemalt ühe aasta möödumisel rahatrahvi sundtäitmiseks menetlusse võtmisest, kuid mitte hiljem kui

²⁸ Täitemenetluse seadustiku ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu seletuskiri 763 SE III, Arvutivõrgus: http://www.riigikogu.ee/?page=en_vaade&op=ems&eid=1033443, 25.04.2012.

kolme aasta möödumisel väärteloosuse jõustumisest, sissenõudjale täitmise võimatusest. Kui puuduvad karistuse asendamist välistavad asjaolud, saadab sissenõudja avalduse rahatrahvi asendamiseks arestiga vastavalt karistusseadustiku §-s 72 sätestatule kohtuotsuse täitmisele pööranud maakohtule (TMS § 201).

Kui kuriteo eest määratud rahalist või varalist karistust ei ole võlgnik tasunud määratud tähtaja jooksul, selgitab kohtutäitur võlgnikule tema õigust taotleda kohtult rahalise karistuse või varalise karistuse täitmise pikendamist kriminaalmenetluse seadustiku § 424 kohaselt. Kohtutäitur teeb võlgnikule teatavaks rahalise karistusena või varalise karistusena mõistetud summa tasumata jätmise tagajärjed (TMS § 205).

Kui sissenõudja taotleb rahalise karistuse asendamist arestiga, on kohus kohustatud võlgniku vahetult ära kuulama KrMS § 432 lg 3 tulenevalt, kuna tegemist on isikult vabaduse võtmise taotlusega. Võlgnevuse mittetasumine ei tähenda automaatselt, et kohus kohaldab asendusaresti. Kohus kuulab ära võlgniku ja tema põhjendused rahalise karistuse mittetasumise kohta. KrMS § 424 annab kohtule võimaluse põhjendatud juhtudel pikendada rahalise karistuse tasumise tähtaega. Põhjendatud olukorrad võivad olla nt pikemaajaline töötus, enne asenduskaristuse taotlemist tööle saamine, haigus, perekondlikud põhjused jne.

Olukorras, kus võlgnik ei soovi asendusaresti, on tal võimalik taotleda rahalise karistuse asendamist üldkasuliku tööga, kui võlgnikul puuduvad rahalised vahendid rahalise karistuse tasumiseks (KarS § 69 lg 1 ja TMS § 206 lg 2).

KarS § 72 lg 1 kohaselt kui süüdlane ei tasu talle määratud või mõistetud rahatrahvi, asendab kohus selle tasumata osas arestiga või süüdlase nõusolekul üldkasuliku tööga KarS §-s 69 sätestatud korras. Rahatrahvi kümnele trahviühikule vastab üks päev aresti ning kui süüdlasele määratud või mõistetud rahatrahv on kolm kuni üheksa trahviühikut, arvestatakse rahatrahv üldkasuliku tööga asendamisel vastavaks ühele päevale arestile. Kui rahatrahv asendatakse arestiga, on aresti alammäär üks päev.

Kohus jätab asenduskaristuse kohaldamata, kui määratud karistuse sundtäitmine on aegunud KarS § 82 kohaselt. Kui nõue on aegunud, siis ei saa võlgnikult nõuda rahalise karistuse tasumata jäägi maksmist ning samuti ei saa talle määrata asenduskaristust. Kohus²⁹ jättis asenduskaristuse kohaldamata ka olukorras, kui kohtul puudusid andmed sissenõudjapoolsest taotlusest asenduskaristuse kohaldamiseks, seda hoolimata asjaolust, et sundtäitmine ei ole olnud edukas.

²⁹ Tartu Maakohtu Põlva kohtumaja 13.04.2011 4-09-20372 Kohtutäitur Aive Kolsari avaldus Elar Toomi karistuse asendamiseks.

Rahalise karistuse või varalise karistuse asendamiseks üldkasuliku tööga, arestiga või vangistusega tuleb jälgida aegumise tähtaegu. Kui nõue on aegunud, siis ei saa enam kohaldada asenduskaristust. Kohtutäituril on kohustus teavitada sissenõudjat nõude sundtäitmise võimatusest ja selgitada sissenõudjale võimalusest rahatrahv või rahaline karistus asendada arestiga (TMS § 201, § 206 lg 1, 2). Sissenõudjal ei ole kohustust taotleda sundtäidetava rahalise nõude asendamist arestiga. Kuna asendusaresti peab taotlema enne KarS § 82 sätestatud aegumistähtaja saabumist, siis on autori arvates mõistlik hinnata, kas sundtäidetava rahalise nõude asendamine arestiga on põhjendatud või mitte.

Autori hinnangul tagab see kindluse võlgnikule, et juba aegunud nõuet ei saa asendada muuliigilise karistusega. Samas kui sissenõudja ise aktiivne ei ole asenduskaristuse kohaldamise taotlemisel, jääb võlgnikul määratud karistus tasumata ja kandmata, mis võib omakorda riivata nii sissenõudja kui ka sõltuvalt olukorrast ühiskonna õiglustunnet.

2. Süüteo otsuste sundtäitmise aegumine

2.1. Aegumine täitemenetluses

Inimene on eri aegadel oma suhetest õigusega ja õiguse mõistmisest saanud aru väga erineval viisil.³⁰ Teatud aja möödumine võib seadusest tulenevalt mõjutada isikutevahelisi õigussuhteid: esmajoones õigusi lõpetada või nende teostamist piirata. Sellisel juhul saab rääkida aegumistähtjast.³¹ Aegumise kui õigusliku konstruktsiooni aluseks on arusaam, et olemasolevad nõuded, mida ei ole pikema aja jooksul maksma pandud, peavad õigusrahu ja õiguskindluse tagamise huvides taanduma. Võlgnik ei pea seisma silmitsi nõuetega, mille pikaajalise mitteesitamise tagajärjel on tema tõendamisvõimalused kahanenud ja mille regressivõimalused on aja jooksul tõenäoliselt samuti halvenenud. Võlgniku huvide teatav eelistamine võlausaldaja huvidele on sellises olukorras õigustatud põhjusel, et võlausaldaja on nõude maksmapanekuga ise ülemäära viivitanud.³² Sellest tulenevalt on aegumise kohaldamine tekitanud erinevaid vaidlusi praktikas. Üldjuhul ei vaielda aegumise kui institutsiooni vajalikkuse üle. Probleeme tekitab tähtaeg, kas on saanud tähtaeg, mis võimaldab võlgnikul viidata kohustuse mittetäitmisel aegumisele ja kas kohustusega

³⁰ Aarnio, A., *Õiguse tõlgendamise teooria*, Juura 1996, lk 87.

³¹ Varul, P., jt. *Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Kommenteeritud väljaanne*, Juura, 2010, § 141 kommentaar 1.

³² Bamberger, H.G., Roth, H., Beck'scher Online-Kommentar BGB, Stand: 01.02.2012, Edition: 22.

Arvutivõrgus: http://beck-online.beck.de.ezproxy.utlib.ee/Default.aspx?vpath=bibdata/komm/BeckOK_ZivR_22/BGB/cont/beckok.BGB.p194.gII.htm, 13.04.2012.

sissenõudmisega kaasnenud lisakulud on iseseisvad nõuded või on tegemist kõrvalnõuetega põhikohustuse juures.

Avalikus õiguses seostub aegumine eelkõige õiguskindluse ja õigusselgusega. Mis tahes õiguslik vaidlus peab kunagi lõppema, sest isiku õiguslik seisund ei saa jääda ebamääraseks.³³

Tsiviilseadustiku üldosa seaduses reguleeritakse detailselt just aegumise institutsiooni. Kuna teistes seadustes aegumise põhimõtet pole lahti kirjutatud, siis tuginetakse kasvõi analoogia korras tsiviilseadustiku üldosa seaduses olevale aegumise regulatsioonile ka muudes valdkondades, nt karistusõiguses.

Otsuse täitmise aegumise lõppemine on kuriteo puhul seatud sõltuvusse süüdlasele kohaldatud karistuse liigist. Rahalise karistuse ja varalise karistuse korral lõpeb otsuse täitmise aegumine vastava karistuse sissenõudmisega. Nimelt näeb TMS § 207 lg 1 ette, et täitemenetlus rahalise karistuse ja varalise karistuse sissenõudes lõpetatakse täitmise aegumise tõttu, kui rahalist karistust või varalist karistust ei ole sisse nõutud KarS §-s 82 sätestatud tähtaja jooksul.³⁴ Seega on kohtutäituril kohustus lõpetada täitemenetlus rahalise karistuse ja varalise karistuse sissenõudes täitmise aegumise tõttu, kui rahalist karistust või varalist karistust ei ole sisse nõutud karistusseadustiku §-s 82 sätestatud tähtaja jooksul.

KarS §-d 81 ja 82 näevad ette konkreetseid aegumistähtajad nii väärteo kui ka esimese ja teise astme kuritegude osas. KarS § 82 järgi ei ole enam õigust otsust täitma asuda, kui otsuse jõustumisest väärteoasjas on möödunud 1 aasta, teise astme kuriteo kohta tehtud otsuse jõustumisest on möödunud kolm aastat ja esimese astme kuriteo kohta tehtud otsuse jõustumisest on möödunud viis aastat. TMS § 202 järgi lõpetab kohtutäitur täitemenetluse väärteo asjas tehtud kohtuotsuse alusel või kohtuvälise menetleja otsuse alusel määratud rahatrahvi sissenõudes täitmise aegumise tõttu, kui rahatrahvi ei ole sisse nõutud karistusseadustiku §-s 82 sätestatud tähtaja jooksul. Sama põhimõte on kirjas ka VTMS § 203 lg-s 5.

TsÜS § 157 lg-s 1 nimetatud 10-aastast tähtaega ei kohaldata seetõttu, et tegemist ei ole tsiviilõigusliku suhtega, vaid riigi kehtestatud karistusõigusliku sanktsiooniga, mis täidab oma eesmärgi eelkõige kiire ja efektiivse täitmise korral. TsÜS § 1 sätestab tsiviilõiguse üldpõhimõtted, väärteoasjades mõistetud rahatrahvide puhul on tegemist karistusõigusega.³⁵

³³ Annus, T., Riigiõigus, Tallinn, Juura 2006, lk 73.

³⁴ Sootak, J., jt. Karistusseadustik. Kommenteeritud väljaanne 2009, § 82 kommentaar 5.1.

³⁵ Hansen, V., Sootak, J., Süüteo ja otsuse täitmise aegumine, Juridica nr 5 2008, lk 297.

Järelikult on kohtutäituril sundtäitmiseks aega KarS § 82 lg-st 4 tulenevalt väärtetoasjas neli aastat väärtetoasjas tehtud otsuse jõustumisest ja täitmisele pööratud rahalise karistuse ja varalise karistuse sundtäitmine aegub lõike 5 järgi, kui rahalist karistust või varalist karistust ei ole sisse nõutud seitsme aasta jooksul kriminaalasjas tehtud kohtuotsuse jõustumisest.

Mitmed eriseadused sisaldavad erisätteid aegumise kohta. TsÜS-i kommentarides on Villu Kõve asunud seisukohale³⁶, et TsÜS ei reguleeri põhimõtteliselt avalikul õigusel põhinevaid nõudeid ega seega ka nende aegumist. Enamasti on avalikul õigusel põhinevate nõuete esitamine seotud õigustlõpetavate tähtaegadega, mida reguleerivad esmaselt nõudeid reguleerivad õigusaktid. Kuna neis sisalduv regulatsioon on TsÜS-ga võrreldes sageli katkendlik, kui mitte olematu, tuleb kõne alla TsÜS sätete kohaldamine (kas või analoogia korras) esmajoonel tähtaja kulgemise arvutamise ning tähtaja peatumise ja katkestamise aluste arvestamise osas.

Aegumine ei lõpeta nõuet, vaid annab võlgnikule üksnes kestva vastuväite täitmisest keeldumiseks. Nii võibki aegumist defineerida kui ajavahemiku möödumist, mille järel võib isik keelduda oma kohustuse täitmisest. Aegumise eesmärke võib määratleda erinevalt. Esmane eesmärk on kaitsta võlgnikku, kellel võib aja möödudes olla raskem esitada nõudele vastuväiteid, kuna tõendid ei ole talle enam kättesaadavad, samuti võib ta olla kaotanud regressivõimaluse. Lisaks tagab aegumine võlgniku käsutusvabaduse, kuna ta ei pea lõpmatuseni hoidma vahendeid võimalike kohustuste täitmiseks. Nii väljendab aegumine ka hea usu põhimõtet. Oluliseks eesmärgiks on samuti kaitsta võlgnikuks mitteolevat isikut alusetute nõuete esitamise eest, lihtsustades tal nii vastuväidete esitamist. Aegumist õigustavad ka üldine õigusrahu ja õiguskindluse põhimõte, millest tulenevalt teenib aegumine ka avalikke huve, kuna reaalseid olukordi, mis on püsinud vaidlustamata pikema aja vältel, tuleks sellisena tunnustada ka õiguslikul alusel. Nii teenib aegumine ka majanduskäibe vajadusi, kuna see võimaldab õigusvaidlusi kiiremini lahendada ja vabastab kohtud vanade nõuete sisulise lahendamise vaidlustest.³⁷ Riigikohus³⁸ on samuti leidnud, et „aegumine teenib käibekindluse eesmärki ning sunnib võlausaldajat oma nõudeõigust õigel ajal maksma panema, kuna nõudeõiguse teostamisega viivitamine raskendab õigusliku olukorra selgitamist ja võib tekitada tõendamiskulusi“. Karistusõiguslike nõuete sundtäitmise puhul on eelnevalt juba tõendamist leidnud süüteo toime panemine ning vastavalt sellele on määratud rahaträhv

³⁶ Varul, P., jt. Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Kommenteeritud väljaanne, Juura, 2010, § 142 kommentaar 3.2.3.

³⁷ Varul, P., jt. Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Kommenteeritud väljaanne, 2010, § 142 kommentaar 3.1.

³⁸ RKTKo 3-2-1-79-09 Valeri Salnikov kassatsioonkaebus Tallinna Ringkonnakohtu 28.01.2009. a otsusele Valeri Salnikovi hagi Erik Bondaruki vastu 2 980 227 krooni väljamõistmiseks, 2009, p 11.

või rahaline karistus. Sundtäidetavate nõuete aegumise kohaldamine kohtutäituri poolt peab tagama olukorra, kus hoolimata võlgniku tahteavalduse puudumisest, tuleb kohaldada aegumist kui KarS §-s 82 sätestatud aegumise tähtaeg on saabunud. Sellega tagatakse võlgnike põhiõigus täitemenetluse lõppemisele seoses aegumisega ning lõpetatakse määratud rahatrahvi või rahalise karistuse sundtäitmine.

Seega on aegumise institutsioon õigusmaalimas vajalik, kaitstes võlgnike igavese sundtäitmise eest ja kohustab sissenõudjaid aktiivselt võlgadega tegelema. Väga üldistavalt võib väita, et kui sissenõudja pikema aja jooksul ei ole huvitatud oma võla sissenõudmisest, siis järelikult puudub tal ka huvi võlgnevuse likvideerimiseks.

2.2. Süüteo otsuste täitmise aegumine

TMS § 207 kohaselt lõpetab kohtutäitur täitemenetluse rahalise karistuse ja varalise karistuse sissenõudes täitmise aegumise tõttu, kui rahalist karistust või varalist karistust ei ole sisse nõutud karistusseadustiku §-s 82 sätestatud tähtaja jooksul. KarS § 82 kohaselt aegub täitmisele pööratud rahatrahvi sissenõue, kui rahatrahvi ei ole sisse nõutud nelja aasta jooksul väärteoasjas tehtud otsuse jõustumisest. Kriminaalasjas tehtud kohtuotsuse alusel täitmisele pööratud rahalise karistuse ja varalise karistuse sissenõue aegub, kui rahalist karistust või varalist karistust ei ole sisse nõutud seitsme aasta jooksul kriminaalasjas tehtud kohtuotsuse jõustumisest. Saksamaal kehtiva karistusseadustiku³⁹ § 79 lg 3 kohaselt aegub rahatrahv, mis on suurem kui 30 päevamäär, viie aasta jooksul peale otsuse jõustumist. Kui on määratud rahatrahv kuni 30 päevamäär ulatuses, siis aegub nõue kolme aasta jooksul alates otsuse jõustumisest. Saksa karistusseadustiku kommentaarides⁴⁰ on juhitud tähelepanu, et rahatrahvi sundtäitmise aegumise korral tuleb tähelepanu pöörata määratud rahatrahvi suurusele, sest aegumine on sõltuvuses päevade arvust, mille alusel rahatrahv määrati. Seega on Saksamaal rahatrahvide aegumine sõltuvuses määratud rahatrahvi suurusest. Autori hinnangul on selline eristamine põhjendatud, sest suurema rahatrahvi sissenõudmine eeldab pikemat perioodi ning võimaldab ka sissenõudjal reaalselt võlgnetava summa sissenõudmisega tegeleda. Samuti saab võlgnik tekkinud võlgnevust pikema perioodi peale jaotada, mis peaks motiveerima võlgnikku võlgnevust tasuma.

³⁹ Strafgesetzbuch, jõustunud 15.05.1871, viimati muudetud 24.2.2012 I 212., Arvutivõrgus: <http://www.gesetze-im-internet.de/stgb/BJNR001270871.html>, 20.04.2012.

⁴⁰ Kindhäuser, U., Prof.Dr., Neumann, U., Prof. Dr., Paeffgen, H.U., Prof. Dr., , Strafgesetzbuch, 3. Auflage 2010, Arvutivõrgus: http://beck-online.beck.de.ezproxy.utlib.ee/default.aspx?vpath=bibdata/komm/KinNeuPaeKoStGB_3_Band1/StGB/cont/KinNeuPaeKoStGB.StGB.p79.gIII.htm, 21.04.2012.

Kui Saksamaal tuleb rahatrahvi aegumise korral jälgida rahatrahvi määramise aegumise aluseks olnud päevade arvu, siis Eestis tekitab vaidlusi aegumise tähtaja määramise algus ning kas nõue on ikka aegunud. Kuigi KarS § 82 sätestab aegumise tähtajad, siis tähtaja arvutamisel süüteomenetluses tuleb vaadata TsÜS-ist aegumise regulatsiooni. Samas kui Eesti Vabariigi 1937. aasta kriminaalseadustiku § 16 andis täpse juhise tähtaja arvutamiseks, mille kohaselt tähtaja arvutamisel loetakse päevas kakskümmend neli tundi, nädalas – seitse päeva, kuud ja aastad arvutatakse kalendri järgi.⁴¹ TsÜS § 142 lg järgi on nõude aegumise esemeks nõue, st õigus nõuda teiselt isikult teo tegemist või sellest hoidumist. Seega saavad aeguda nõuded, mitte aga muud õigused. Kuigi TsÜS-s reguleeritakse eraõigusest tulenevate nõuetega seonduvat, kohaldatakse regulatsiooni vähemalt osaliselt ka avalikust õigusest tulenevatele nõuetele. „Aegumise“ mõiste tsiviilseadustiku üldosa seaduses ei ole kõigi õigusharude jaoks universaalne, st seda tuleb eristada nt „aegumisest“ karistusõiguse tähenduses või ka menetlusõiguses, kus sellele võib olla antud õigustlõpetav tähendus. Põhimõtteliselt alluvad aegumisele üksnes materiaalõiguslikud nõuded ning menetlusõiguslikele nõuetele saab TsÜS aegumise regulatsiooni kohaldamine tulla kõne alla vaid viiteliselt või analoogia korras.⁴² Kuigi TsÜS annab põhjaliku ülevaate aegumise tähtaja kulgemise algusest, tuuakse TsÜS-i kommentaarides välja aegumise erisus karistusõiguse tähenduses. Kuna aegumise õigusele peab tuginema võlgnik, kes soovib vabaneda kohustuse täitmisest, on nõ tavalisel isikul, kes pole tuttav seaduse keerdkäikudega ja analoogiate kohaldamisega, keeruline, kui mitte võimatu aru saada, millise seaduse järgi tähtaegade arvutamine käib. Seetõttu leiab autor, et 1937. aastal kriminaalmenetluse seadustikus aegumise tähtaja arvutamise juhise võimaldas ka juriidilistes teadmistes vähem pädeval isikul aru saada, millal tema vastu suunatud nõue võib aeguda. Kriminaal- ja väärteomenetluse käigus tsiviilseadustiku sätete kohaldamine toob kaasa segadust ja sellest tulenevalt oleks mõistlik, kui aegumise tähtajad, aga ka muu regulatsioon oleks täpsemalt lahti sõnastatud ka karistusõiguses, muuhulgas täitemenetluses.

Riigikohus⁴³ on leidnud, et aegumine kaitseb isikut riigivõimu suutmatuse eest olukorras, kus riigipoolne ametiisik ei ole suutnud määratud karistust realselt mõistliku aja jooksul täita. Karistusotsuse täitmise aegumise regulatsioon teenib eesmärki, et otsuse täitmine ei toimuks ebamõistlikult pika aja pärast. Karistusotsuse täitmise lühema tähtaja kaudu on seega tagatud määratud karistuse eripreventiivne mõju – kui karistatava teo toimepanekust on möödas pikk

⁴¹ Saarmann, K., Matto, K., Kriminaalseadustik. Kommenteeritud väljaanne, Autorite Kirjastus, 1937, lk 58.

⁴² Varul, P., jt. Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Kommenteeritud väljaanne, 2010, § 142 kommentaar 3.2.1.

⁴³ RKHK 16.02.2004 kohtutotsus nr 3-3-1-5-04, Rauno Aaslaidi kassatsioonkaebus Tartu Ringkonnakohtu 29. oktoobri 2003. a otsuse peale haldusajajas nr 2-3-227/2003 R. Aaslaidi kaebuses kahju väljamõistmiseks kohtutäiturilt, p 12.

aeg, ei taju isik trahvi sissenõudmist enam karistusena.⁴⁴ Seega peab võlgniku jaoks olema kontrollitav, kas tal on õigus kaitsele sundtäitmise lubamatuks tunnistamiseks või mitte. Kuigi käesoleval ajal on kohtutäituril kohustus lõpetada täitemenetlus kui nõue on aegunud, siis arvestades täitetoimikute arvu, on autori arvates teretulnud ka võlgniku enda initsiitv täitemenetluses ja oskus taotleda aegumist õigel ajal.

KarS § 82 ei näe kuriteo ega väärteo puhul ette aegumistähtaja katkemise võimalust, vaid üksnes aegumistähtaja peatumist. KarS 82 lg-s 2 sätestatud aega, mil isik hoiab kõrvale karistuse kandmisest, isikule on määratud katseaeg, isikule kohaldatud karistuse täitmisele pööramine on edasi lükatud või karistuse täitmise tähtaega on pikendatud või kui isik on välisriigis ja teda ei anta välja või teda ei saa välja anda, aegumistähtaja hulka ei arvata. Sel juhul arvutatakse aegumistähtaega lähtudes ajast, mil langesid ära lg-s 2 sätestatud alused, võttes seejuures arvesse ka aja, mis oli kulgenud juba enne lg-s 2 sätestatud peatumisaluste tekkimist. KarS § 82 ei näe ette kohtuotsuse täitmise aegumise maksimumtähtaegu peatumise korral, siis hakatakse aegumistähtaega uuesti arvutama lg-s 2 sätestatud aluste äralangemisest sõltumata nende kestusest.⁴⁵ Seega kogu ajavahemik, mil isik hoidub kõrvale kohaldatud karistuse kandmisest, arvatakse KarS § 82 lg-s 1 sätestatud tähtaegadest välja ja kui kohtuotsus oli pööratud täitmisele õigeaegselt, siis sellise isiku osas otsuse täitmine ei aegu.⁴⁶ 1937. aasta kriminaalseadustiku kommentaarides on selgitatud, et karistuse täidesaatmise aegumise tähtpäev algab päevaga, mil kohtuotsusus astus seadusjõusse, ja katkeb päeval, mil vastava karistuse tegelik täidesaatmine algas. Karistuse tegeliku täidesaatmise alguseks loetakse rahatrahvi suhtes päeva, mil karistust täitva võimu poolt esitati nõue rahatrahvi tasumiseks süüdlasele.⁴⁷ Autor on seisukohal, et põhjendatud juhtudel peab olema kuriteo ja väärteo puhul aegumistähtaja katkemise võimalus. Seda eelkõige KarS § 82 lg 1 kirjeldatud asjaoludel, kui süüdlane teadlikult hoiab kõrvale temale kohaldatud rahatrahvi tasumisest. Määratud karistuse kandmisest kõrvale hoidumine ei tohiks süüdlasele olla majanduslikult kasulik. Probleemne võib olla teadliku kõrvale hoidumise tõendamine. Riigikohus⁴⁸ on asunud seisukohale, et rahatrahvi tasumisest kõrvalehoidumine ei saa seisneda üksnes trahvisumma vabatahtlikult mittetasumises, vaid selle all tuleb mõista süüdlase aktiivset tegevust, mis teeb võimatuks kohtutäituril täitemenetluse seadustikus sätestatud meetmeid

⁴⁴ Alekand, A., Täitemenetlusõigus, Juura 2011, lk 159.

⁴⁵ Sootak, J., jt. Karistuseseadustik. Kommenteeritud väljaanne 2009, § 82 kommentaar 6 .

⁴⁶ RKKKo 3-1-1-20-08 Arunas Mickeviciuse kaitsjate vandeadvokaat Leon Glikmani ja vandeadvokaadi vanemabi Helmeri Indela määruskaebus Tallinna Ringkonnakohtu 7. jaanuari 2008. a määruse peale, millega jäeti muutmata Harju Maakohtu 20. detsembri 2007. a määrus., p 12.

⁴⁷ Saarmann, K., Matto, K., Kriminaalseadustik. Kommenteeritud väljaanne, Autorite Kirjastus, 1937, lk 59.

⁴⁸ RKKKo 3-3-1-5-04 Riigikohtu halduskollegiumi 16. veebruari 2004. a kohtuotsus Rauno Aaslaid'i kaebuses kohtutäitur Janek Pooli tekitatud kahju hüvitamiseks, p 16.

kasutades täita kohtu- või kohtuvälise menetleja otsust. Kohtupoolne seisukoht⁴⁹ tagab parimal võimalikul viisil võlgniku õiguste kaitse ja sunnib kohtutäitureid efektiivsemalt tööle, samas ei väärtusta kohus võlgnikupoolset õiguspärast käitumist ehk määratud rahalise karistuse tasumist. Kui asuda seisukohale, et kohtutäitur kui täitemenetluse läbiviija peab tegema kindlaks kõik sundtäitmiseks vajalikud asjaolud, et sundtäitmine oleks edukas, siis on autori arvates põhjendatud ka nõue, et kohtutäitur tõendab, et võlgnik on aktiivselt takistanud edukat sundtäitmist. Sellisel juhul peab kohtutäitur olema valmis esitama asjakohaseid tõendeid võlgniku tegevuse kohta sundtäitmise takistamisel, nt ametlikult töötamisest loobumine, teise isiku arveldusarve kasutamine igapäevases elus eesmärgiga vältida oma arveldusarvele raha laekumist jne. Kui kohtutäitur omab vajalikke tõendeid, siis vastupidise olukorra tõendamine, et võlgnik pole täitemenetluse läbiviimist takistanud, on võlgniku kohustuseks.

Kaaludes võlgniku ja võlausaldaja õigusi, on aegumise kontekstis põhjust eelnimetatud eesmärkidel eelistada võlgniku huve. Aegumistähtajad peaksid seaduses olema sätestatud selliselt, et võlausaldajale oleks vähemalt üldjuhul tagatud aus võimalus oma nõue maksa panna.⁵⁰ Nagu autor juba eespool kirjutas, on aegumistähtajad vajalikud nii võlgnikule kui sissenõudjale. Käesoleval ajal Eesti õigussüsteemis kehtivad aegumistähtajad võimaldavad sissenõudjatel väga aktiivse tegutsemise korral nõudeid sisse nõuda. Süüteomenetluses aegumine ei katke vaid põhjendatud juhtudel peatub, siis pikk kohtumenetlus võib viia olukorrani, kus süütegu aegub enne kohtuotsuse tegemist. Kui isikule määratakse nt rahatrahv ning ta selle vaidlustab kohtus, siis saab süüdistatav isik oma aktiivse tegevusega saavutada olukorra, kus enne täitemenetluse alustamist on süütegu aegunud, seda hoolimata asjaolust, et isikule määratud rahatrahv on olnud põhjendatud. Seega võib tekkida olukord, kus sissenõudja kaotab võimaluse nõuet sisse nõuda veel enne, kui kohus talle reaalse võimaluse sundtäitmise tegeleda annab ning isik pääseb rahatrahvi tasumisest pika kohtumenetluse tulemusena nõude aegumise tõttu. Seetõttu peab autor vajalikuks, et süüteomenetluse algamisega katkeks aegumine. Kui isiku tegevuses ei leita süülist käitumist ja ta mõistetakse kohtumenetluses õigeks, siis pole ta kunagi süüdi ka olnud. Kuid olukorras, kus isiku süü leiab kohtumenetluses kinnitust, ei tohiks pikk menetlusperiood tuua kaasa olukorda, kus süüdlane pääseb karistusest seoses aegumisega veel enne karistuse määramist. Sellisel juhul on põhjendatud aegumise katkemine süüteomenetluse alustamisel ning aegumise tähtaeg hakkab uuesti kulgema peale kohtuotsuse jõustumist, mis tagab, et riigil või kohalikul

⁴⁹ Aaslaid vs Pool, Kohtulahendi analüüs, Arvutivõrgus:

https://www.riigiteataja.ee/kohtuteave/kohtulahendi_analyys/525#1, 24.04.2012.

⁵⁰ Varul, P., jt. Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Kommenteeritud väljaanne, 2010, § 142 kommentaar 3.1.

omavalitsusel kui sissenõudjal on ka reaalselt võimalik tegeleda nõude sundtäitmisega ja võtta kasutusele vajalikud meetmed.

Aegumise põhilise õigusliku tagajärjena näeb TsÜS § 142 lg 1 teine lause ette, et pärast aegumistähtaja möödumist (nõude aegumist) võib kohustatud isik keelduda kohustuse täitmisest. Seega ei lõpeta nõude aegumine iseenesest nõuet, küll aga seab selle täitmise sõltuvusse võlgniku tahtest, andes võlgnikule kestva vastuväite täitmisest keelduda. Seega on nõude aegumise keskseks materiaaõiguslikuks tagajärjeks võlgnikule püsiva kohustuse täitmisest keeldumise vastuväite andmine.⁵¹ Aegumisele tuginemiseks peab kohustatud isik väljendama õigustatud isikule vastavat tahet. Selleks ei ole oluline, et kohustatud isik kasutaks seejuures just konkreetset aegumisega seotud terminoloogiat, piisav peaks olema, kui ta tugineb üksnes sellele, et ta ei pea enam pikema aja möödumise tõttu kohustust täitma. Samas peab ta siiski väljendama võlausaldajale tahet, et ta keeldub (lõplikult) kohustuse täitmisest.⁵² Erinevalt TsÜS-st on TMS § 202 lg 1 kohaselt kohtutäituril kohustus täitemenetlus lõpetada väärteto asjas tehtud kohtuotsuse alusel või kohtuvälise menetleja otsuse alusel määratud rahatrahvi sissenõudes täitmise aegumise tõttu, kui rahatrahvi ei ole sisse nõutud karistusseadustiku §-s 82 sätestatud tähtaja jooksul. Seega ei pea võlgnik ise aktiivne olema ja taotlema aegumise kohaldamist täitemenetluses.

Oluline nõude aegumisega kaasnev õiguslik tagajärg on ka see, et oma kohustuse aegunud nõude alusel siiski täitnud võlgnik ei saa kohustuse täitmiseks üleantut aegumisele tuginedes hiljem (esmajoonel alusetu rikastumise sätetele tuginedes) välja nõude (VÕS § 1028 lg 2 p2). See kehtib sõltumata sellest, kas võlgnik teadis kohustust täites nõude aegumisest, ning muu hulgas ka siis, kui ta täitis kohustuse üksnes sundtäitmise vältimiseks. Aegunud nõudest tulenevalt on võlgniku positsioon seega sarnane mittetäieliku kohustuse võlgnikuga VÕS § 4 mõttes, st ta ei pea kohustust täitma, kuid täitmise korral ei saa täidetut tagasi nõuda.⁵³ Täitemenetluses on kohtutäituril kohustus aegumist iseseisvalt kohaldada, sest aegunud nõude suhtes ei tohi enam sundtäitmist läbi viia. Kui kohtutäitur sellest hoolimata nõuet sundtäidab, kas siis tekib võlgnikul õigus nõuda tasutud summad sissenõudjalt tagasi või esitada kahjunõue kohtutäituri vastu, sest viimane viis läbi sundtäitmist aegunud nõude osas? Tartu Maakohus⁵⁴ on teinud otsuse, milles on asunud seisukohale, et olukorras, kus kohtutäitur on

⁵¹ RKTko 3-2-1-29-05 AS Audru Cake kassatsioonkaebus Tallinna Ringkonnakohtu tsiviilkolleegiumi 17. 11. 2004. a otsusele AS Tehlar avalduses AS Audru Cake likvideerimise läbiviimiseks ja likvideerijate määramiseks, 2005, p 14.

⁵² Varul, P., jt. Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Kommenteeritud väljaanne, 2010, § 142 kommentaar 3.3.1.

⁵³ Varul, P., jt. Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Kommenteeritud väljaanne, 2010, § 142 kommentaar 3.3.3.

⁵⁴ Tartu Maakohtu 14.10.2011 kohtumäärus tsiviilasjas nr 2-08-57621 R. R. avaldus kohtutäitur Aive Kolsari toimingute õigusvastaseks tunnistamiseks, lk 5.

arestinud võlgniku pangakonto peale nõude aegumist, on selline kohtutäituri tegevus ebaseaduslik. Tartu Ringkonnakohus⁵⁵ on asunud seisukohale, et olukorras, kus kohtutäituri tegevus on olnud ebaseaduslik, tuleb tuvastada, kas kohtutäitur oma ametitegevuse käigus on süüliselt tekitanud kahju riigivastutuse seaduses sätestatud alustel ja ulatuses. Juhul kui kohtutäituri tegevus on olnud süüline ja kaasa toonud kahju, tuleb see hüvitada riigivastutuse seaduse⁵⁶ § 7 lg 1 lähtuvalt.

Grammatiliselt tõlgendades võiks järeldada, et kohtutäituril oli kuni 01.01.2006 kehtinud TMS § 80⁴ ja § 36 lg 1 järgi nii pädevus kui ka kohustus lõpetada täitemenetlus olukorras, kus vääртеootsus on küll täitmisele pööratud, kuid seda ei ole veel täidetud ehk rahatrahvi ei ole veel õnnestunud sisse nõuda. Samas tõlgendati sel ajal KarS § 82 lg 1 p-i 3 selliselt, et aegumistähtaja jooksul tuleb üksnes alustada sundtäitmist ning täitemenetluse alustamise korral aegumist ei järgne. Seega ei saanud kuni 01.01.2006 kehtinud täitemenetluse seadustiku alusel täitemenetluse lõpetamata jätmist lugeda kohtutäituripoolseks kohustuse rikkumiseks. Alates 01.01.2006 kuni 01.01.2010 kehtinud TMS § 202 lg-st 1 ja lg-st 2 tulenevalt ei olnud kohtutäituril võimalik ilma täitmiskohtuniku määruseta, milles tuvastati vääртеootsuse aegumine, täitemenetlust lõpetada. Täitmiskohtunik otsustas aegumise kohaldamise kohtutäituri või võlgniku avalduse alusel. Kohtutäituril oli õigus esitada nimetatud avaldus, kuid tal ei olnud kohustust seda teha. Seega sundtäideti sel ajavahemikul ka aegunud nõudeid, mille suhtes võlgnikud oma teadmatuses ei osanud aegumist nõuda. Kuna kohtutäitur ise ei saanud aegumist kohaldada, siis sageli võlgnikud kartsid kohtu poole pöörduda, et kohus kohaldaks aegumist. See tõi kaasa olukorra, kus nõ lootusetutena näivate nõuete toimikud olid kohtutäituritel sundtäitmiseks. Praktiseerides on autor kokku puutunud võlgnikega, kellel olid olemas võimalused ja vahendid võlgnevust tasuda ning kes omasid ka teadmisi, et taotleda aegumise kohaldamist, et vältida nõuete rahuldamist.

Kohtutäituri kohustust kontrollida aegumist on kohus hinnanud kehtivuse kaotanud täitemenetluse seadustiku alusel.⁵⁷ Võlgnik esitas kohtutäituri vastu nõude, milles nõudis temalt aegunud vääртеootsuse täitmisel sissenõutud rahasumma tagastamist. Aegunud otsuse alusel nõudis kohtutäitur sisse kokku 3070 krooni. Maakohus jättis võlgniku nõude rahuldamata, olles seisukohal, et nõue on esitatud vale isiku vastu. Ringkonnakohus aga leidis, et võlgniku poolt esitatud nõuet tuleb käsitleda kahju hüvitamise nõudena ning seega

⁵⁵ Tartu Ringkonnakohtu 12.09.2011 kohtuotsus tsiviilasjas nr 2-10-25008 Yury Orlovi hagi kohtutäitur Kristel Maalmani vastu kahju hüvitamiseks.

⁵⁶ Riigivastutuse seadus [RT I 2001, 47, 260](#); [RT I, 13.09.2011, 9](#).

⁵⁷ Tallinna Ringkonnakohus 21.10.2011 otsus nr 2-09-16307 Aleksandr Minini hagi kohtutäitur Veiko Kaasiku vastu 3070 krooni saamiseks (koopia autori valduses).

tuleb vaidlus lahendada kohtutäituri seaduse § 9 lg-st 1 tulenevalt riigivastutuse seaduses sätestatud alustel ja ulatuses. Kui käesoleval ajal kehtiva täitemenetluse seadustiku § 202 kohaselt peab kohtutäitur lõpetama täitemenetluse kui nõue on aegunud, siis varasema täitemenetluse seadustiku redaktsiooni järgi kohtutäituril vastavat kohustust ei olnud. Seega võis sisse nõuda ka summasid, mis olid juba aegunud. Eelpool viidatud ringkonnakohtu lahendis saadeti vaidlus uueks läbivaatamiseks maakohtusse. Kahjuks jõustus ringkonnakohtu lahend muutmata kujul. Seega jäi vastuseta küsimus, kas kohtutäitur, nõudes sisse aegunud nõude, vastutab riigivastutuse seaduse alusel kahju tekitamise eest võlgnikule. Autor on seisukohal, et kui seadusest ei tulnud kohtutäiturile otsest kohustust jälgida, kas nõue on aegunud ning täitemenetlus oli edukas, oli kohtutäituril õigus täitemenetlust läbi viia. Samas on Tartu Ringkonnakohtus juba eelpool viidatud lahendis nr 2-10-25008 leidnud, et aegunud nõude suhtes ei tohi täitemenetlust läbi viia. Erisus Tallinna Ringkonnakohtu lahendiga nr 2-09-16307 on see, et kui esimesel juhul alustati aegunud nõude suhtes täitemenetlust, siis teisel juhul jätkus täitemenetlus olukorras, kus nõue vahepeal oli aegunud, kuid võlgnik ei olnud aegumist taotlenud. Seega, kui võlgnik ise ei olnud aktiivne tähtaegade jälgimisel ja esimesel võimalusel nõude aegumisel ei taotlenud täitemenetluse lõpetamist seoses nõude aegumisega, oli loomulik, et kohtutäitur jätkas täitemenetlust. Kuigi muudatus TMS §-s 202 ja selle järgimise kohustus on kohtutäituritele pannud täiendava kohustuse, on muudatusega kaasnenud õigusselgus täitemenetluse tähtaegades ning võlgnikud, kes ei ole aegumise regulatsioonist teadlikud, nende suhtes ei saa nõ igavesti sundtäitmist läbi viia. Selline olukord tagab ka riigi jaoks parema ülevaate nt väärtegade eest mõistetud rahatrahvide sissenõudmistest. Mitte-edukad sundtäitmised saab seoses aegumisega lõpetada kohtutäitur ühepoolset ilma täitmiskohtuniku nõusolekuta. Juhul kui kohtutäitur jätkab nõude sundtäitmist peale nõude aegumist, on põhjendatud võlgniku poolt kahju hüvitamise nõude esitamine ja autori hinnangul tuleks selline nõue ka rahuldada.

Väärteoasjade ja kriminaalasjade aegumisel täitemenetluses kohaldatakse KarS § 82 sätestatud aegumise tähtaegu. Kui täitemenetlust viiakse läbi nimetatud otsuste täitmiseks, siis Riigikohtu hinnangul⁵⁸ tuleb täitemenetlus läbi viia just KarS § 82 sätestatud tähtaegade jooksul ja väärtekaristuse täitmise aegumise tähtaeg ei hõlma mitte üksnes otsuse täitmisele asumist, vaid täitmise protsessi tervikuna. Riigikohus leidis viidatud lahendis, et VTMS § 203 lg 5 ja TMS § 202 lg 1 valguses tuleb aegunuks lugeda ka sellise väärtetootsuse täitmine, mida on täitma asunud KarS § 82 lg 1 p-s 3 nimetatud tähtaja raames, kuid mida pole selle tähtaja

⁵⁸ RKKK 02.10.2008 otsus kriminaalasjas nr 3-1-1-51-08 Roman Fimenkovi kaitsja vandeadvokaat Nikolai Rõžovi ja Riigi peaprokurör Norman Aasa kassatsioonid, p 8.1.

möödumisel veel lõpuni täidetud. Sama põhimõtte järgi aeguvad ka kuriteo eest määratud rahalised ja varalised karistused (TMS § 207 lg 1).

Väärteo puhul hakkab aegumistähtaeg kulgema kohtuvälise menetleja poolt tehtud karistuse määramise otsuse jõustumisest või kohtuotsuse jõustumisest.⁵⁹ Kuriteo puhul algab aegumistähtaja kulgemine süüdimõistva kohtuotsuse jõustumisest, sõltumata sellest, kas kohtuotsuse kohaselt karistati isikut reaalse või tingimisi karistusega.⁶⁰

VTMS § 199 lg 1 järgi on kohtuvälises menetluses tehtud otsus jõustunud, kui selle peale ei ole kaebust esitatud ja kaebuse esitamise tähtaeg on möödunud. Sama sätte lõike 2 kohaselt on kohtuotsuse või –määrus jõustunud, kui seda ei saa vaidlustada muul viisil kui teistmismenetluses.

Otsuse täitmise aegumine lõpeb väärteo puhul kohaldatud karistuse täideviimise lõpetamisega. VTMS § 203 lg 5 kohaselt ei pöörata väärteoasjas tehtud lahendit täitmisele ega täideta, kui on möödunud KarS § 82 lg 1 p-s 3 sätestatud tähtaeg ja kohtuvälise menetleja otsuse või kohtuotsuse täitmisele pööramist ei ole edasi lükatud. Sama arusaam sisaldub ka rahatrahvi puhul TMS §-s 210 ja § 207 lg-s 1, mille kohaselt lõpetatakse täitemenetlus rahatrahvi sissenõudes täitmise aegumise tõttu, kui rahatrahvi ei ole sisse nõutud KarS §-s 82 sätestatud tähtaja jooksul.⁶¹ Viidatud sätte kohaselt aegub täitmine, kui rahatrahvi ei ole sisse nõutud nelja aasta jooksul ning rahalist ja varalist karistust seitsme aasta jooksul alates vastava otsuse jõustumisest. On väärteootsust KarS § 82 lg 1 p-s 3 sätestatud tähtaja jooksul täitma asunud, kui VTMS ja TMS viidatud sätetes ette nähtud tähtaegade möödumise tõttu pole selle lõpuni täitmine võimalik, tuleb otsus tervikuna lugeda siiski täidetuks, kuna juba alustatud täitmise sisuline edukus ei oma KarS § 82 lg 1 p 3 kontekstis õiguslikku tähendust.⁶²

Väärteoasjades lõpetab kohtutäitur pärast aegumistähtaja möödumist lahendi täitmise TMS § 202 alusel. Alates 01.01.2010 ei ole selleks enam vaja täitmiskohtuniku määrust. Seega peab kohtutäitur suutma otsustada ka selle üle, kas aegumine oli millalgi peatunud, näiteks otsuse täitmises kõrvalehoidumise tõttu. Võlgniku ja kohtutäituri vaheliste erimeelsuste korral peatumise üle jõuab aegumise küsimus lõpptulemusena kohtutäituri tegevuse peale esitatava

⁵⁹ Sootak, J., jt. Karistusseadustik. Kommenteeritud väljaanne 2009, § 82 kommentaar 4.

⁶⁰ Samas.

⁶¹ Sootak, J., jt. Karistusseadustik. Kommenteeritud väljaanne 2009, § 82 kommentaar 5.2..

⁶² RKKK 02.10.2008 otsus nr 3-1-1-51-08, Roman Fimenkovi kaitsja vandeadvokaat Nikolai Rõžovi ja Riigiprokuratuuri kassatsioon Viru Ringkonnakohtu 15. mai 2008. a kohtuotsuse peale kriminaalasjas Roman Fimenkovi süüdistuses KarS § 424 järgi., p 8.1.

kaebuse kaudu ikka kohtunikule otsustamiseks.⁶³ Menetlusosalisel tuleb aga kohtusse kaebuse esitamisel arvestada riigilõivu summas 63,91 eurot tasumise kohustusega, sest kaebuse lahendamine kohtutäituri tegevuse peale toimub hagita menetluse korras.

Karistusõiguslike nõuete aegumist reguleerib KarS § 82. Autori hinnangul on aegumise tähtajad piisavad, et aktiivse sundtäitmise korral oleks võimalik nõudeid rahuldada. Rahatrahvide ning rahaliste karistuste puhul võiks kaaluda Saksamaa eeskujul aegumise tähtaegade kohaldamist sõltuvalt rahatrahvi või rahalise karistuse suuruselt, mis võimaldaks suuremate rahasummade sundtäitmist paremini läbi viia ning ei oleks võlgnike suhtes ka liialt koormav.

2.3. Maksualase süüteo sundtäitmise aegumine täitemenetluses

Olukorras, kus isik on kohtu poolt süüdi mõistetud maksualases kuriteos KarS § 389¹ või § 389² alusel ja selle raames on isikult välja mõistetud tasumata maksusumma, on aegumise kohaldamine mitmeti lahendatav.

KarS § 82 lg 5 kohaselt on kuriteo eest mõistetud rahalise karistuse sundtäitmise aegumine seitse aastat, kuid TsÜS § 157 lg 1 kohaselt on jõustunud kohtuotsusega tunnustatud nõude aegumine 10 aastat. Samas maksukorralduse seaduse § 132 lg 1 kohaselt on maksusumma sundtäitmise aeg 7 aastat. Aegumisega lõppevad nii maksukohustus kui sellega kaasnevad kõrvalkohustused.

Pärnu Maakohus asus lahendis 1-09-13878⁶⁴ seisukohale, et jõustunud kohtuotsusega välja mõistetud maksuvõla osas kohaldub aegumise tähtaeg 30 aastat TsÜS § 157 lg 1 alusel (praegu 10 aastat). Seega kohaldub kohtu hinnangul tasumata jäetud või valesti arvestatud maksusummale, mis on kriminaalmenetluse käigus kohtuotsusega välja mõistetud, TsÜS 157 lg 1. Kohus lähtus tsiviilseadustiku üldosaseaduse põhimõttest, et menetluses tehtud ja kohtulahendiga menetlusosalise kasuks väljamõistetud nõuete kui täitedokumentidest tulenevate nõuete ja n-ö kohestest täitedokumentidest tulenevate nõuete aegumisele kehtib TsÜS § 157 ja seega ka muu TsÜS aegumise regulatsioon. TsÜS 157 kohaldatakse erireeglite

⁶³ Alekand, A., Täitemenetlusõigus, Juura 2011, lk 160.

⁶⁴ Pärnu Maakohtu 09.09.2009.a kohtumäärus kriminaalasjas nr 1-09-13878 (koopia autori valduses).

puudumisel lisaks eraõiguslikest suhetest tulenevate nõuete kohta tehtud täitedokumentidele ka avalik-õiguslike nõuete kohta tehtud täitedokumentidele.⁶⁵

Autor kohtu seisukohaga ei nõustu, viidatakse ka TsÜS-i kommentaarides, et TsÜS-i aegumise regulatsiooni kohaldatakse vaid erireeglite puudumisel. Maksukohustus tekib vahetult seaduse alusel, mis viitab maksukohustuse avalik-õiguslikule iseloomule. Lisaks pole maksukohustuse realiseerimiseks vaja kohustatud isiku nõusolekut. Seega on kohustus tasuta maksusummat olemas ka ilma kohustuse kohtuliku tunnustamiseta. TsÜS ei reguleeri avalikul õigusel põhinevaid nõudeid ega seega ka nende aegumist. TsÜS § 149 kohaselt on seadusest tuleneva nõude aegumistähtaeg 10 aastat. Käesoleval ajal on suur osa seadusest tulenevate nõuete aegumistähtajad reguleeritud erisätetega nagu nt maksukorralduse seadus, karistusseadustik. Riigikohtu halduskolleegium on 18. mai 2006. a lahendis nr 3-3-1-11-06 punktis 10⁶⁶ tõlgendanud MKS § 132 lg-t 2 selliselt, et aegumistähtaja jooksul tuleb üksnes alustada sundtäitmist. Kolleegium leiab, et see reegel kohaldub ka lõikes 1 nimetatud maksuvõla sundtäitmise aegumisele ja asub seisukohale, et MKS § 132 lg 2 sätestab aegumispiirangu ainult sundtäitmise alustamise osas. See tähendab, et 7 aasta jooksul peab olema alustatud täitemenetlus vastava nõude sissenõudmiseks. Samas on Viru Maakohus⁶⁷ asunud seisukohale, et maksuotsuse või vastutusotsuse alusel sissenõutava maksusumma sundtäitmise aegumistähtaeg algab maksuotsuse või vastutusotsuse kättetoimetamise aastale järgneva aasta 1. jaanuarist ning sundtäitmise aeg on vastavalt MKS § 132 lg 1 seitse aastat. Aegumise kohaldamise üle otsustab kohtutäitur.

Aegumistähtaja kulgemise juures on keskse tähendusega nõude sissenõutavuse aja kindlakstegemine. MKS § 132 lg-s 1 on kirjas, et maksusumma sundtäitmise aegumistähtaeg on seitse aastat ning aegumistähtaeg algab kohustuse täitmise tähtpäeva saamise aastale järgneva aasta 1. jaanuarist, järelikult seitsme aasta möödudes aegub maksusumma sundtäitmine. TMS § 207 lg 1 kohaselt kohtutäitur lõpetab täitemenetluse nõude aegumisel. Kui nõuete aegumisel KarS § 82 järgi on Riigikohus seisukohal, et KarS § 82 olevad tähtaegade jooksul tuleb täitemenetlus läbi viia ja olenemata tulemist, lõpeb täitemenetlus hiljemalt KarS § 82 sätestatud tähtajal, siis MKS § 132 lg 1 puhul ei ole Riigikohus sama meelt. Lasse Lehis on kommenteerinud MKS §-le 132 ja järeldanud, kuna maksusumma

⁶⁵ Varul, P., jt. Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Kommenteeritud väljaanne, Juura, 2010, § 142 kommentaar 3.2.4.

⁶⁶ RKHK 20.04.2006.a. kohtuotsus nr 3-3-1-11-06, AS X kaebus Maksu- ja Tolliameti Saare maksukeskuse korralduse tühistamise ning intressivõla sundtäitmise keelamise nõudes, p 10.

⁶⁷ Viru Maakohus 06.11.2011 kohtumäärus nr 4-11-4277 Danel Kiigi (Kiik) avaldus täitemenetluse lõpetamiseks tema suhtes algatatud täiteasjas nr 042/2004/3828 viivistasu nõudes.

sundtäitmise aegumine katkeb, kui maksuhaldur üritab nõude suhtes alustada sundtäitmist, siis võib see viia olukorrani, kus maksuvõlg ei aegugi, sest iga katse nõuet sisse nõuda katkestab aegumise.⁶⁸ Seega saab maksuvõla sundtäitmist lõpmatuseni läbi viia. Selline olukord on võlgniku jaoks koormav ning vastuolus ka õigusrahu ning õiguskindluse põhimõtetega. Õiguskindluse üks osa on õiguspärane ootus. Maksuhaldur kui ka kohtutäitur peavad täitemenetluse läbi viima võimalikult lihtsalt, kiirelt ja efektiivselt, vältides üleliigseid kulutusi ja ebamugavusi, järgides sealjuures haldusmenetluse üldpõhimõtteid ja tagades menetlusosaliste õiguste kaitse. Seadus ei tohi võimaldada normi pahatahtlikku kasutamist ametniku poolt. Esitatud nõuded tuleb täita mõistliku aja jooksul. Käesoleval ajal on seaduseandja sätestanud mõistlikud tähtajad läbi aegumise regulatsiooni. Kui veel aasta tagasi oli maksimaalne aegumise tähtaeg TsÜS-st tulenevalt 30 aastat, siis alates 05.04.2011.a vähendati maksimaalset aegumistähtaega kümne aastani. Seega on käesoleval ajal jõustunud kohtuotsusest tulenev maksimaalne aegumistähtaeg TsÜS § 157 lg 1 kohaselt kümme aastat.

Samas maksualases süüteos süüdimõistetult tasumata maksusumma tasumise kohustuse kohtuotsuses fikseerimine ei ole rahaline karistuse määramine karistusõiguse tähenduses, siis ei saa autori arvates maksualases süüteos rahalise kohustuse aegumisele KarS § 82 ega ka TsÜS § 157 lg 1 kohaldada. Nii MKS § 132 lg 1 kui ka KarS § 82 lg 5 sätestavad maksimaalse sundtäitmise lubatavuse seitsme aasta jooksul, siis on arusaamatu Riigikohtu seisukoht, et maksukorralduse seadusest tulenevatele nõuetele ei kohaldu MKS § 132 lg 1 olev aegumistähtaeg vaid TsÜS § 157. Autori hinnangul kohaldub MKS § 132 lg 1, sest maksukorraldusseaduses sätestatud maksusummad määratakse sõltumata maksustatava tahtest, seega on just võlausaldaja huvi ja soov, et määratud maksusummad õigeaegselt laekuks ning maksude sissenõudmisel tuleb olla aktiivne. Kuid ka võlgnik vajab sellises olukorras kaitset, et sissenõudja ei saaks määramata aja jooksul uuesti alustada võla sissenõudmist. Sellest tulenevalt on eriseadustes olemas normid, mis reguleerivad aegumist erinevates valdkondades ja mis erinevad TsÜS-st. Kui eriseadustes olevaid tähtaegu ei järgita ega kasutata, kaotab erinorm on eesmärgi.

⁶⁸ Lehis, L., Eesti maksuseadused. Kolmas köide. Kommentaarid. Tartu 2011, lk 66.

3. Täitemenetlusega kaasnevad kulud ning nende aegumine

3.1. Menetluskulud täitemenetluses

TMS § 23 lg 1 kohaselt viib kohtutäitur täitemenetluse läbi sõltumata sissenõudja avaldusest, kui täitedokumendiks on kohtutäituri tasu maksmise või täitekulu väljamaksmise otsus. KTS § 28 kohaselt on kohtutäituri ametitoiming tasuline, kohtutäituril on keelatud sõlmida kokkuleppeid seadusest erinevas korras või määras tasu võtmiseks. Kohtutäituri tasu võib koosneda menetluse alustamise tasust, menetluse põhitasust ja täitetoimingu lisatasust, millele lisandub käibemaks (KTS § 29, § 32). Vabatahtlik täitmine täitemenetluse kui sundtäitmise raames ei tähenda, et võlgnik ei peaks kandma sellega seotud kulutusi, kui võlga pole täitemenetluse algatamisest teadasaamise hetkeks tasutud.

Kui täitemenetluse alustamise käigus selgub, et võlgnik on nõude sissenõudja ees nõuetekohaselt täitnud enne sissenõudja poolt avalduse esitamist kohtutäiturile, maksab sissenõudja menetluse alustamise tasu ja pool menetluse põhitasust. Kui võlgnik täidab nõuetekohaselt nõude pärast avalduse kohtutäiturile esitamist, kuid enne täitmisteate saamist, maksab võlgnik menetluse alustamise tasu. Kui nõude täitmine toimus samal päeval kui täitmisteate kättetoimetamine, loetakse täitmine toimunuks pärast täitmisteate kättetoimetamist ning võlgnik maksab menetluse alustamise tasu ja pool menetluse põhitasust (KTS § 41 lg 1).

Autor KTS § 41 lg 1 sätestatud põhimõttega ei nõustu. Kui võlgnik on tasunud täitemenetluse alustamise ajaks kogu oma võlgnevuse, seda küll hiljem, kui täitedokumendiks oleva otsuse resolutsioonis kirjas on, ei tohiks see anda kohtutäiturile õigust saada automaatselt pool menetluse põhitasust. Autori hinnangul on põhjendatud, et olukorras, kus võlgnik hilineb rahalise kohustuse tasumisega, kannab ta riski tasuda täitemenetluse alustamise tasu summas 15,97 eurot (KTS § 34), mis summaliselt peaks ära katma kohtutäituri poolt tehtud esmased kulutused täitemenetluse alustamiseks. Kuid sisuliselt ühe toimingu tegemise eest, st täiteteate kätte toimetamise eest, on kohtutäituril õigus saada automaatselt pool kohtutäituri tasu olukorras, kus võlgnevus on juba tasutud, ei ole autori hinnangul põhjendatud. Kui võlgnik tasub kohtutäituri poolt antud nõu vabatahtliku täitmisaja jooksul oma võlgnevuse, siis autori hinnangul võib tekkida kohtutäituril tasu saamise õigus. Vaieldav on, kas see tasu suurus peab

olema pool menetluse põhitasust. Riigikohus⁶⁹ on seisukohal (seda küll varem kehtinud kohtutäituri seadusele tuginedes), et võlgnikult võib nõuda pool menetluse põhitasust, kuid see ei tähenda alati, et võib nõuda täpselt pool. Sellise tõlgendusega soovis Riigikohus vältida olukorda, kus kohtutäitur nõuab väga suurte nõudesummade korral poolt kohtutäituri tasu ainult täiteteate kätte toimetamise eest. Käesoleval ajal kehtiva redaktsioonis on muudetud sõnastust ja sõna „võib“ on asendatud sõnaga „peab“. Seega peab võlgnik vabatahtliku täitmisaja jooksul tasunud võlgnevuse korral tasuma poole kohtutäituri tasust. Autor hinnangul ei ole selline nõue kuidagi põhjendatud ja autor nõustub viimati viidatud Riigikohtu lahendis toodud seisukohaga, et kohtutäitur võib nõuda tasu proportsionaalselt tehtud täitetoimingute hulga ja mahuga. Kahjuks kehtiv seadus ei võimalda tasu määramist siduda tehtud toimingute hulga ja mahuga. Autori leiab, et mõistlik oleks kohtutäituri tasu arvutamine lahti kirjutada. Käesoleval ajal on tasu suurus fikseeritud kohtutäituri seaduse §-s 35, mis ei võimalda kohtutäituri enda tasu suurus siduda tehtud toimingute hulga ja mahuga. Autor leiab, et tehtavate toimingute eest määratud tasu peaks olema määratud toimingute liikide järgi. Kindlasti võimaldaks selline tasude kindlaksmääramine vältida vaidlusi tasu suuruse üle ning, mis peamine, kohtutäituri tasu kujunemine oleks kontrollitav. Kohtutäituri seaduse muudatuse käigus on õiguskomisjoni liige Ain Seppik avaldanud õiguskomisjoni arutelu tulemust⁷⁰, et juhul kui isiku suhtes on täitemenetlus alanud, siis kuulubki kohtutäituri tasust tasumisele minimaalselt pool KTS §-s 35 määratud tasust. Autori arvates on kohtutäituri tasu suurus erinevas täitemenetluse staadiumis läbi analüüsimata ning on kergekäeliselt asunud seisukohale, et kui oled võlgnik, siis maksa. Samuti rõhutatakse, et kohtutäitur on vaba elukutse esindaja, kelle tegevus on tasuline ning sellest tulenevalt on kohtutäituri KTS §-st 35 tulenev õigus tasule, seda sõltumata tehtud toimingutest ja nende mahust.

Riigikohus⁷¹ on nõustunud seisukohaga, et nii kriminaalmenetlus kui ka väärtemenetlus kujutavad endast riigivõimu ühe alaliigi - karistusvõimu - teostamist ja et tulenevalt PS § 3 lg 1 esimesest lausest tuleb riigivõimu, sealhulgas karistusvõimu, teostada üksnes põhiseaduse ning sellega kooskõlas olevate seaduste alusel. Juba 1930. aastal on Riigikohus asunud seisukohale, et karistuse täidesaatmisega loodud õiguslikus suhtes tegutseb riik avaliku võimu kandjana. Karistuse täidesaatmisel teostab riigivõim oma õigusliku korra raamides teatavate

⁶⁹ RKTK 13.10.2009 otsus nr 3-2-1-88-09 Kersti Hummeli hagi kohtutäitur Risto sepa vastu sundtäitmise lubamatuks tunnistamiseks, p 10.

⁷⁰ XI Riigikogu stenogramm VI istungjärk, 25. november 2009, [Kohtutäituri seaduse eelnõu \(462 SE\) teine lugemine](http://www.riigikogu.ee/?op=steno&stcommand=stenogramm&date=1259143500&pkpkaupa=1&paevakord=5330#pk5330). Arvutivõrgus: <http://www.riigikogu.ee/?op=steno&stcommand=stenogramm&date=1259143500&pkpkaupa=1&paevakord=5330#pk5330>, 30.04.2012.

⁷¹ RKÜK 16.05.2008 otsus nr 3-1-1-86-07 Harju Maakohtu 19. juuni 2007. a otsus väärteloasjas nr 4-07-1655, p 19.

avalik-õiguslike otstarvete saavutamiseks, kusjuures võimaldades valitsusorganitel tegutseda selle raami piires oma parema äranägemise järgi.⁷² Sundtäitmine on riigipoolse võimu teostamine kohtutäituri vahendusel. Riigivalitsemise funktsioonide delegerimise eesmärgiks on riigi poolsete kulutuste vähendamine võimu teostamisel. Kalle Merusk⁷³ on näinud probleemi võimu teostamisega seotud ülesannete üleandmise lubatavuses ja selle piires. Võimu delegerimisel tuleb tagada riigi eksistentsi mõte ja eesmärk. Põhiseaduse § 3 lõige 1, mille kohaselt riigivõimu, sh haldusvõimu, teostatakse üksnes põhiseaduse ja sellega kooskõlas olevate seaduste alusel, eeldab mitte ainult riigivõimu teostamise legaalsust alust põhiseaduse ja seaduste näol, vaid ka riiklikku organisatsioonilist vormi, milline esineb riigi nimel. Riik peab üldjuhul teostama võimuhaldust ise. See tagab kõige optimaalsemalt õigusriigi printsibiist tuleneva õiglase ja ausa isikute kohtlemise ning efektiivse põhiõiguste ja -vabaduste kaitse.⁷⁴ Riik on karistusõiguslike rahaliste nõuete sundtäitmise delegerinud kohtutäiturile, kuid kohtutäitur ei ole riigiametnik. Samas on kohtutäituri nimetus seotud kohtuga, mis viitab avaliku võimu teostamisele kehtivate täitedokumentide alusel. Juhul kui kohtutäitur ei ole oleks avaliku võimu teostaja, siis peaks olema tal õigus ja võimalus ise valida sundtäidetavaid nõudeid. Autori hinnangul ei tohiks sellisel juhul olla kohtutäituri ametinimetus otseselt seotud ka kohtuga. Eraõiguslikult nõuete sissenõudmisega tegelevad Eestis inkassofirmad. Erinevus kohtutäituri ja inkassofirma vahel on just riigi poolt antud õigustes ja kohustustes. Kui inkassofirma on eelkõige võlgade sissenõudja, kes tegutseb majandusliku kasu saamise eesmärgil ja kehtestab ise oma sissenõudmise tasud, siis kohtutäitur aitab sundtäita TMS § 2 loetletud täitedokumente. Kohtutäituri ei ole õigust ise oma tasu suurust määrata, seda on teinud tema eest riik.

Menetluse alustamise tasu täitemenetluses, mis muutub sissenõutavaks menetluse alustamisega, tasub võlgnik. Muude ametitoimingute eest tasub menetluse põhitasu isik, kes taotleb ametitoimingu tegemist (KTS § 30). Ollakse seisukohal, et kohtutäituri tasu on etteaimatav ja lihtne kindlaks teha.⁷⁵ Riigikohus on asunud seisukohale, et kohtutäituri on õigus tasule ja täitekulude hüvitamisele pärast esimese täitetoimingu tegemist, s.t pärast täitekutse võlgnikule üleandmist või selle üleantuks lugemist.⁷⁶ Seega rahalise nõude täitmisel muutub põhitasu sissenõutavaks täitmisteate kättetoimetamisega võlgnikule. Kui täitmisel

⁷² Karistusekandja õiguslik seisund, Juriidiline ajakiri „Õigus“, XI aastakäik 1930, nr 8, lk 375.

⁷³ Merusk, K., Avalike ülesannete eraõiguslikele isikutele üleandmise piirid, Juridica nr 8, 2000, lk 501.

⁷⁴ Samas.

⁷⁵ Study on the Transparency of Costs of Civil Judicial Proceedings in the European Union Jean ALBERT Team Leader - COUNTRY REPORT - - ESTONIA 2007, lk 55, Arvutivõrgus: <https://e-justice.europa.eu/contentMaximisation.do?plang=et&idTaxonomy=37&idCountry=ee&member=1&action=printMS> 17.03.2012.

⁷⁶ RKTk 02.02.2005 määrus tsiviilasjas nr 3-2-1-157-04 Viivi Liivi ja Kalev Liivi kaebus kohtutäitur Reet Rosenthali tegevuse ja kohtutäituri tasu ebaõige määramise peale, p 9.

olev rahaline nõue nõutakse sisse osaliselt, on kohtutäituril õigus saada põhitasu üksnes summas, mis on võrdeline sissenõutud summaga (KTS § 32). Riigikohus⁷⁷ on selgitanud põhitasu sissenõudmist varem kehtinud kohtutäituri seaduse⁷⁸ § 23 alusel. KTS § 23 lg 3 (*kehtivas seaduses § 32 lg 5*) esimese lause kohaselt, kui sundtäitmisel olev rahaline nõue nõutakse sisse osaliselt, võib kohtutäitur tasuna sisse nõuda üksnes summa, mis on võrdeline sissenõutud nõudesummaga. Kolleegium leiab, et nimetatud sätet saab kohaldada juhul, mil täitemenetluse tulemusena nõutakse sisse osa rahalisest nõudest. Vastasel korral ei oleks KTS § 23 lg 3 kooskõlas kohtutäituri ametitegevuse tasulisuse põhimõttega. Seega on kohtutäituril õigus tasule ja kulude hüvitamisele pärast esimese täitetoimingu tegemist, st pärast täitekutse võlgnikule üle andmist. Kolleegiumi arvates on kohtutäituri ametitegevuse tasulisuse ja samas töömahu ning tasu proportsionaalsuse põhimõtet silmas pidades kooskõlas põhiseadusega. Õiguskantsler on aga asunud seisukohale, et täitemenetluse näol on tegemist riigi tuumikfunktsiooni teostamisega, mistõttu ei saa nt koopiade kõrgemat tasu kohtutäituri puhul õigustada kohtutäituri tegevuse majanduslik tasuvus.⁷⁹

Täitekulude mõiste ja loetelu on antud TMS § 37, mille kohaselt on täitekuluks kohtutäituri tasu ning kohtutäituri ja sissenõudja või kolmanda isiku poolt pärast täitemenetluse alustamist täitemenetluseks tehtud vajalikud kulutused: isiku- ja varaandmete kindlakstegemiseks tehtud päringute tasud ja lõivud, täitemenetlusega seotud dokumentide edastamise kulud, arestitud vara veo, ladustamise ja valve kulud ning muud vara hoidmisega seotud kulud, ruumide või muude esemete avamise, sulgemise, teisaldamise, lammutamise ja koristamise kulud, täitetoimingutega seotud sõidu- ja majutuskulud, võlgniku sundtoomise kulud, enampakkumise korraldamise kulud, sealhulgas ostuhinna tasumisega kaasnevad kulud. TMS § 38 kohaselt kannab täitekulud võlgnik ja need nõuab võlgnikult sisse täitekulude otsuse alusel kohtutäitur, kes tegi täitekulude otsuse. Juhul kui võlgnik või sissenõudja nõuavad täitekulude tõendamist, on kohtutäituril kohustus esitada täitekulude kohta dokumentaalseid tõendeid. Vajalikeks kulutusteks ei loeta täitemenetluse alustamisel või menetluse käigus tekkinud õiguslike küsimuste lahendamiseks kohtutäituri või sissenõudja poolt kasutatud õigusabi kulusid. Samuti ei loeta vajalikeks kulutusteks kohtutäituri büroo majandamise kulusid.

⁷⁷RKTK 13.10.2009 otsus nr 3-2-1-88-09, Kersti Hummeli hagi kohtutäitur Risto Sepa vastu sundtäitmise lubamatuks tunnistamiseks, p 10.

⁷⁸Kohtutäituri seadus, RT I 2001, 16, 69, kehtis kuni 31.12.2009.

⁷⁹ Õiguskantsler 17.06.2011seisukoht nr 6-1/090671/1103112 justiitsminister Kristen Michal'ile, p 53, Arvutivõrgus: http://oiguskantsler.ee/sites/default/files/field_document2/6iguskantsleri_seisukoht_vastuolu_puudumine_taitetoi_miku_dokumentide_koopiate_saamiseks_noutav_tasu.pdf. 20.04.2012.

Riigikohus⁸⁰ on lugenud täitemenetluse kuludeks väärteomenetluses määratud rahatrahvi sissenõudmiseks tehtud täitetoimingute tegemise kulud. Need kulud ei ole kolleegiumi arvates muud avalik-õiguslikud rahalised nõuded TMS § 209 tähenduses. Ometi on Riigikohus⁸¹ leidnud kohtutäituri lisatasu analüüsid, et „Kohtutäituri lisatasu arestimistoimingu tegemise eest ei ole oma olemuselt maks, vaid sarnane lõivuga, mis on mõeldud konkreetse avalik-õigusliku soorituse kulude hüvitamiseks“. Seega kuna kohtutäituri lisatasu on oma olemuselt sarnane riiklikule lõivule, peab selle määr olema kehtestatud kulupõhimõttest lähtudes. Autor leiab, et analoogia korras on Riigikohtu lahend kohaldatav ka kohtutäituri tasu ja muude täitemenetluse kuludele. Kohtutäituri tasu suurus sõltub sundtäidetava nõude suurusest. Täitekulud sõltuvad läbi viidud toimingutest ja nende suurus selgub peale toimingu läbi viimist. Kohtutäituri tasu on avalik õiguslik rahaline kohustus ka järgnevatel põhjustel: on kindlaks määratud kord tasu väljamõistmise otsuse vaidlustamiseks, muutmiseks kui ka tühistamiseks ja selle üle otsustamine ei ole kohtutäituri enda pädevuses.⁸² KTS § 289 lg 2 kohaselt on kohtutäituril keelatud sõlmida kokkuleppeid seaduses sätestatud tasumäärade või tasu võtmise korra muutmiseks.

Kuigi praktikas ollakse viimasel ajal seisukohal⁸³, et kohtutäituri tasu ei ole avalik-õiguslik tasu, siis autor kohtute poolt käsitletud seisukohaga ei nõustu. Kohus rõhutab liigselt kohtutäituri tegevuse tasulisuse põhimõtet. KTS § 2 lg 3 kohaselt peab kohtutäitur oma ametitegevuses olema erapooletu, kuid kui tegemist on enda töö eest tasu saamise õiguse üle otsustamisega, ei ole tagatud erapooletus. Arvestades Riigikohtu seisukohta, siis on kohtutäituril alati õigus oma tasule. Seega olukorras, kus kohtutäituri tegevus on olnud ebaedukas rahatrahvi sissenõudmisel, mille tulemusel on saabunud aegumistähtaeg, millega koos ka lootus raha kätte saada, saab täitur ometi kätte oma töötasu. Selline Riigikohtu tõlgendus ei motiveeri kohtutäituri täitemenetlust efektiivsemalt läbi viima sissenõudja huvides. Autor jääb seisukoha juurde, et kohtutäituri tasud ja täitekulud on avalik-õiguslikud rahalised kohustused.

Eesti seaduslooja on võtnud seadusloomes eeskujuks Saksamaa õigussüsteemi. Kohtutäituri seaduse aluseks ja eeskujuks oli Prantsusmaa vabakutselise kohtutäituri seisundit reguleeriv õigusaktide kogum, samuti Slovakkia kohtutäiturite ja täitemenetluse seadus. Aluseks oli ka

⁸⁰ RKTk 02.11.2011 kohtumäärus nr 3-2-1-79-11 Sergei Vitrijanoi kaebus kohtutäitur Kaire Põltsi 1.07.2010.a otsuse peale täiteasjades nr 025/8007/5222 ja nr 025/2008/2828, p 11.

⁸¹ RKPJK 15.06.2007 otsus nr 3-4-1-9-07 Tartu Maakohtu taotlus kontrollida kohtutäituri seaduse § 25²¹ põhiseaduspärasust, p 24 ja 28.

⁸² Alekand, A., Mis on kohtutäituri tasu?, Juridica nr 4, 2004, lk 261.

⁸³ Nt. Tartu Maakohus Valga kohtumaja otsused kriminaalasjades nr 1-11-4482, 1-11-4479, 1-11-3236.

Saksamaa vabakutselise kohtutäituri seaduse eelnõu. Saksamaal ei ole nimetatud seadust vastu võetud.⁸⁴ Kui Eestis on kohtutäituri tasu suurus sätestatud kohtutäituri seaduses ning täitekulude suurus pole reguleeritud, siis Saksamaal reguleerib täitemenetluse kulusid eraldi seadus – Gesetz über Kosten der Gerichtsvollzieher (*edaspidi GvKostG*).⁸⁵ Samuti on Saksamaal antud kohtutäituritele väga täpsed juhised, kuidas täitemenetlust läbi viia.⁸⁶ Eesti seaduseandja ei ole pidanud vajalikuks täitemenetluse valdkonda väga täpselt reguleerida ja jätnud kohtutäituritele suure kaalutusruumi otsuste tegemisel, mis on toonud kaasa kohtutäiturite poolt erineva täitemenetluse normide tõlgendamise, mis mitte alati ei lähtu menetlusosaliste huvidest, ning mis on toonud kaasa juba eespool käsitletud distsiplinaarmenetlusi ja hulgaliselt kaebusi kohtutäituri tegevuse peale.

Täitekulude hüvitamise põhimõtete võrdlemisel tuleb arvestada Saksamaa ja Eesti kohtutäituri institutsiooni erinevusi. Autor lähtub Saksamaa täitemenetluse regulatsiooni võrdlemisel Eesti täitemenetluse regulatsiooniga regulatsiooni ideest. Kuna mõlemas riigis on täitemenetluse eesmärk rahuldada sissenõudja nõue ilma võlgnikku liigselt koormamata, leiab autor, et riigi rahaline panus täitemenetluse toimimiseks on vajalik.

Saksa kohtutäiturid on oma juriidilisest seisundist tulenevalt riigiametnikud, kes tegutsevad kohtute juures, siis Eestis on kohtutäiturid vaba elukutse esindajaid. Kohtutäitur Saksamaal tegeleb eraõiguslike nõuete sissenõudmisega, siis Eesti kohtutäitur tegeleb nii avalik-õiguslike kui ka eraõiguslike nõuete sundtäitmisega. Kuna autor asus eelnevalt seisukohale, et kohtutäituri tasud ja kulud on avalik-õiguslikud kohustused, siis ei saa kohtutäitur autori hinnangul olla vaba elukutse esindaja. Autor on seisukohal, et kohtutäitur on riigi esindaja, kes aitab riigi poolt antud volituste ja pädevuse piires läbi viia sundtäitmisi. Kui Saksamaal on täitemenetluse valdkonnas erinevad normid ja juhiseid kohtutäituritele, siis Eestis on regulatsioon veel napisõnaline ning jätab kohtutäituritele mitmeid tõlgendamise võimalusi.

GvKostG § 3 lg 2 kohaselt on täitemenetluses tegemist sama täiteülesandega, kui kohtutäitur kohustub samaaegselt võlgnikule ühe või mitu täitedokumenti kätte toimetama ja siit tulenevalt selle isiku suhtes sundtäitmist ka läbi viima. Eestis kehtivas täitemenetluse

⁸⁴ IX Riigikogu Stenogramm IV istungjärk, 15. november 2000. Kohtutäituri seaduse eelnõu (563 SE) esimene lugemine, Arvutivõrgus: <http://www.riigikogu.ee/?op=steno&stcommand=stenogramm&date=974286000>, 30.04.2012.

⁸⁵ Gesetz über Kosten der Gerichtsvollzieher, kehtiv alates 19.04.2001, viimati muudetud 30.07.2009.

⁸⁶ [Kindl, J., Prof. Dr., Meller-Hannich, C., Prof. Dr., Wolf, H.J., RiOLG a.D.,](http://beck-online.beck.de.ezproxy.utlib.ee/Default.aspx?vpath=bibdata/komm/kinmelwolkozv_1\ges\gvga/cont/kinmelwolk_ozv.gvga.htm&pos=1&hlwords=Gesch%C3%A4ftsanweisung%C3%90der%C3%90Gerichtsvollzieher#xhlhit) Gesamtes Recht der Zwangsvollstreckung, 1. Auflage 2010. Arvutivõrgus: http://beck-online.beck.de.ezproxy.utlib.ee/Default.aspx?vpath=bibdata/komm/kinmelwolkozv_1\ges\gvga/cont/kinmelwolk_ozv.gvga.htm&pos=1&hlwords=Gesch%C3%A4ftsanweisung%C3%90der%C3%90Gerichtsvollzieher#xhlhit, 18.04.2012.

seadustikus ega ka muudes normides ei ole reguleeritud olukorda, kus ühe isiku suhtes on alustatud mitu täitemenetlust, kas neid täitemenetlusi käsitleda ühe või mitme täitmisülesandena. Samuti on reguleerimata olukord, kui isikul on mitmeid tasumata karistusõiguslikke nõudeid, kas siis kõik need nõuded peaks olema sundtäitmiseks ühe kohtutäituri käes või mitte. Kuid ka olukorras, kus kõik sundtäidetavad karistusõiguslikud nõuded on ühe kohtutäituri käes sundtäitmiseks võib võlgnik korraga saada ka mitu täitemenetluse alustamise teadet, kus igas ühes on välja toodud nii kohtutäituri tasu, täitemenetluse alustamise tasu ja täitmiskulud. Autor ei saa sellise olukorraga nõustuda, sest kui isiku suhtes on alustatud samal ajal mitu täitemenetlust, siis ei pea kohtutäitur iga alustatud täitetoimiku jaoks tegema eraldi päringuid võlgniku varalisse olukorra kindlaks tegemiseks. Täitemenetlus ei tohi võlgniku suhtes olla liialt koormav. Olukorras, kus samaaegsete täitemenetluste korral saab sama kohtutäitur korduvat tasu toimingute eest, mis on tehtud üks kord, on selline tasu nõudmine põhjendamatu ja võlgniku koormav.

Ka Riigikohus⁸⁷ on analüüsinud kohtutäituri õigust alustada samaaegselt võlgniku suhtes erinevaid täitemenetlusi. Kuigi kohus on leidnud, et täitemenetluse alustamine sõltub sissenõudja sooviavaldusest ja sissenõudja huvide kaitsest, peab olema tagatud ka võlgniku huvide arvestamine ning võlgnikku ei tohiks koormata rohkem, kui see on sissenõudja huvides vajalik.

Saksamaal täitemenetluses kantud täitekulud muutvad GvKostG § 14 kohaselt peale nende kandmist koheselt sissenõutavaks. Kui täitemenetluse käigus on kohtutäitur kandnud kulusid seoses täitemenetlusega, tuleb kuludest koheselt teavitada ka võlgnikku.⁸⁸ Nimetatud nõue on põhjendatud, et võlgnikul oleks võimalik tehtud kulusid vaidlustada vahetult peale kulude tekkimist. Olukorras, kus võlgnik soovib võlgnevusest vabaneda ning teeb koostööd kohtutäituriiga, peaks olema võimalik täitekulud viia minimaalse summani. Kuid kui võlgniku koostööst hoolimata kannab kohtutäitur kulusid, mida oleks saanud vältida, saab võlgnik koheselt esitada vastuväite, kui teda kulude tekkimisest kiirelt teavitatakse. Menetluskulude kontrolli all hoidmine on ka sissenõudja huvides. Kui menetlusosaline on täitemenetluses aktiivne, siis on tal võimalik õigeaegselt vaidlustada kohtutäituri otsuseid. Riigikohus on lahendis nr 3-2-1-38-12⁸⁹ analüüsinud kohtutäituri tegevust täitemenetluses, kus sissenõudja

⁸⁷ RKTK 02.02.2005 määrus tsiviilasjas nr 3-2-1-157-04 Viivi Liivi ja Kalev Liivi kaebus kohtutäitur Reet Rosenthali tegevuse ja kohtutäituri tasu ebaõige määramise peale, p 11.

⁸⁸ [Kindl, J., Prof.Dr., Meller-Hannisch, C., Prof. Dr.](http://beck-online.beck.de), Wolf, H.J., RiOLG a.D. „Gesamtes Recht der Zwangsvollstreckung, 1. Auflage, Nomos 2010, nr 7.Kättesaadav arvutivõrgus: <http://beck-online.beck.de> 25.03.2012.

⁸⁹ RKTK 02.04.2012.a kohtumäärus tsiviilasjas nr 3-2-1-38-12 OAO Bank Sankt-Peterburg kaebus Tallinna kohtutäitur Urmas Tärno 22. novembri 2010. a otsuse peale täiteasjas nr 052/2009/5330.

vaidlustas kohtutäituri poolt esitatud täitekulude otsuse. Kõnealusel lahendis oli peamine probleem, kas täitekulude vaidlustamine on aluseks täitemenetluse peatamiseks, kuid kaebuse lahendamise käigus asus kohtutäitur seisukohale, et ringkonnakohus on väljunud kohtuliku kontrolli piiridest ja asunud korraldama täitemenetlust. Riigikohus otsuse punktis 16 aga asus seisukohale, et kohtutäituri tegevuse peale esitatud kaebuse lahendamine ei ole täitemenetluse korraldamine.⁹⁰ Seega leidis kohtutäitur, et tema otsuse peale esitatud kaebuse lahendamine, on täitemenetluse sekkumine. Autori jaoks on arusaamatu, arvestades kohtutäituritele esitatavat õiguslasest hariduse nõuet (KTS § 17 lg 1), et kohtutäitur tõlgendab, kaebuse lahendamist kohtu poolt täitemenetluse korraldamisena.

Kuna täitekulud tekitavad sageli võlgnikes pahameelt ning kohtutäiturid soovivad täitemenetluses kantud kulusid tagasi saada, siis toimub täitemenetlus täitekulude osas kuni nõude täieliku rahuldamiseni või kuni nõue aegub. Kui Eestis sundtäidetakse täitekulud olenemata nende suurusest, siis Saksamaal ei nõuta eraldi sisse kulusid, mis GvKostG § 14 alusel on sissenõutavad, kuid on alla 2,50 euro. Kui lisanduvad täiendavad kulud, mis ületavad koos 2,50 eurot, on võlgnikul kohustus need tasuda. Alla 2,50 euro kantud kulud ei jää kohtutäituri kanda, vaid need hüvitatakse kohtutäiturile riigikassast.⁹¹

Selline hüvitamine võimaldab vältida täitemenetluse kulude suurenemist. Kui kohtutäitur on kandnud kulusid, siis tuleb need hüvitada. Samas kui võlgnik kulusid ei hüvita, tuleb kohtutäituril teha täiendavaid toiminguid, mis toob kaasa täiendava täitekulude kasvu, mis koormab võlgnikku. Seega on GvKostG § 14 põhimõte, et väiksemad summad, mille tasumist ei saa võlgnikult nõuda, hüvitatakse kohtutäiturile riigi poolt, võlgnikule kergenduseks ja kohtutäiturile tagatis, et täitekulud ei jää ainult tema kanda.

Sundtäitmisega kaasnevate menetluskulude näol on tegemist majandusteaduslikult väljendades tehingukuludega, mille vähendamise võimalustele suurt tähelepanu pööratakse. Sageli ei ole täitemenetluse probleemiks mitte see, et otsuseid ei soovita täita, vaid et otsuseid ei suudeta täita. Avalik funktsioon sellisel juhul on leida lahendusi, et võlgnikel oleks võimalik võlakoormast lõppkokkuvõttes vabaneda. Täitemenetlus peaks püüdma isiku võlakoormat vähendada.⁹²

⁹⁰ Vt ka Riigikohtu lahendeid tsiviilasjades nr 3-2-1-14-10 ja nr 3-2-1-176-11.

⁹¹ [Kindl, J., Prof. Dr., Meller-Hannich, C., Prof. Dr., Wolf, H.J., RiOLG a.D.](http://beck-online.beck.de), Gesamtes Recht der Zwangsvollstreckung, 1. Auflage, Nomos 2010, nr 8, Kättesaadav arvutivõrgus: <http://beck-online.beck.de> 25.03.2012.

⁹² Annus, T., Riigi funktsioonide delegeerimine eraõiguslikele isikutele kohtutäiturite näitel, Juridica nr 4, 2002, lk 227.

Riigikontroll⁹³ on leidnud, et ühtse süsteemi puudumine sissenõudjate ja kohtutäiturite vahel on toonud kaasa olukorra, kus ühe isiku nõudeid täidavad eri kohtutäiturid. Kohtutäituri ülesandeks on rahatrahvi või rahalise karistusse sissenõudmise, kuid kaaluda tuleks kohtutäituri ülesannete laiendamist ja kohustada elus mitte toimetulevaid võlgnikke saatma sotsiaaltöötaja või võlanõustaja juurde nõu ja abi saamiseks. Sellisel juhul on parem, kui ühe isiku vastu suunatud nõuded oleks koondatud ühe kohtutäituri kätte ja kohtutäitur omaks sellisel juhul ka paremat ülevaadet võlgniku tegeliku majandusliku olukorra suhtes. Seega olukorras, kus võlgniku suhtes on juba alustatud sundtäitmisi, tuleks uued sundtäidetavad nõuded anda sundtäitmiseks võlgniku suhtes varasemaid nõudeid menetlevale kohtutäiturile.

Käesoleval ajal moodustavad täitemenetluse käigus tasumisele kuuluvast summast suure osa just kohtutäituri tasu ja täitekulud. Kui võlgnik suudaks võlgnetava summa tasuda, siis täitemenetlusega kaasnevad kulud tekitavad sageli võlgnikes lootusetusse tunde. Kuna kohtutäitur peab oma tasu arvelt suutma ära majandada oma büroo ülalpidamise kulud ja maksma töötasu nii endale kui oma töötajatele, ei ole kohtutäitur huvitatud tasude vähendamisest. Autor on seisukohal, et kohtutäitur ei tohiks olla täielikult isemajandav, sest see ei taga kohtutäituri sõltumatust. Sõltumatust ohustab kohustus end ise ära majandada ning edukalt toimiva büroo nimel võib tasu suurus saada määravaks täitemenetluse läbi viimisel. Juba 2003. aastal on Märt Rask tõdenud⁹⁴, et olukorras, kus iga kohtutäitur peab ise muret tundma oma sissetulekute pärast, on see viinud olukorrani, kus kohtutäiturid on suhteliselt agressiivsel positsioonil just seaduslike kohtuotsuste täitmisel. Kuna autori hinnangul on kohtutäituri puhul tegemist riigi esindajaga ja arvestades täitemenetluse iseloomu, kus tegemist on võlgnikelt sundkorras võlgade sisse nõudmisega, siis ei saa pidada mõistlikuks, et kohtutäitur sõltub oma tegevuses täitemenetluses saadavast kohtutäituri tasust. Kohtutäituri nimetab ametisse justiitsminister kui riigi esindaja. Riik kontrollib ka kohtutäiturite arvu, seega pole igal ühel võimalik kohtutäiturina töötada. Autor leiab, et kui kohtutäitur esindab riiki, siis oleks otstarbekas, kui riik tagaks kohtutäiturite büroode tegevuskulude tasumise vajalikuks ulatuses. See aitaks vältida olukorda, kus kohtutäituri huvi on eelkõige oma tasu kätte saamine, et tagada oma büroo toimimine. Kas riigilt tasu saamine tagab täielikult kohtutäituri sõltumatuse, seda ei saa autor kindlalt väita. Kuid see annaks sõltumatuse tagamiseks eelduse. Autor võrdleks kohtutäitureid kohtunikega, kes saavad töötasu riigilt,

⁹³ Riigikontrolli 30.04.2008 aruanne Riigikogule „Väärteotrahvide laekumisest. Kas politsei määratud rahatrahv on mõjuvaks vastuseks väärteole?“, lk 19, p 60.

⁹⁴ IX Riigikogu stenogramm IX istungjärk, 22. jaanuar 2003, [Kohtutäituri seaduse, täitemenetluse seadustiku ja riigilõivuseaduse muutmise seaduse eelnõu \(1269 SE\) esimene lugemine, Arvutivõrgus: http://www.riigikogu.ee/?op=steno&stcommand=stenogramm&date=1043233200#pk2000009565, 30.04.2012.](http://www.riigikogu.ee/?op=steno&stcommand=stenogramm&date=1043233200#pk2000009565)

kuid sellest hoolimata on erapooletud ja omakasupüüdnud.⁹⁵ Arvestades ajakirjanduses kajastamist leidnud juhtumeid kohtutäiturite käitumisest kasu⁹⁶ saamise eesmärgil või ametikohustuste rikkumiste kohta⁹⁷, leiab autor, et pole garantiisid, et kohtutäiturid on seadusekuulekad. Kuid kui kohtutäitur oleks seaduse kohaselt kui riigi mitte vaba elukutse esindaja, tagaks see menetlusosalisele võimaluse esitada kohtutäituri tegevusest/tegevusetusest tekkinud kahju hüvitamise nõue riigi vastu. Mis omakorda peaks tagama riigi huvi, et täitemenetlust läbi viivad kohtutäiturid oleksid pädevad nii oma ametitegevuses kui menetlusosalistega suhtlemises. Muidugi eeldab see riigi soovi ja taht aktiivselt täitemenetluse läbiviimist kontrollida, et tagada täitemenetluse efektiivsus. Kui 2001. aastal viidi läbi täitemenetluse alane reform, mille tulemusel muutusid kohtutäiturid vaba elukutse esindajateks, oli muudatuste põhjendusteks just täitemenetluse efektiivsuse ja kiiruse tõstmine.⁹⁸ Kuigi reform tõi kaasa täitemenetluse efektiivsuse kasvu, siis kaks aastat hiljem tõdes Märt Rask, et see on kaasa toonud ka kohtutäiturite agressiivse käitumise võlgnike suhtes, mis on seotud just nende kohustusest end ise ära majandada.

Autor on seisukohal, et menetluskulud on võlgnikule koormavad. Käesoleval ajal moodustavad menetluskulud ebamõistlikult suure osa täitemenetluses sissenõutavatest summadest. Täitemenetluse alustamise tasu on 15,97 eurot. Kui sissenõutav summa on kuni 35 eurot, lisandub täitemenetluse alustamise tasule kohtutäituri tasu summas 15,50 eurot (TMS § 35). Seega kuni 35-eurose nõude puhul on võlgnikule menetluskulu 31,47 eurot, millele lisandub veel täitekuulu: kirja saatmine, paberikulu jne. Liiklusrikkujatele määratud keskmine rahatrahv 2011. aastal oli 99 eurot.⁹⁹ Kui rikkuja trahvi vabatahtlikult ei tasunud, lisandus trahvile täitemenetluse alustamise tasu ning kohtutäituri tasu summas 38 eurot. Seega tasuti keskmiselt 53,97 eurot menetluskulu kohtutäiturile. Justiitsministeeriumi asekancler Marko Aavik¹⁰⁰ on asunud seisukohale, et praegune tasusüsteem on mõneti tasakaalust väljas, sest see ei motiveeri kohtutäituriid keeruliste asjadega tegelema. Tasu võiks rohkem sõltuda töö hulgast, mida kohtutäitur peab nõude täitmiseks tegema.

⁹⁵ Kohtute seadus, [RT I 2002, 64, 390](#); RT I, 28.12.2011, 48, § 70 lg 1.

⁹⁶ Priit Lantin võis mupo trahvidelt teenida sadu tuhandeid eurosid, Arvutivõrgus: <http://www.epl.ee/news/eesti/priit-lantin-vois-mupo-trahvidelt-teenida-sadu-tuhandeid-eurosid.d?id=51290011>, 21.04.2012.

⁹⁷ Pooled Eesti kohtutäituritest on distsiplinaarkaristatud Arvutivõrgus: <http://uudised.err.ee/index.php?06193671>, 21.04.2012.

⁹⁸ IX Riigikogu Stenogramm IV istungjärk, 15. november 2000. Kohtutäituri seaduse eelnõu (563 SE) esimene lugemine, Arvutivõrgus: <http://www.riigikogu.ee/?op=steno&stcommand=steno&date=974286000>, 30.04.2012.

⁹⁹ Liiklusrikkujatele määratakse järjest enam areste, Arvutivõrgus: <http://www.liiklus.ee/ee-catalog-viewObject-5-4890-1017-0>, 08.04.2012.

¹⁰⁰ Brinkman, K., Nulltolerants kohtutäiturite rikkumistele, Äripäev, 26.10.2011, Arvutivõrgus: <http://leht.aripaev.ee/?PublicationId=464dc490-fb94-4024-9b75-258ddc8543a9&articleid=33231&paperid=232A33AB-6470-4EAC-8B53-5D12EC0D9CCB>, 28.04.2012.

Kindlasti ei soovi autor nende näidetega seada kahtluse alla kohtutäituri vajalikkust, kuid seadusega kehtestatud tasumäärad võivad kaasa tuua olukorra, kus hakkab kehtima põhimõte, et ükskord võlgnik, alati võlgnik. Nagu eespool sai juba analüüsitud, on mureks kohtutäiturite liigse tasulisuse põhimõtte rõhutamine nii kohtu kui kohtutäiturite enda poolt. Autor praktiseerides kokku puutunud kohtutäituritega, kes põhjendavad täitemenetluse kulusid võlgniku enda käitumisega, asudes andma hinnangut toime pandud süüteole ja selle järgnevale täitemenetlusele. Täitemenetlus toimub isiku vara suhtes, mitte isiku enda suhtes. Olemas on teatud sanktsioonid võlgniku isiku vastu, aga mitte sellel põhjusel, et võlgnik ei suuda võlga ära maksta vaid pigem sellepärast, et ta ei täida mingisugust täitemenetluse seadustikuga talle pandud kohustust.¹⁰¹ Kuigi kohtutäiturid peaksid täitemenetluses lähtuma formaliseerituse printsiibist ning mitte arvutama võlgniku sundtäitmise aluseks olnud käitumist, siis esineb juhtumeid, kus kohtutäitur annab täiendava hinnangu võlgniku süüteole. Selle tulemusel jääb täitemenetluse enda eesmärk varju ning täitemenetluse kuludest on kujunemas võlgnikule täiendav karistus.

Autor on seisukohal, et täitemenetluse kulude kujunemine peab olema läbipaistvam ning karistusõiguslike nõuete sundtäitja on riigi esindaja, sest sundtäimisega kaasneb võlgniku põhiõiguste riive, mis väljendub võlgniku vara arestimises, mille tulemusena ei ole tal võimalik enam oma vara vabalt kasutada, käsutada ja hallata. Autor leiab, et kui kohtutäitur esindab riiki, siis on otstarbekas, kui riik tagaks kohtutäiturite büroode tegevuskulude tasumise vajalikuks ulatuses, et välistada olukord, kus kohtutäituri huvi on eelkõige oma tasu kätte saamine, et tagada oma büroo toimimine. Kuigi raha on oluline motivaator edukaks täitemenetluse läbi viimiseks, ei tohi täitemenetluses olla primaarne kohtutäituri enda ära majandamine vaid siiski täitemenetluse läbi viimine nõude rahuldamiseks.

3.2. Täitemenetluskulud kui kõrvalkohustus või iseseisev nõue?

Kohtutäituri poolt sundtäitmise läbi viimisega kaasnevad alati kulud. Nii on kohtutäituril tulenevalt kohtutäituri seaduse viiendast peatükist õigus tasule ja täitemenetluse käigus kantud kulude hüvitamisele. Vaidlusi tekitab täitemenetluse kulude liigitamine kõrval- või põhikohustuseks.

¹⁰¹Ots, J., Õiguskomisjoni seminar Tallinn 28.11.2003, Täitemenetluse seadustiku eelnõu, Arvutivõrgus: http://www.riigikogu.ee/?op=emsplain&content_type=text/html&page=mgetdoc&itemid=040420006, 02.05.2012.

Põhi- või kõrvalkohustuse mõistet ei ole täitemenetluse seadustikus lahti kirjutatud. Seadus käsitleb põhikohustusena nõudeid, mis tulenevad täitedokumendist ning vastavad TMS § 2 nõuetele. Praktikas on põhi- ja kõrvalkohustuse nõude eristamine tõusetunud eelkõige sundtäidetavate nõuete aegumisega. Kui karistusõiguslikud nõuded aeguvad KarS § 82 alusel, siis millisele seadusele tuginedes aeguvad täitemenetlusega kaasnevad tasude ja kulude nõuded? Või on täitemenetluskulud seotud KarS § 82 alusel aeguvate nõuetega ning aeguvad koos määratud karistustega? Seadustes ei ole täitekulude aegumise regulatsiooni välja toodud. Täitekulude aegumise kohaldamisel tuginetakse Riigikohtu lahenditele¹⁰² antud valdkonnas. Täitemenetluse seadustikus tehtud täiendus, millega tunnistati kohtutäituri tasu ja kulude otsus iseseisvaks täitedokumendiks, on küll toonud kaasa selgust, kuid on jäänud küsimus, kas kohtutäituri tasu ja kulud on täitemenetluses määratud rahalisest karistusest sõltumatu põhinõue või on tegemist kõrvalkohustusega?

Kui põhikohustuse mõiste üle ei vaielda, siis kõrvalkohustuse mõiste on jätkuvalt ebaselge ning annab võimalusi erinevateks tõlgendusteks. Kuna karistusõiguses ei ole kõrvalkohustuse mõiste kasutusel, siis tuleb taaskord analoogia korras pöörduda tsiviilõiguse poole. VÕS § 141 loetleb „kõrvalkohustusena“ eelkõige käendusest, garantiist, käsirahast ja leppetrahvist tulenevaid kohustusi. Arvestades sätte eesmärki, milleks on esmajoones õigusrahu saavutamine põhinõude aegumise puhul nende nõuete osas, mis n-õ järgivad põhinõuet, tuleb lähtuda selles sättes „kõrvalkohustusest tulenevate nõuete“ autonoomsest käsitlusest, st mitte VÕS §-st 141. Kõrvalnõudeks tuleb selle sättes tähenduses lugeda esmajoones „ehtsad kõrvalnõuded“, nagu on nimetatud nt TsMS § 133 lg-s 2 (eelkõige intressinõuded ja kulude hüvitamise nõuded).¹⁰³ Seega aeguvad kõrvalnõuded sõltumata põhinõudest, st on autonoomne aegumise algus ja lõpp, aga ka peatumise ja katkemise alused. Tehingust tulenevad kõrvalnõuded alluvad tehinguliste nõuete aegumistähtaegadele ja seadusest tulenevad kõrvalnõuded seadusest tulenevate nõuete aegumistähtaegadele. Seega kehtib seaduses põhimõte, et iga nõude aegumist tuleb hinnata erinevalt. Eraldi aeguvad nt kulustehüvitamise nõuded.¹⁰⁴ Kohtutäituri tasu suurus ja selle tasumise kohustus tuleneb kohtutäituri seadusest, seega kohaldub sellele seadusest tulenev aegumistähtaeg. Kuna kohtutäituri tasu ja täitekulude aegumisele kohaldatakse tsiviilseadustiku üldosa seaduse aegumise regulatsiooni, siis tuleb lähtuda aegumistähtaaja arvutamisel samast seadusest. TsÜS § 144 ei mõjuta iseenesest kõrvalnõuete üldist aegumistähtaega ega selle arvutamist. Säte

¹⁰² Vt nt: Riigikohtu lahendid nr 3-2-1-88-09 p 9-10, 3-2-1-79-11 p 11.

¹⁰³ Varul, P., jt. Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Kommenteeritud väljaanne, 2010, § 144 kommentaar 3.1.

¹⁰⁴ Varul, P., jt. Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Kommenteeritud väljaanne, 2010, §144 kommentaar 3.2.

kehtestab üksnes n-õ maksimaalse aegumistähtaja, milleks on põhinõude aegumine.¹⁰⁵ Selliselt tagatakse, et kui n-õ põhiasi on aegumise tõttu lahendatud, ei jätkuks arutelu sellega seotud nõuete üle.¹⁰⁶ Käesoleval ajal lähtutakse TMS § 2 lg-s 1 nimetatud täitedokumendist tulenevate nõuete aegumisel TsÜS § 157 lg 1, siis on Villu Kõve leidnud¹⁰⁷, et selline lähenemine on tõenäoliselt põhjendatud. Samas jääb autorile mulje, et päris kindel selles lähenemises ei olda. Kui täitemenetlusega kaasnevad menetluskulud on eraldiseisvad põhinõuded, siis tuleks see ka täpselt ning üheselt mõistetavalt seadusesse kirja panna.

Siit jääbki autori jaoks õhku küsimus, kas täitemenetluse tasud ja kulud on iseseisvad nõuded või täitemenetlusega kaasnevad kõrvalkulud? Lähtudes nii kohtutäituri seaduses kui täitemenetluse seadustikus olevast regulatsioonist kohtutäituri tasu ja täitekulude määramise ja arvestamise kohta, tuleb tõdeda, et just kohtutäituri tasu on otseselt seotud määratud rahalise karistuse suurusega. KTS § 35 lg 1 kohaselt, kui täitmiseks esitatakse täitedokument, millega võlgnik kohustub sissenõudjale tasuma rahasumma, arvutatakse kohtutäituri tasu ettemaks ja kohtutäituri põhitasu summa järgi. Seega on kohtutäituri tasu suurus otseselt seotud sissenõutava summaga, millest saab järeldada, et tegemist on põhinõudega kaasneva ja seotud kõrvalkohustusega. Ometi on Riigikohus¹⁰⁸ asunud seisukohale, et täitekulude ja täitetasu kohta tehtud kohtutäituri otsus on TMS § 1 lg 1 p 16 järgi iseseisev täitedokument, millest tuleneva nõude aegumistähtaeg on TsÜS § 157 lg 1 järgi 10 aastat, mitte põhinõude aegumise tähtaeg lähtudes KarS §-st 82. Seega on kohtu hinnagul tegemist kahe eraldiseisva põhikohustusega, mis aegavad teineteisest sõltumatult.

Karistusõiguslike nõuete puhul on täitedokumendiks kohtuvälise menetleja või kohtu otsus. Selle alusel alustatakse täitemenetlusega ning avatakse iga sundtäidetava otsuse kohta eraldi täitetoimik, mis kannab kindlat numbrit. Kui kohtutäitur koostab oma tasu ja kulude väljamõistmise otsuse, siis need otsused kannavad sama täitetoimiku numbrit kui põhinõue. Kohtutäituri tasu suurus on otseses sõltuvuses sundtäidetava nõudega, mis lisatakse sundtäidetavale nõudele. Seega suureneb sundtäidetav nõue. Tsiviilasjas nr 2-10-8390¹⁰⁹ on kohtutäitur kohtule esitatud selgituses märkinud, et täitedokumendis olevale nõudele lisandus kohtutäituri tasu ja täitekulu. Seega suurenes sundtäidetav nõue täitemenetluse alustamisega,

¹⁰⁵ RKTko 3-2-1-33-09 Allan Parkala kassatsioonkaebus Tartu Ringkonnakohtu 24.10.2008. a otsusele Aktsiaselts SEB Liisingi vastu võla ja viiviste väljamõistmiseks, p 10.

¹⁰⁶ Varul, P., jt. Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Kommenteeritud väljaanne, 2010, §144 kommentaar 3.3.

¹⁰⁷ Varul, P., jt. Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Kommenteeritud väljaanne, 2010, §157 kommentaar 3.1.1.

¹⁰⁸ RKTko 3-2-1-79-11 Sergei Vitranoi kaebus kohtutäitur Kaire Põltsi 1. juuli 2010. a otsuse peale täiteasjades nr 025/2007/5222 ja nr 025/2008/2828, p 11.

¹⁰⁹ Tartu Maakohus tsiviilasi nr 2-10-8390 Kohtutäitur Aive Kolsar'i 04.11.2010 selgitus tsiviilasjas nr 2-10-8390 (koopia autori valduses).

mitte ei tekkinud uus, põhinõudest eraldiseisev täitemenetlus, täitemenetlusega kaasnevate tasude ja kulude sundtäitmiseks.

Kohtupraktikas¹¹⁰ on asutud seisukohale, et põhinõude aegumisel KarS § 82 alusel, ei toimu kohtutäituri tasude ja täitekulude aegumist. Seega hoolimata kohtuotsuse resolutsioonist¹¹¹, kus kohus tunnistas väärteoasjas tehtud otsuse täitmine aegunuks, jätkub kohtutäituri tasu ja täitekulude sundtäitmine. Kuna kohtutäituri tasu ja täitekulu otsus on koostatud sundtäitmise seoses ja kannab sama täiteasja numbrit, siis kohaldus aegumine täiteasjas vaid osaliselt. Võlgniku seisukohalt on tegemist konkreetse teo eest määratud rahatrahvi või rahalise karistuse sundtäitmise koos sundtäitmise kaasnevate kuludega ning osalise aegumise kohaldamine sundtäidetava nõude osas ei too kaasa täitemenetluse lõppu vaid osalise aegumise kohaldamine rikub autori hinnangul õiguskindluse põhimõtet võlgniku suhtes.

TMS § 49 kohustab kohtutäiturit võlgniku vara viivitamatult aresti alt vabastama, kui täitemenetlus on lõpetatud. Kui kohus kohaldab aegumist konkreetse täiteasjas konkreetsele nõudele, siis autori hinnangul kohaldub aegumine kogu toimikule, seda hoolimata asjaolust, kas sama täiteasja raames alustatud täiendavad täitemenetlused on aegunud või mitte. Autor hinnangul ei saa ühe täitetoimiku raames kohaldada osalist aegumist. Kui kohtutäituri tasu ja täitekulude otsused on iseseisvad täitedokumentid, siis peaks need kandma ka iseseisvaid täitedokumentide numbreid, et nende sundtäitmine oleks võimalik ka peale trahvisumma sundtäitmisele aegumise kohaldamist.

Autor on seisukohal, et seni, kuni kohtutäituri tasu ja täitekulude otsused on seotud sundtäidetava nõudega, ei saa neid käsitleda eraldiseisvate nõuetena, mida saab sisse nõuda TsÜS § 157 lg 1 alusel kümme aastat. Kuna tegemist on põhinõudega seotud nõuetega, tuleb kohtutäituri tasu ja täitekulude nõudeid käsitleda kui kõrvalkohustusi.

3.3. Kohtutäituri tasu aegumine

Kohtutäituri tasu suurus on seadusega kindlaks määratud (KTS § 35). KTS § 29 lg 1 kohaselt koosneb kohtutäituri tasu menetluse alustamise tasust, menetluse põhitasust ja täitetoimingu

¹¹⁰ Vt nt: Tartu Maakohus kohtumäärused nr 1-11-4482, 1-11-4479, 1-11-3236.

¹¹¹ Tartu Maakohus 06.10.2009.a kohtumäärus väärteoasjas nr 4-09-17982 Agnar Pirnpuu avaldus täiteasjas nr 170/2006/1756 täitemenetluse aegunuks tunnistamiseks (koopia autori valduses).

lisatasust. Tulenevalt TMS § 202 ja § 207 lõpetab kohtutäitur täitemenetluse rahatrahvi, rahalise karistuse ja varalise karistuse sissenõudes täitmise aegumise tõttu, kui rahalist karistust või varalist karistust ei ole sisse nõutud karistusseadustiku §-s 82 sätestatud tähtaja jooksul. Tartu Maakohus¹¹² on asunud seisukohale, et TMS § 209 tulenevalt kohaldatakse väärteomenetluse kulude täitmisele samuti TMS § 202 sätestatut. Seega oli kohus seisukohal, et täitemenetlusega kaasnevad kulud aeguvad TMS § 202 alusel.

Tartu Maakohtu otsus on autori hinnangul kooskõlas KrMS § 3 lg-ga 2, mille kohaselt kohaldatakse kriminaalmenetluse toimumise ajal kehtivat kriminaalmenetlusõigust. VTMS § 2 kohaselt, kui käesolevas seadustikus ei ole sätestatud teisiti, kohaldatakse väärteomenetluses kriminaalmenetluse sätteid, arvestades väärteomenetluse erisusi. Kuna kohtutäituri kohustuseks on karistusõiguslike nõuete sundtäitmine, siis tuleb sundtäitmisel järgida norme, mis on seotud karistusõigusega. Ei kriminaalmenetluse seadustik ega väärteomenetluse seadustik viita tsiviilseaduse üldosa seadusele, seega tuleb karistusõiguslike nõuete sundtäitmisel lähtuda karistusõiguslikest normidest. Kuna määratud rahatrahv või rahaline karistus on tekkinud isiku enda tegevuse/tegevusetuse tulemusena, siis täitemenetluse kulud saavad tekkida ainult siis, kui on olemas tasumata rahatrahv või tasumata rahaline karistus. Kohtutäituri tasu ei saa määrata ilma sundtäidetava täitedokumendita, st ilma põhinõudeta. Seega on autori hinnangul tegemist kohtutäituri tasu puhul sundtäidetava nõudega kaasneva kõrvalkohustusega.

Kuna kohtutäituri tasu suurus on seadusega kindlaks määratud, siis selle suuruse üle ei saa võlgnik vaielda. Kui võrdsustada kohtutäituri tasu otsus TsÜS § 157 lg-ga 1, mille kohaselt on kohtutäituri tasu otsus tunnustatud nõue, siis peab võlgnikul olema võimalus kohtutäituri tasu suurust vaidlustada. Käesoleval ajal see võimalus puudub, sest kohtutäituri tasu suurus on otseselt seotud võlgnitava summaga. Võlgnikul on küll võimalik esitada vastuväiteid tasu määramise otsusele, kuid vastuväited saavad põhineda eelkõige tasu arvutamise korra rikkumisele, kuid mitte tasu suurusele, sest tasu suurus on kehtestatud KTS § 35 ning kohtutäituri puudub õigus teha muudatusi kehtestatud tasu määra (KTS § 28 lg 2). Seega pole kohtutäituri tasu tunnustatud nõue vaid täitemenetluse alustamisega kaasnev seadusest tulenev kohustus.

¹¹² Tartu Maakohus 23.08.2010.a kohtumäärus nr 4-10-2220 Einar Lillo avaldus täitemenetluse lõpetamiseks otsuse täitmise aegumise tõttu.

GvKostG § 14 kohaselt muutub kohtutäituri tasu sissenõutavaks, kui nõue on rahuldatud või kui täitemenetlus kestab rohkem kui 12 kuud. KTS § 32 lg 2 kohaselt muutub kohtutäituri tasu sissenõutavaks täitmisteate kättetoimetamisega võlgnikule.

Kohtutäituri tasu aegumise aeg ei ole kohtutäituri seaduses ega ka täitemenetluse seaduses reguleeritud ja seetõttu tuleb selguse saamiseks pöörduda TsÜS §157 lg 1 poole, sest TMS § 2 lg 1 p 16 kohaselt on kohtutäituri tasu otsus täitedokumentiks. TsÜS § 157 lg 1 kohaselt aegub kohtutäituri tasu nõue kümne aasta jooksul. GvKostG § 8 kohaselt aegub kohtutäituri tasu nõue nelja aasta jooksul aasta lõpust, mil kohtutäituri tasu sissenõutavaks muutus. Selline tasu aegumise tähtaeg on võrdne KarS § 82 lg-s 4 sätestatud väärteo otsuse sundtäitmise ajaga. Saksamaa kohtutäitur täidab võlaõiguslikke nõudeid, siis ei ole aegumise tähtajad päris võrreldavad. Kuna kohtutäituri tasu on seadusest tulenev kohustus, mis kaasneb täitemenetluse alustamisega, on see autori hinnangul otseselt seotud sundtäidetava nõudega. Kui karistusõiguslike nõuete sundtäitmise aeg on reguleeritud KarS §-s 82, siis tuleks karistusõiguslike nõuete sundtäimisega kaasnevale kohtutäituri tasule kohaldada ka aegumist lähtuvalt süüteo liigist, kas siis KarS § 82 lg 4 kohaselt neli aastat rahatrahvide puhul või lg-st 5 tulenevalt seitse aastat rahaliste karistuste sundtäitmise korral. Samamoodi koos põhinõudega peaks autori hinnangul aeguma võlaõiguslikud nõuded, kas siis TsÜS § 146 lg – st 1 kohaselt tehingust tuleneva nõue aegub kolme aasta jooksul või TsÜS § 149 alusel seadusest tulenev nõue aegub kümne aasta jooksul. Praegusel juhul kohaldatakse karistusõiguslike nõuete puhul liigselt tsiviilõiguslike norme, mis teeb tähtaegade jälgimise võlgniku jaoks keeruliseks ning võib sundida abi otsima õiguslase teenuse osutajatelt.

Seega leiab autor, et kohtutäituri tasu tuleb käsitleda kui kõrvalnõuet, mille suurus on otseselt seotud sundtäidetava karistusõigusliku nõudega, mis aegub koos karistusõigusliku põhinõudega KarS § 82 lg 4 või lg 5 alusel.

3.4. Muude täitemenetluskulude aegumine

Täitemenetluse alustamisel ei ole kaasnevaks täitekuluks ainult kohtutäituri tasu. Iga täitemenetluse alustamisega kaasneb täitemenetluse alustamise tasu (KTS § 34) ning täitekulud, mis tuleb võlgnikul hüvitada. Täitemenetlusega kaasnevad kulud tuleb võlgnikul

tasuda, sest võlgnik on täitemenetluse kulud põhjutanud jättes tasumata talle määratud rahalise karistuse või rahatrahvi.¹¹³

Kui täitemenetluse alustamise tasu on KTS § 34 kohaselt alati 15,97 eurot ja selle suurus tehakse võlgnikule teatavaks täitemenetluse alustamise teates, siis sundtäitmise kaasnevate kulude suurus selgub alles täitemenetluse lõppedes. Täitekuludeks on TMS § 37 lg 1 kohaselt:

- 1) isiku- ja varaandmete kindlakstegemiseks tehtud päringute tasud ja lõivud;
- 2) täitemenetlusega seotud dokumentide edastamise kulud;
- 3) arestitud vara veo, ladustamise ja valve kulud ning muud vara hoidmisega seotud kulud;
- 4) ruumide või muude esemete avamise, sulgemise, teisaldamise, lammutamise ja koristamise kulud;
- 5) täitetoimingutega seotud sõidu- ja majutuskulud;
- 6) võlgniku sundtoomise kulud;
- 7) enampakkumise korraldamise kulud, sealhulgas ostuhinna tasumisega kaasnevad kulud

Võlgnikul on võimalus nõuda täitemenetluses kantud kulude dokumentaalset tõestamist (TMS 39). TMS § 10 kohaselt on kohtutäituril kohustus võlgnikule oma otsused kätte toimetada. Küll aga ei selgu seadusest, mis aja jooksul tuleb nt täitekulude otsus võlgnikule kätte toimetada. Kui GvKostG § 14 sätestab, et kulud muutuvad sissenõutavaks kohe peale nende kandmist, siis täitemenetluse seadustikus nii konkreetset sätet ei ole. TMS § 24 lg 2 kohaselt loetakse täitekulude osas täitemenetluse alguseks sissenõudja avalduse kohtutäiturini jõudmise aeg, kui täitmisteade toimetatakse võlgnikule kätte. Seega muutuvad täitekulud sissenõutavaks esmase täiteteate võlgnikule kätte toimetamisega. TMS § 38 lg 2 kohaselt nõutakse täitekulud sisse kohtutäituri otsuse alusel, kuid sageli selgub täitekulude suurus alles täitemenetluse lõppedes ning eraldi iga tehtud kulu kohta kohtutäitur täitekulude otsust ei vormista, siis on võlgnikul keeruline kui mitte võimatu kindlaks teha, millal on mingi täitekulu tekkinud ja millal algas täitekulu osas aegumine. Kindel on see, et kui poleks olnud karistusõiguslikku nõuet, ei oleks tekkinud ka täitekulusid. Seega on karistusõiguslik nõue otseseks ajendiks täitekulude tekkimiseks. TsÜS § 144 kohaselt aegub koos põhikohustusest tulenev nõude koos kõrvalkohustusest tuleneva nõudega, kuigi see ei oleks eraldi veel aegunud,

¹¹³ Brox, H. Dr. iur., Walker, W.-D., Dr. iur. Zwangsvollstreckungsrecht, Academia Iuris, Carl Heymanns Verlag, 4., Auflage, 1993, lk 937.

Kui GvKostG § 8 lg 1 kohaselt aegub kulude hüvitamise nõue nelja aasta jooksul, siis Eesti seadustes pole kulude hüvitamise nõude aegumise tähtaega täitemenetluses lahti kirjutatud. Seega tuginetakse taaskord karistusõiguslike nõuete sundtäitmisel TsÜS § 157 lg 1, mille alusel aegub täitekuulu hüvitamise nõue kümne aasta jooksul peale nõude sissenõutavaks muutumist. Kuna autor on seisukohal, et karistusõiguslike nõuete sundtäitmisega kaasnevad täitekulud on kõrvalkohustuseks, siis peaks ka täitekulud aeguma koos põhinõudega. Arvestades KarS §-st 82 tulenevaid karistusõiguslike nõuete aegumise tähtaegu, siis ei ole need nii lühikesed, et muudaksid põhinõude kõrval täitekulude sundtäitmise võimatuks. TsÜS § 144 ei kohaldata esmajoonel neil juhtudel, kui seadus on sätestanud nõuete eraldi aegumise põhimõtte või kui tegemist on n-õ üksteisest sõltumatute kohustustega. Täitemenetluses ei ole sätestatud üheselt mõistetavalt sundtäidetavate nõuete eraldi aegumist. Kuigi TMS § 2 lg 1 p 16 kohaselt on kohtutäituri täitekulude otsus täitedokumendiks, ei ole siiski kirja pandud, et täitedokumendid aeguvad TsÜS § 157 lg 1 alusel. Kui vaadelda erinevaid täitedokumente lähtuvalt TMS § 2, mida kohtutäituri on võimalik sundtäita, siis võib leida ka erinevaid aegumise tähtaegu.

Riigikohus¹¹⁴ on leidnud, et väärteoasjas määratud rahatrahvi sundtäitmise tõttu tekkinud täitemenetluse kulusid ei saa pidada TMS §-s 209 nimetatud väärteomenetluse kuludeks ega muudeks avalik-õiguslikeks rahalisteks nõueteks, mille täitmise saaks lõpetada samadel alustel nagu väärteoasjas määratud rahatrahvi täitemenetluse.

Viidatud kohtuasjas on kohtutäitur Kaire Põlts vastanud kaebusele, et kohtutäituri tasu ja täitekulude nõuete arvel kaetakse kohtutäituri tegevuskulud, mis ei ole finantseeritavad ühestki muust allikast. Täitekulude nõuete samastamine kriminaalasjas või väärteoasjas tehtud kohtuotsuse või kohtuvälise menetleja otsuse alusel määratud rahatrahvi ja rahaliste ning varaliste karistustega on põhjendamatu nimetatud nõuete erineva iseloomu tõttu. Kohtutäituri täitekulude nõuded ei ole kuidagi käsitatavad karistusõiguslike nõuetena. Töö autor nõustub kohtutäituri seisukohaga, et täitekulud ei ole karistusõiguslikud nõuded, kuid täitekulud on karistusõiguslike nõuete sundtäitmisega kaasnevad kõrvalkulud, mis tuleb võlgnikul seoses tema suhtes alustatud täitemenetlusega tasuda.

Kõrvalnõude aegumist TsÜS § 144 järgi ei välista see, kui kõrvalnõude rahaline suurus selgub pärast põhinõude aegumist. Seega peaks TsÜS § 144 kohalduma ka täitedokumendist

¹¹⁴ RKTk 02.11.2011 kohtumäärus nr 3-2-1-79-11 Sergei Vitrijanoi kaebus kohtutäitur Kaire Põltsi 1. juuli 2010. a otsuse peale täiteasjades nr 025/2007/5222 ja nr 025/2008/2828, p 11.

tulenevate ja pärast selle jõustumist (täidetavust) sissenõutavaks muutuvate kõrvalnõuete suhtes.¹¹⁵ Täitemenetluse kulud, mille tasumise kohustus on võlgnikul, saavad tekkida vaid tasumata jäänud rahatrahvi või rahalise karistuse sundtäitmisega alustamisel. Seega tuleb täitemenetlusega kaasnevaid kulusid käsitleda kõrvalkohustusena.

Kuna täitemenetlusega kaasnevate kulude tasumise kohustus tuleneb seadusest, peab olema seaduses reguleeritud, mis saab olukorras, kus kohtutäituril jääb tasu saamata seoses nõude aegumisega. Karistusõiguslike nõuete sundtäitmisel tegutseb kohtutäitur riigi kasuks. Kohtutäituril on kohustus oma tasust üleval pidada enda bürood ning teadaolevalt ei saa kedagi sundida tasuta töötama. Riik on määranud aegumise tähtajad, seega peab riik võtma ka vastutuse täitemenetluse käigus kohtutäituri poolt kantud kulude osas, mis nõude aegumise tõttu ei ole enam sundtäidetavad. Kuna täitemenetluse läbiviimisega kaasnevad kulud, mida kohtutäitur kannab riigi huvides nõudeid sundtäites, siis olukorras, kus võlgnik ei tasu täitekulusid ja vastav nõue aegub, peaks riik kui nõuete tellija hüvitama kohtutäiturile saamata jäänud täitekulud tehtud töö eest.

¹¹⁵ Varul, P., jt. Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Kommenteeritud väljaanne, 2010, §144 kommentaar 3.4.

Kokkuvõte

Karistusõiguslike nõuete ja sellega kaasnevate täitemenetluse kulud aegumine tekitab sageli tuliseid vaidlusi võlgnike ja kohtutäiturite vahel. Kui põhivõla aegumise osas on võlgnik ja kohtutäitur üldiselt ühel arvamusel, siis täitemenetlusega kaasnevate kulude aegumise osas lähevad seisukohad lahku.

Täitemenetluse seadustiku § 2 lõige 1 kehtestab ammendava täitedokumentide loetelu, mida võib esitada kohtutäiturile täitmiseks. Kohtutäitur lähtub karistusõiguslike nõuete sundtäitmisel ainult otsuse resolutsioonist. Sellest tulenevalt on täitemenetluses oluline formaliseerituse printsiip, mille kohaselt kohtutäitur kontrollib, kas täitmiseks esitatud dokument vastab formaalselt seaduse nõuetele (TMS § 12 lg 1), kuid ta ei pea kontrollima materiaaõiguslikke asjaolusid. Töö kirjutamise käigus tuli tõdeda, et formaliseerituse printsiipi rakendavad kohtutäiturid küll täitemenetluse alustamisel, kuid võlgnikega suheldes ei ole harvad olukorrad, kus kohtutäitur annab hinnangu võlgniku täitemenetluse-eelsele käitumisele, arvustades võlgniku tegevust, mis tõi kaasa karistuse määramise.

Tulenevalt karistusõiguslike nõuete eripärast on määratud rahatrahvi või rahalise karistuse sissenõudjaks kas kohalik omavalitsus või riik. Kui kohtuväline menetleja on otsuse teinud ning otsus on jõustunud, siis on tema kohustuseks tagada tehtud otsuse täitmisele pööramine.

Võlgnikuks karistusõiguslike nõuete sundtäitmise läbiviimisel on üldjuhul füüsiline isik, kes on toime pannud kuriteo või väärteo, mille eest on talle määratud rahaline karistus või rahatrahv, mille on füüsiline isik jätnud ette nähtud tähtaja jooksul tasumata. Tulenevalt VTMS § 18 lg-st 1 saab väärteo menetluses menetlusaluseks isikuks olla nii füüsiline kui ka juriidiline isik.

Võlgnikul, saades täitmisteate, on tal õigus pöörduda kohtutäituri poole seoses täitemenetluse alustamisega tema suhtes (TMS § 8). Võlgnikul on õigus saada informatsiooni, mis asjaoludel ja kes tema suhtes on esitanud sundtäitmise nõude. Kuigi täitmisteates on kohustuslik teave olemas, ei mäleta või seosta võlgnikud sageli sundtäitmist nt liikluseeskirja rikkumise eest saadud trahviga.

Kui võlgnik on rahatrahvi tasunud, tuleb tal TMS § 200 lg 1 kohaselt esitada kohtutäiturile rahatrahvi tasumise kohta maksedokument. Autori hinnangul on selline nõue põhjendatud olukorras, kus võlgnik on tasunud rahatrahvi enne sundtäitmise alustamist või ka olukorras, kus sundtäitmine on alanud, kuid võlgnik tasub siiski rahatrahvi kohtuvälise menetleja või

kohtu poolt nõutud arveldusarvele. Kui võlgnik tasub rahatrahvi kohtutäituri ametialasele arveldusarvele, siis ei ole autori hinnangul põhjendatud täiendavalt maksekorralduse esitamine kohtutäiturile, kes nagoonii jälgib rahatrahvide ja rahaliste karistuste laekumist enda ametialasele arveldusarvele.

Täitemenetluse käigus on võlgnikul päris palju õigusi, aga ka kohustusi. Üldiselt on õigused ja kohustused omavahel seotud. Eelkõige on võlgnikul olla vaja ise aktiivne tekkinud probleemse olukorra lahendamiseks. Oluline roll selles on ka kohtutäituril, kes peaks juhtima täitemenetlust selliselt, et saaks täide viidud täitemenetluse eesmärk – edukas nõude sundtäitmine.

Täitemenetlus saab alguse kui täitmisteade on võlgnikule kätte toimetatud. Autori hinnangul on põhjendatud nõue, et täitmisteade tuleb võlgnikule kätte toimetada selliselt, et kättetoimetamist on võimalik tõendada. Autor hinnangul saab avalikult täitekutse kätte toimetada ainult siis, kui võlgniku mitte kätte saamine on tõendatud. Kuigi täiendavate päringute tegemine on ajamahukas, tagab see võlgnikele aga ka sissenõudjatele paremad võimalused edukaks täitemenetluse läbi viimiseks. Sageli võlgnik ei hoida teadlikult täitemenetlusest kõrvale. Autor on seisukohal, et politsei ja kohaliku omavalitsuse kaasamine võlgnike elu- ja asukoha kindlakstegemiseks aitaks ära hoida olukorda, kus võlgnik ei ole küll täitemenetluses aktiivne, kuid kohtutäituri enda passiivne tegevus toob kaasa olukorra, kus sundtäidetav nõue aegub ning algatatud täitemenetlus pole seetõttu edukas.

Autor KTS § 41 lg 1 sätestatud põhimõttega, mille kohaselt peab võlgnik tasuma menetluse alustamise tasu ning pool menetluse põhitasust, kui ta tasus võla täitmisteade kätte saamise päeval, ei nõustu. Kui võlgnik on tasunud täitemenetluse alustamise ajaks kogu oma võlgnevuse, seda küll hiljem, kui täitedokumendiks oleva otsuse resolutsioonis kirjas on, ei tohiks see anda kohtutäiturile õigust saada automaatselt pool menetluse põhitasust. Autori hinnangul on põhjendatud, et olukorras, kus võlgnik hilineb rahalise kohustuse tasumisega, kannab ta riski tasuda täitemenetluse alustamise tasu summas 15,97 eurot (KTS § 34), mis summaliselt peaks ära katma kohtutäituri poolt tehtud esmased kulutused täitemenetluse alustamiseks. Autori leiab, et mõistlik oleks kohtutäituri tasu arvutamine lahti kirjutada. Käesoleval ajal on tasu suurus fikseeritud kohtutäituri seaduse §-s 35, mis ei võimalda kohtutäituril enda tasu suurust siduda tehtud toimingute hulga ja mahuga. Autori arvates on kohtutäituri tasu suurus erinevas täitemenetluse staadiumis läbi analüüsimata ning on kergekäeliselt asunud seisukohale, et kui oled võlgnik, siis maksa. Samuti rõhutatakse, et kohtutäitur on vaba elukutse esindaja, kelle tegevus on tasuline ning sellest tulenevalt on

kohtutäituril KTS §-st 35 tulenev õigus tasule, seda sõltumata tehtud toimingutest ja nende mahust. Kuigi praktikas ollakse seisukohal, et kohtutäituri tasu ei ole avalik-õiguslik tasu, siis autor kohtute poolt käsitletud seisukohaga ei nõustu. Kohus rõhutab liigselt kohtutäituri tegevuse tasulisuse põhimõtet. Arvestades kohtu seisukohta, siis on kohtutäituril alati õigus oma tasule. Seega olukorras, kus kohtutäituri tegevus on olnud ebaedukas rahatrahvi sissenõudmisel, mille tulemusel on saabunud aegumistähtaeg, millega koos ka lootus raha kätte saada, saab kohtutäitur ometi kätte oma töötasu.

Kohtutäituri ülesandeks on rahatrahvi või rahalise karistuse sissenõudmise, kuid kaaluda tuleks kohtutäituri ülesannete laiendamist ja kohustada elus mitte toimetulevaid võlgnikke saatma sotsiaaltöötaja või võlanõustaja juurde nõu ja abi saamiseks. Sellisel juhul on parem, kui ühe isiku vastu suunatud nõuded oleks koondatud ühe kohtutäituri kätte ja kohtutäitur omaks sellisel juhul ka paremat ülevaadet võlgniku tegeliku majandusliku olukorra suhtes.

Autor on seisukohal, et täitemenetluse kulude kujunemine peab olema läbipaistvam ning karistusõiguslike nõuete sundtäitja on riigi esindaja, sest sundtäitmisega kaasneb võlgniku põhiõiguste riive, mis väljendub võlgniku vara arestimises, mille tulemusena ei ole tal võimalik enam oma vara vabalt kasutada, käsutada ja hallata. Autor leiab, et kui kohtutäitur esindab riiki, siis on otstarbekas, kui riik tagaks kohtutäiturite büroode tegevuskulude tasumise vajalikuks ulatuses, et välistada olukord, kus kohtutäituri huvi on eelkõige oma tasu kätte saamine, et tagada oma büroo toimimine. Kuigi raha on oluline motivaator edukaks täitemenetluse läbi viimiseks, ei tohi täitemenetluses olla primaarne kohtutäituri enda ära majandamine vaid siiski täitemenetluse läbi viimine nõude rahuldamiseks.

Saksamaal kehtiva karistusseadustiku § 79 lg 3 kohaselt aegub rahatrahv, mis on suurem kui 30 päevamäär, viie aasta jooksul peale otsuse jõustumist. Kui on määratud rahatrahv kuni 30 päevamäär ulatuses, siis aegub nõue kolme aasta jooksul alates otsuse jõustumisest. Seega on Saksamaal rahatrahvide aegumine sõltuvuses määratud rahatrahvi suurusest. Autori hinnangul on selline eristamine põhjendatud, sest suurema rahatrahvi sissenõudmine eeldab pikemat perioodi ning võimaldab ka sissenõudjal reaalselt võlgnetava summa sissenõudmisega tegeleda. Samuti saab võlgnik tekkinud võlgnevust pikema perioodi peale jaotada, mis peaks motiveerima võlgnikku võlgnevust tasuma. Aegumistähtajad peavad seaduses olema sätestatud selliselt, et võlausaldajale oleks vähemalt üldjuhul tagatud aus võimalus oma nõue maksmata panna.

Kui Saksamaal tuleb rahatrahvi aegumise korral jälgida rahatrahvi määramise aegumise aluseks olnud päevade arvu, siis Eestis tekitab vaidlusi aegumise tähtaja määramise algus ning

kas nõue on ikka aegunud. Kuigi KarS § 82 sätestab aegumise tähtajad, siis tähtaja arvutamisel süüteomenetluses tuleb vaadata tsiviilseadustiku üldosa seaduse aegumise regulatsiooni.

Kriminaal- ja väärteomenetluse käigus tsiviilseadustiku sätete kohaldamine toob kaasa segadust ja sellest tulenevalt oleks mõistlik, kui aegumise tähtajad, aga ka muu regulatsioon oleks täpsemalt lahti sõnastatud ka karistusõiguses, muuhulgas täitemenetluses.

Autor on seisukohal, et põhjendatud juhtudel peab olema kuriteo ja väärteo puhul aegumistähtaja katkemise võimalus. Seda eelkõige KarS § 82 lg 1 kirjeldatud asjaoludel, kui süüdlane teadlikult hoiab kõrvale temale kohaldatud rahatrahvi tasumisest. Määratud karistuse kandmisest kõrvale hoidumine ei tohiks süüdlasele olla majanduslikult kasulik. Kui asuda seisukohale, et kohtutäitur kui täitemenetluse läbiviija peab tegema kindlaks kõik sundtäitmiseks vajalikud asjaolud, et sundtäitmine oleks edukas, siis on autori arvates põhjendatud ka nõue, et kohtutäitur tõendab, et võlgnik on aktiivselt takistanud edukat sundtäitmist. Sellisel juhul peab kohtutäitur olema valmis esitama asjakohaseid tõendeid võlgniku tegevuse kohta sundtäitmise takistamisel. Kui kohtutäitur omab vajalikke tõendeid, siis vastupidise olukorra tõendamine on võlgniku kohustuseks.

Maksualases süüteos süüdimõistetult tasumata maksusumma tasumise kohustuse kohtuotsuses fikseerimine ei ole rahaline karistuse määramine karistusõiguse tähenduses, siis ei saa autori arvates maksualases süüteos rahalise kohustuse aegumisele KarS § 82 ega ka TsÜS § 157 lg 1 kohaldada. Nii MKS § 132 lg 1 kui ka KarS § 82 lg 5 sätestavad maksimaalse sundtäitmise lubatavuse seitsme aasta jooksul. Arusaamatuks jäi autorile kohtu seisukoht, et maksukorralduse seadusest tulenevatele nõuetele ei kohaldu MKS § 132 lg 1 olev aegumistähtaeg vaid TsÜS § 157. On olemas eriseadused nt maksukorralduse seadus, mis reguleerivad aegumist erinevates valdkondades ja mis erinevad TsÜS-st. Kui eriseadustes olevaid tähtaegu ei järgita ega kasutata, kaotab erinorm on eesmärgi.

Põhi- või kõrvalkohustuse mõistet ei ole täitemenetluse seadustikus lahti kirjutatud. Seadus käsitleb nõudeid, mis tulenevad täitedokumendist ning vastavad TMS § 2 nõuetele. Praktikas on põhi- ja kõrvalkohustuse nõude eristamine tõusetunud eelkõige sundtäidetavate nõuete aegumisega. Käesoleval ajal aeguvad TMS § 2 lg-s 1 nimetatud täitedokumendist tulenevate nõuded TsÜS § 157 lg 1 järgi. Kui kohus kohaldab aegumist konkreetses täiteasjas konkreetsetele nõuetele, siis autori hinnangul kohaldub aegumine kogu toimikule, seda hoolimata asjaolust, kas sama täiteasja raames alustatud täiendavad täitemenetlused on aegunud või mitte. Autor hinnangul ei saa ühe täitetoimiku raames kohaldada osalist

aegumist. Kui kohtutäituri tasu ja täitekulude otsused on iseseisvad täitedokumendid, siis peaks need kandma ka iseseisvaid täitedokumentide numbreid, et nende sundtäitmine oleks võimalik ka peale trahvisumma sundtäitmisele aegumise kohaldamist.

Autor on seisukohal, et seni, kuni kohtutäituri tasu ja täitekulude otsused on seotud sundtäidetava nõudega, ei saa neid käsitleda eraldiseisvate nõuetena, mida saab sisse nõuda TsÜS § 157 lg 1 alusel kümme aastat. Kuna tegemist on põhinõudega seotud nõuetega, tuleb kohtutäituri tasu ja täitekulude nõudeid käsitleda kui kõrvalkohustusi. Kuna määratud rahatrahv või rahaline karistus on tekkinud isiku enda tegevuse/tegevusetuse tulemusena, siis täitemenetluse kulud saavad tekkida ainult siis, kui on olemas tasumata rahatrahv või tasumata rahaline karistus. Kohtutäituri tasu ei saa määrata ilma sundtäidetava täitedokumendita, st ilma põhinõudeta. Seega leiab autor, et kohtutäituri tasu tuleb käsitleda kui kõrvalnõuet, mille suurus on otseselt seotud sundtäidetava karistusõigusliku nõudega, mis aegub koos karistusõigusliku põhinõudega KarS § 82 lg 4 või lg 5 alusel.

Töö sissejuhatuses püstitatud küsimuste osas jõudis autor järgmistele järeldustele:

1. Käesoleval aja tegutseb kohtutäitur vaba elukutse, mitte riigi esindaja. Autor asus seisukohale, et olukorras, kus kohtutäiturile on antud üle täidesaatev võim karistusõiguslike nõuete sundtäitmiseks, on ta riigi esindaja. Argumendid, et vaba elukutse esindajana on tagatud mittevõlgnike maksuraha parem kasutamine ning odavus riigi jaoks, ei kaalu autori hinnangul üles täitevõimu delegeerimist selliselt, et vaba elukutse esindajana ei ole kohtutäitur riigi esindaja. Liigne tasuvuse põhimõtte rõhutamine ei taga sõltumatust, sest kohtutäitur koostab ise oma tasu otsuse ning tegeleb tasu sissenõudmisega, et tagada enda büroo toimimine.
2. Karistusõiguslike nõuete aegumise tähtsajad tagavad nõuete sundtäitmise võimaluse aktiivse tegevuse korral. Rahalise karistuse määramisel suuremas summas võib tekkida raskusi nõude sundtäitmise. Sellest tulenevalt leiab autor, et rahaliste karistusõiguslike nõuete aegumise osas peaks olema summast lähtuvalt eristamine nagu on seda tehtud Saksamaal.
3. Täitemenetlusega kaasnevad täitekulud on autori hinnangul kõrvalkohustused, mis saavad tekkida ainult koos põhinõudega st sundtäitmise aluseks oleva nõudega. Kuigi TMS § 2 lg 1 p 16 kohaselt on kohtutäituri tasu ja täitekulude otsus iseseisvaks täitedokumendiks, ei anna see autori hinnangul alust käsitleda kohtutäitur tasu ja täitekulu eraldiseisva põhinõudena. Kuna autor asus seisukohale, et täitemenetlusega

kaasnevad tasud ja kulud on kõrvalkohustused, siis sellest tulenevalt aeguvad nad koos karistusõiguslike nõuetega KarS § 83 lg 4 või lg 5 alusel.

Aegumise institutsioon õigusmaalimas on vajalik kaitstes võlgniku igavese sundtäitmise eest ja kohustab sissenõudjaid aktiivselt võlgadega tegelema. Väga üldistavalt võib väita, et kui sissenõudja pikema aja jooksul ei ole huvitatud oma võla sissenõudmisest, siis järelikult puudub tal ka huvi võlgnevuse likvideerimiseks.

Töö kirjutamise käigus leidis kinnitust autori kahtlus, et täitemenetluse regulatsioon on liiga pealiskaudne. Selgust ei aidanud tuua ka erinevate Riigikogu istungite stenogrammide ja täitemenetlust puudutavate seaduse eelnõude seletuskirjade lugemine. Kurvastuseks jäi neist kumama mõte, et kui oled võlglane, siis on sinu ainukeseks õiguseks võlg ära maksta. Siiski loodab autor, et aja möödudes, kui kohtutäituri institutsioon on saanud täpsemalt reglementeeritud, hakatakse sundtäitmise käigus jälgima rohkem võlgnike õigusi ning täitemenetluse põhimõtteid.

SUMMARY: EXPIRY OF THE PENAL POWER CLAIMS AND THE ENFORCEMENT COSTS IN THE ENFORCEMENT PROCEDURE

The object of research in the Master's thesis is the expiry of the penal power claims and the enforcement costs of the enforcement procedure. The supplementary question comprised the issue: what would happen to the enforcement costs when the main claim expires and whether the enforcement costs of the enforcement procedure can be regarded as a collateral claim.

The expiry of the penal power claims and the costs accompanying the enforcement procedure have often caused heated discussions between the debtors and the bailiffs. If debtors and bailiffs generally share a common view in regard to the expiry of the main claim, then the opinions regarding the costs of the enforcement procedure usually diverge.

The Code of Enforcement Procedure § 2 section 1 provides a full list of enforcement instruments, which may be submitted to a bailiff for execution. The bailiff does not assess the decision made and proceeds only from the resolution. Due to that the principle of the formalisation is important in the enforcement procedure, according to which the bailiff only checks whether the submitted document formally corresponds to the requirements of the law (CEP § 12 section 1), and has no obligation to check the prerequisites of the substantive law. During the process of writing this paper the author had to admit that the principle of formalisation has been applied by bailiffs at the beginning of the enforcement procedure; however, in the communication with the debtors it happens rather often that the bailiff assesses the debtor's behaviour before the enforcement procedure, so judging the debtor's activity, due to which the punishment was impose.

Proceeding from the peculiarity of the penal power claims, the claimant of a fine or a pecuniary punishment is the local government or the state. If the body conducting extra-judicial proceedings has made a decision and it has taken effect, the latter is obliged to ensure that the ruling is enforced.

The debtor in the compulsory execution of penal power claims is generally a natural person, who has committed a crime or misdemeanour for which a pecuniary punishment or a fine has been imposed, which the natural person has failed to pay within the established period. Proceeding from the Code of Misdemeanour Procedure § 18 section 1, a natural or legal person in regard to whom the misdemeanour proceedings have been commenced is a person subject to the proceedings.

The debtor, having received the enforcement notice, has a right to apply to the bailiff in regard to the commencement of the enforcement procedure (CEP § 8). The debtor has a right to receive information about the circumstances and persons who have submitted a claim of compulsory execution. Although the enforcement notice comprises all compulsory information, the debtors might not remember or relate the compulsory execution with a fine for the violation of traffic rules for example.

When the debtor has paid the fine, according to the CEP § 200 section 1, the debtor shall submit the bailiff a payment document proving the payment of the fine. According to the author such requirement is grounded in a situation when the debtor has paid the fine before the compulsory execution is commenced, or when the compulsory execution has commenced and the debtor pays the fine to the bank account of the body conducting extra-judicial proceedings or the account indicated by court. If the debtor pays the fine to the bailiff's official bank account, according to the author, the requirement to submit the bailiff the payment order is not reasonable as the latter monitors the accrual of fines and pecuniary punishments to the official bank account anyway.

During the enforcement procedure the debtor is actually entitled to many rights and obligations. On the whole the rights and obligations are related to each other. In the first place, the debtor has to be active to find a solution to the problematic situation. If it is evident that the compulsory execution cannot be avoided, the debtor should not hide himself but has to look for solutions that would satisfy all parties. The bailiff also plays an important role in the procedure as he/she is in charge of the procedure and has to manage it so that the goals of the enforcement procedure are achieved.

According to the CEP § 2, a bailiff holds a public law position of a free trade, acting on his own behalf and within his own liability. The compulsory execution of penal power claims often causes heated discussions between debtors and bailiffs. Many complaints and conflicts during the enforcement procedure proceed mainly from the different temperament and expectations to the enforcement procedure. If the bailiff expects the debtor to pay the debts as quickly as possible, the debtor often hopes to free himself of the debts without paying. The author believes that a successful enforcement procedure begins with polite communication, following precisely the principles of the enforcement procedure.

The enforcement procedure is commenced when the enforcement notice has been delivered to the debtor. According to the author, the delivery of the enforcement notice to the debtor has to be recorded so that it is possible to prove it later. According to the author's opinion, the

enforcement notice can be delivered publicly only in case it is proved that the establishment of the contact with the debtor has failed. Although making further enquiries is very time consuming, it guarantees the debtor and also the claimants a better possibility to carry out the enforcement procedure successfully. Debtors usually do not avoid the enforcement procedure deliberately. The author thinks that engaging the police and the local government in the establishment of the debtor's place of residence and location would avoid the situation of the debtor being passive in the enforcement procedure, but it is actually the bailiff's inactivity that causes a situation in which the compulsory execution of a claim expires and the initiated enforcement procedure is subject to failure.

The author disagrees with the principle provided in the Bailiff's Act § 41 section 1, according to which the debtor shall pay the fee for the commencement of the proceedings and one half of the basic fee of the proceedings if he/she settles the claim on the same day the enforcement notice is delivered. If the debtor has fulfilled the entire claim by the commencement of proceedings, however, some time later than indicated in the resolution, which forms the enforcement instrument, it should not provide the bailiff a basis to receive half of the main payment of the proceedings automatically. According to the author's evaluation it is justified in a situation when the debtor delays the fulfilment of pecuniary obligations, he/she is subject to the risk of paying the fee for the commencement of proceedings in the amount of 15.97 EUR (Bailiffs Act § 34), which has to cover the sum required for making first expenditures for the commencement of the proceedings by the bailiff. The author finds the requirement to describe the bailiff's fee in numbers reasonable. Today the amount of the bailiff's fee is fixed in the Bailiffs Act § 35, which does not enable the bailiff to connect the amount of the fee with the amount and volume of the proceedings. The author thinks that the amount of the bailiff's fee in different stages of the enforcement procedure has not been analysed and a viewpoint is adapted that if you are a debtor you have to pay. It is also stressed that a bailiff is a free representative of the trade, who gets paid for his/her activity, and pursuant to the Bailiffs Act § 35 a bailiff is entitled to a fee irrespective of the performed procedures or their amount.

Although in practice it is believed that the bailiff's fee is not a public law fee, the author does not agree with the statement put forward by court. The court excessively stresses the fee-charging principle of the bailiff's activity. Taking into account the court's viewpoint, a bailiff is always entitled to a fee. So under the circumstance in which the bailiff's activity has been unsuccessful upon claiming fines, due to which the expiry date has arrived together with the disappearance of the hope to receive any money ever, the bailiff still gets the fee.

The duty of the bailiff is to enforce the claim to collect the fine and the pecuniary punishment, however, the scope of bailiff's assignments and responsibilities should be widened so that he/she can send the debtors, who do not cope with their lives, to social workers or debt advisers for information and help. In such a case it is better if all claims directed to one debtor were collected by one bailiff, who would then have a better overview of the debtor's actual economic situation.

Currently the big part of the enforcement procedure costs comprises the bailiff's salary and the enforcement costs. There are cases in which one and the same person is subject to several enforcement procedures performed by the same bailiff. Even if the debtor could pay the owed sum, the costs that accompany the enforcement procedure create the feeling of hopelessness in the debtors. According to the author, the bailiff represents the state and taking into account the nature of the enforcement procedure, which means that debtors are made to pay their debts by applying force, it is not reasonable to assume that the bailiff's fee depends on the amount of money received in the enforcement procedure.

The author believes that the formation of the enforcement procedure costs should be more transparent, and the penal power enforcement executor is in the position of the state representative because the enforcement prejudices the debtor's basic rights, when the debtor's assets are arrested, after which the debtor cannot use, dispose or administer his/her assets freely any more. The author finds that if the bailiff represents the state, it would be reasonable for the state to guarantee the payment for operating bailiffs' offices in the required scope to avoid the situation in which the bailiff's main interest is to receive his/her own payment. Although money is a powerful motivator in the performance of a successful enforcement procedure, its primary goal should not be the management of the bailiff's operation but the enforcement procedure to satisfy the claims.

According to the German Penal Code § 79 section 3, a fine, which exceeds 30 daily rates, expires within 5 years after the resolution takes effect. If the allocated fine remains below 30 daily rates, the claim expires within three years after the decision takes effect. Hence, the expiry of fines in Germany depends on the amount of the imposed fine. According to the author such kind of differentiation is justified because the collection of a bigger sum requires a longer time period and enables the claimant to deal with the collection of the pending sum. The debtor can divide the payment of the debt within a longer period, which motivates the debtor better to eliminate the debt. Expiry dates should be provided in the legislation so that the creditors in general are guaranteed a fair possibility to enforce the claim.

If in Germany the expiry of the fine is calculated according to a certain number of days, then in Estonia disputes about the beginning of the established expiry date and the expiry of the claim are common. Although the Penal Code § 82 provides the expiry dates, the expiry date in the offence proceedings has to be calculated according to the expiry regulation in the General Part of the Civil Code.

The application of the provisions of the Civil Code in the criminal and misdemeanour proceedings may cause confusion and it would be reasonable to provide a more specific wording of the expiry dates and other regulations in the Penal Code, including the enforcement procedure.

The author thinks that in case of some crimes and misdemeanours the interruption of the expiry dates is justified. It primarily concerns the cases described in the Penal Code § 82 section 1, if the offender deliberately avoids the payment of the penalty payment imposed on him/her. The avoidance of the payment of the imposed penalty payment must be an economic disadvantage to the offender. If, according to our opinion, the bailiff as the agent of the enforcement procedure has to establish all necessary circumstances for the compulsory execution to make it successful, according to the author, a claim is justified when the bailiff proves that the debtor has actively hindered the successful performance of the compulsory execution. In such case the bailiff has to be prepared to submit corresponding evidence about the debtor's activity that hinders the compulsory execution, e.g. not working officially, use of some other person's bank account in everyday life with the purpose to avoid receiving money on his/her personal bank account, etc. If a bailiff has necessary evidence, it is the debtor's obligation to prove the situation otherwise.

As the fixation of the obligation to pay the amount of tax by the offender sentenced for a tax-related offence is not a pecuniary punishment in the meaning of the Penal Code, then, according to the author, the expiry of a pecuniary obligation established for a tax-related offence, according to the Penal Code § 82 or the General Part of the Civil Code § 157 section 1, can not be applied. Both – the Taxation Act § 132 section 1 and the Penal Code § 82 section 5 foresee 7 years as the maximum term allowed for the compulsory execution. The author cannot understand the court's point of view that the expiry date of claims proceeding from the Taxation Act are not subject to the Taxation Act § 132 section 1, but to the General Part of the Civil Code § 157. There are some special acts, e.g. the Taxation Act, which regulate the expiration in different areas differently from the General Part of the Civil Code.

However, if deadlines fixed in special acts are not used or followed, the special norms lose their purpose.

The definitions of the main or collateral claims are not described in the Enforcement Procedure Act. The Act deals with the requirements proceeding from the enforcement instrument, corresponding to the requirements of the CEP § 2. The differentiation of the main and collateral claims in practice has arisen primarily with the expiry of the claims subject to compulsory execution. Currently, the claims proceeding from the enforcement instrument mentioned in the CEP § 2 section 1, expire according to the provisions of the General Part of the Civil Code § 157 section 1. If the court applies the expiry of a certain enforcement case of a certain file, the expiry applies to the entire file according to the author, despite the fact whether the supplementary enforcement procedures commenced within the same enforcement procedure have expired or not. According to the author, partial expiry in regard to one enforcement file cannot be applied. If the bailiff's salary and the decisions of the enforcement costs are independent enforcement instruments, they should have separate numbers of enforcement instruments so that their compulsory execution could be possible also after the expiry of the fine imposed for compulsory execution.

As far as the author's opinion is concerned the bailiff's salary and the decisions of the enforcement cost are related to the claim subject to the compulsory execution and the file, they cannot be regarded as separate claims, which may be claimed during ten years according to the General Part of the Civil Code § 157 section 1. As the claims are related to the main claim, the bailiff's salary and the claims of the enforcement costs have to be regarded as collateral claims. As the allocated fine or the pecuniary punishment have occurred due to the person's activity/inactivity, the costs of the enforcement procedure can occur only in case there are unpaid fines or pecuniary punishments. The bailiff's salary cannot be allocated without an enforcement instrument, which is compulsorily executed, i.e. the main claim. Therefore, the author comes to the conclusion that the bailiffs' salary has to be regarded as a collateral claim, which size is directly related to the claim subject to the penal power compulsory execution, expiring together with the main penal power claim according to the Penal Code § 82 section 4 or section 5.

In regard to the questions put forward in the introduction of the survey, the author came to the conclusions as follows:

1. The position of a bailiff constitutes a free trade and no representation of the state. The author took the position according to which the bailiff, who has been given the

executive power to perform compulsory execution of penal power claims, becomes the representative of the state. Arguments that a representative of free trade ensures the better use of the non-debtors' tax money and is cheaper to the state does not outweigh, according to the author, the delegation of the executive power in the manner that the bailiff as a representative of a free trade cannot be the representative of the state. Stressing excessively the principle of profitability does not guarantee independence because the bailiff fixes his/her own salary and deals with the collection of the fee to endure the operation of his/her office.

2. The expiry dates of the penal power claims ensure the compulsory execution of the enforcement procedure only if active measures are applied. If a big pecuniary punishment is sentenced, difficulties may arise in connection with the compulsory execution. Pursuant to that the author finds that the expiry dates of the pecuniary penal power claims have to be differentiated according to the amount of money as it has been established in Germany.
3. Enforcement costs that accompany the enforcement procedure have to be regarded according to the author as collateral claims, which can occur only together with the main claim that forms the basis for the compulsory execution. Although according to the CEP § 2 section 1 article 16, the bailiff's fee and the decision of the enforcement costs are separate enforcement instruments that provide no basis for regarding the bailiff's fee and the enforcement costs as a separate main claim. As the author believes that the bailiff's fee and the fees and expenditures accompanying the enforcement procedure are collateral costs, they expire together with the penal power claims according to the Penal Code § 83 section 4 or section 5.

The institution of expiration is necessary in the legal world as it protects the debtors from the ever-lasting compulsory execution and makes the claimants deal actively with the debts. According to a general statement it is believed that if a claimant does not deal with claiming the debt for a long time, he/she is not interested in liquidating the debt.

During the process of writing the survey the author found proof to the suspicion that the regulation of the enforcement procedure is too superfluous. Examination of different reports of the sessions of the Riigikogu and the explanatory letters of the bills concerning the enforcement procedure provided no clarity. Unfortunately, the only evident idea was as follows: if you are a debtor, your only right is to pay the debt. The author hopes that within time when the institution of bailiff is regulated in more detail, it will be possible more to follow the debtor's rights and the principles of the enforcement procedure.

Kasutatud kirjandus

1. Aarnio, A., Õiguse tõlgendamise teooria. Tallinn: Õigusteabe AS Juura, 1996.
2. Alekand, A., Mis on kohtutäituri tasu?, Juridica nr 4, 2004.
3. Alekand, A., Täitemenetlusõigus, Juura 2011.
4. Annus, T., Riigi funktsioonide delegeerimine eraõiguslikele isikutele kohtutäiturite näitel, Juridica nr 4, 2002.
5. Brinkman, K., Nulltolerants kohtutäiturite rikkumistele, Äripäev, 26.10.2011, Arvutivõrgus: <http://leht.aripaev.ee/?PublicationId=464dc490-fb94-4024-9b75-258ddc8543a9&articleid=33231&paperid=232A33AB-6470-4EAC-8B53-5D12EC0D9CCB> , 28.04.2012.
6. Brox, H. Dr. iur., Walker, W.-D., Dr. iur. Zwangsvollstreckungsrecht, Academia Iuris, Carl Heymanns Verlag, 4., Auflage, 1993.
7. Hansen, V., Sootak, J., Süüteo ja otsuse täitmise aegumine, Juridica nr 5 2008.
8. Järelevalve aruanne, Järelevalve ja õigusteenistuse talitus, Justiitsministeerium 2011. Arvutivõrgus: http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=55704/Aruanne+riiklik+j%E4relevalve+2010_JPO1_.pdf , 15.04.2012.
9. Karistusekandja õiguslik seisund, Juriidiline ajakiri „Õigus“, XI aastakäik 1930, nr 8.
10. Kindhäuser, U., Prof. Dr., Neumann, U., Prof. Dr., Paeffgen, Strafgesetzbuch, H.U., Prof. Dr., 3. Auflage 2010, Arvutivõrgus: http://beck-online.beck.de.ezproxy.utlib.ee/default.aspx?vpath=bibdata/komm/KinNeuPaeKoStGB_B_3_Band1/StGB/cont/KinNeuPaeKoStGB.StGB.p79.gIII.htm , 21.04.2012.
11. Kindl, J., Prof. Dr., Meller-Hannich, C., Prof. Dr., Wolf, H.J., RiOLG a.D., Gesamtes Recht der Zwangsvollstreckung, 1. Auflage 2010. Arvutivõrgus: http://beck-online.beck.de.ezproxy.utlib.ee/Default.aspx?vpath=bibdata\komm\kinmelwolkozv_1\ges\gvga\cont\kinmelwolkozv.gvga.htm&pos=1&hlwords=Gesch%C3%A4ftsanweisung%C3%90der%C3%90Gerichtsvollzieher#xhlhit , 18.04.2012.
12. Kohtutäiturite täitestatistika 2004-2011. Arvutivõrgus: <http://www.just.ee/13389>, 15.04.2012.
13. Lehis, L., Eesti maksuseadused. Kolmas köide. Kommentaarid. Tartu 2011.
14. Liiklusrikkujatele määratakse järjest enam areste, Arvutivõrgus: <http://www.liiklus.ee/ee-catalog-viewObject-5-4890-1017-0> , 08.04.2012.
15. Merusk, K., Avalike ülesannete eraõiguslikele isikutele üleandmise piirid, Juridica nr 8, 2000.

16. Narits, R., Õigusteaduse metodoloogia. Tallinn: Juura, Õigusteabe AS, 1997.
17. Ots, J., Õiguskomisjoni seminar Tallinn 28.11.2003, Täitemenetluse seadustiku eelnõu, Arvutivõrgus:
http://www.riigikogu.ee/?op=emsplain&content_type=text/html&page=mgetdoc&itemid=040420006 , 02.05.2012.
18. Pooled Eesti kohtutäituritest on distsiplinaarkaristatud Arvutivõrgus:
<http://uudised.err.ee/index.php?06193671> , 21.04.2012.
19. Priit Lantin võis mupo trahvidelt teenida sadu tuhandeid eurosid, Arvutivõrgus:
<http://www.epl.ee/news/eesti/priit-lantin-vois-mupo-trahvidelt-teenida-sadu-tuhandeid-eurosid.d?id=51290011> , 21.04.2012.
20. Riigikontrolli 30.04.2008 aruanne Riigikogule „Väärteotrahvide laekumisest. Kas politsei määratud rahatrahv on mõjuvaks vastuseks väärteole?“.
21. Saarmann, K., Matto. K., Kriminaalseadustik. Kommenteeritud väljaanne, Autorite Kirjastus, 1937.
22. Sootak, J., jt. Karistusseadustik. Kommenteeritud väljaanne 2009.
23. Study on the Transparency of Costs of Civil Judicial Proceedings in the European Union Jean ALBERT Team Leader - COUNTRY REPORT - - ESTONIA 2007, lk 55, Arvutivõrgus: <https://e-justice.europa.eu/content/Maximisation.do?plang=et&idTaxonomy=37&idCountry=ee&member=1&action=printMS> , 17.03.2012.
24. Täiteasi nr 170/2006/2325 kohtutäitur Aive Kolsar, Lõuna Politseiprefektuuri Põlva politseijaoskonna 19.03.2006. a otsus väärteoasjas nr 2602,06,003226 (koopiad autori valduses).
25. Täitestatistika 2010 nõuete liigi järgi, Arvutivõrgus:
<http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=53144/T%E4itestatistika+2010+n%F5uete+j%E4rgi+%28eurodes%29.pdf>, 16.04.2012.
26. Täitestatistika 2011 nõuete liigi järgi. Arvutivõrgus:
<http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=56509/T%E4itestatistika+2011+n%F5uete+j%E4rgi.pdf> ,16.04.2012.
27. Varul, P., jt. Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Kommenteeritud väljaanne, Juura, 2010.
28. Õiguskantsler 17.06.2011 seisukoht nr 6-1/090671/1103112 justiitsminister Kristen Michal'ile, p 53, Arvutivõrgus:
http://oiguskantsler.ee/sites/default/files/field_document2/6iguskantsleri_seisukoht_va_stuolu_puudumine_taitetoimiku_dokumentide_koopiade_saamiseks_noutav_tasu.pdf.
20.04.2012.

29. XI Riigikogu stenogramm VII istungjärk, Esmaspäev, 5. aprill 2010, 18:14

Arupärimine kohtutäiturite tegevuse kohta (nr 384). Arvutivõrgus:

<http://www.riigikogu.ee/?op=steno&stcommand=stenogramm&pkpkaupa=1&date=1270476918&paevakord=6047#pk6047> , 30.04.2012.

Kasutatud normatiivmaterjalid

30. Gerichtsvollzieherverordnung, jõustunud 23. Juli 1981 (GVBl. I S. 245), viimati muudetud 16. 3. 2007 (GVBl. I S. 247).
31. Gesetz über Kosten der Gerichtsvollzieher, kehtiv alates 19.04.2001, viimati muudetud 30.07.2009.
32. Eesti Vabariigi Põhiseadus, RT 1992, 26, 349; RT I, 27.04.2011, 1.
33. Kohaliku omavalitsuse korralduse seadus, RT I 1993, 37, 558; RT I, 29.12.2011, 1.
34. Kohtute seadus, RT I 2002, 64, 390; RT I, 28.12.2011, 48.
35. Kohtutäituri seadus, RT I 2009, 68, 463; RT I, 21.03.2011, 16.
36. Kohtutäituri seadus, RT I 2001, 16, 69, kehtis kuni 31.12.2009.
37. Kriminaalmenetluse seadustik, RT I 2003, 27, 166; RT I, 29.12.2011, 20.
38. Kriminaal-, väärteo-, tsiviil- ja haldusasjade menetlusest osavõtjatele tasu maksmise ja kulude hüvitamise kord, Vabariigi Valitsuse 22.12.2005 määrus nr 322, RT I 2005, 71, 557.
39. Politsei ja piirivalve seadus, RT I 2009, 26, 159; RT I, 29.12.2011, 1
40. Riigilõivuseadus, RT I 2010, 21, 107; RT I, 02.03.2012, 5.
41. Riigivastutuse seadus RT I 2001, 47, 260; RT I, 13.09.2011, 9.
42. Strafgesetzbuch, jõustunud 15.05.1871, viimati muudetud 24.2.2012 I 212.,
Arvutivõrgus: <http://www.gesetze-im-internet.de/stgb/BJNR001270871.html>,
20.04.2012.
43. Täitemenetluseseadustik § 2 lg 16, RT I, 14.03.2011, 1.
44. Täitemenetluse seadustiku ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu seletuskiri 763
SE III, Arvutivõrgus:
http://www.riigikogu.ee/?page=en_vaade&op=ems&eid=1033443, 25.04.2012.
45. Tsiviilkohtumenetluse seadustik, RT I 2005, 26, 197; RT I, 28.12.2011, 44.
46. IX Riigikogu Stenogramm IV istungjärk, 15. november 2000. Kohtutäituri seaduse eelnõu (563 SE) esimene lugemine, Arvutivõrgus:
<http://www.riigikogu.ee/?op=steno&stcommand=stenogramm&date=974286000>,
30.04.2012.
47. IX Riigikogu stenogramm IX istungjärk, 22. jaanuar 2003, Kohtutäituri seaduse, täitemenetluse seadustiku ja riigilõivuseaduse muutmise seaduse eelnõu (1269 SE) esimene lugemine, Arvutivõrgus:
<http://www.riigikogu.ee/?op=steno&stcommand=stenogramm&date=1043233200#pk2000009565> , 30.04.2012.

48. XI Riigikogu stenogramm VI istungjärk, 25. november 2009, Kohtutäituri seaduse eelnõu (462 SE) teine lugemine. Arvutivõrgus:

<http://www.riigikogu.ee/?op=steno&stcommand=stenogramm&date=1259143500&pkpkaupa=1&paevakord=5330#pk5330> , 30.04.2012.

Kasutatud kohtupraktika

Riigikohtu tsiviilkolleegium

49. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 16. oktoobri 2002 määrus tsiviilasjas nr 3-2-1-119-02 AS Hansa Liising Eesti kaebus kohtutäituri otsuse peale täitemenetluses.
50. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 16.11.2004 otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-122-04 Risto Roosaare hagi enampakkumise kehtetuks tunnistamiseks.
51. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 02.02.2005 määrus tsiviilasjas nr 3-2-1-157-04 Viivi Liivi ja Kalev Liivi kaebus kohtutäitur Reet Rosenthali tegevuse ja kohtutäituri tasu ebaõige määramise peale.
52. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 23.03.2005 otsus 3-2-1-29-05 AS Audru Cake kassatsioonkaebus Tallinna Ringkonnakohtu tsiviilkolleegiumi 17. 11. 2004. a otsusele AS Tehlar avalduses AS Audru Cake likvideerimise läbiviimiseks ja likvideerijate määramiseks.
53. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 04.03.2008 otsuses tsiviilasjas nr 3-2-1-3-08 Henrik Kulu kaebus kohtutäitur Ivi Kalmeti 8. detsembri 2006. a otsuse peale.
54. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 20.04.2009 otsus nr 3-2-1-33-09 Allan Parkala kassatsioonkaebus Tartu Ringkonnakohtu 24.10.2008. a otsusele Aktsiaselts SEB Liising hakis Allan Parkala vastu võla ja viiviste väljamõistmiseks.
55. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi otsus nr 3-2-1-79-09 Valeri Salnikov kassatsioonkaebus Tallinna Ringkonnakohtu 28.01.2009. a otsusele Valeri Salnikovi hakis Erik Bondaruki vastu 2 980 227 krooni väljamõistmiseks.
56. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 13.10.2009 otsus nr 3-2-1-88-09 Kersti Hummeli hagi kohtutäitur Risto sepa vastu sundtäitmise lubamatuks tunnistamiseks.
57. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 06.04.2010 kohtumäärus tsiviilasjas nr 3-2-1-14-10 Elvi Maripuu kaebus Tallinna kohtutäituri Kristiina Feinmani 16. märtsi 2009. a otsuse peale.
58. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 08.02.2011 otsus nr 3-2-1-144-10 Kohtutäitur Urmas Tärno kaebus justiitsministri 7. juuli 2009. a käskkirja nr 38-d tühistamiseks.
59. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 28.09.2011 otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-69-11 Ain Andersalu hagi kohtutäitur Ivi Kalmeti vastu enampakkumise kehtetuks tunnistamiseks.
60. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 02.11.2011 kohtumäärus nr 3-2-1-79-11 Sergei Vitrjanoi kaebus kohtutäitur Kaire Põltsi 1.07.2010.a otsuse peale täiteasjades nr 025/8007/5222 ja nr 025/2008/2828.

61. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 14.03.2012 kohtumäärus tsiviilasjas nr 3-2-1-176-11
OAO Bank Sankt-Peterburg kaebus Tallinna kohtutäitur Urmas Tärno 18. oktoobri
2010. a otsuse peale täiteasjas nr 052/2009/5330.
62. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 02.04.2012.a kohtumäärus tsiviilasjas nr 3-2-1-38-12
OAO Bank Sankt-Peterburg kaebus Tallinna kohtutäitur Urmas Tärno 22. novembri
2010. a otsuse peale täiteasjas nr 052/2009/5330.

Riigikohtu halduskolleegium

63. Riigikohtu halduskolleegiumi 16.02.2004.a otsus 3-3-1-5-04, Rauno Aaslaidi
kassatsioonkaebus Tartu Ringkonnakohtu 29. oktoobri 2003. a otsuse peale
haldusasjas nr 2-3-227/2003 R. Aaslaidi kaebuses kahju väljamõistmiseks
kohtutäiturilt.
64. Aaslaid vs Pool, Kohtulahendi analüüs, Arvutivõrgus:
https://www.riigiteataja.ee/kohtuteave/kohtulahendi_analyys/525#1 , 24.04.2012.
65. Riigikohtu halduskolleegiumi 20.04.2006.a. kohtuotsus nr 3-3-1-11-06, AS X kaebus
Maksu- ja Tolliameti Saare maksukeskuse korralduse tühistamise ning intressivõla
sundtäitmise keelamise nõudes, p 10.
66. Riigikohtunik Jüri Põllu eriarvamus Riigikohtu halduskolleegiumi otsusele
haldusasjas nr 3-3-1-76-09.

Riigikohtu kriminaalkolleegium

67. Riigikohtu kriminaalkolleegiumi otsus nr 3-1-1-20-08 Arunas Mickeviciuse kaitsjate
vandeadvokaat Leon Glikmani ja vandeadvokaadi vanemabi Helmeri Indela
määruskaebus Tallinna Ringkonnakohtu 7. jaanuari 2008. a määruse peale, millega
jäeti muutmata Harju Maakohtu 20. detsembri 2007. a määrus., p 12.
68. Riigikohtu kriminaalkolleegiumi 02.10.2008 otsus nr 3-1-1-51-08, Roman Fimenkovi
kaitsja vandeadvokaat Nikolai Rõžovi ja Riigiprokuratuuri kassatsioon Viru
Ringkonnakohtu 15. mai 2008. a kohtuotsuse peale kriminaalasjas Roman Fimenkovi
süüdistuses KarS § 424 järgi.

Riigikohtu Üldkogu ja Põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi otsused

69. Riigikohtu Üldkogu 16.05.2008 otsus kriminaalasjas nr 3-1-1-86-07 Väärteoasi Indrek Eiche karistamises ühistranspordiseaduse § 547 lg 1 järgi.
70. Põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 15.06.2007 otsus nr 3-4-1-9-07 Tartu Maakohtu taotlus kontrollida kohtutäituri seaduse § 2521 põhiseaduspärasust.

Maakohtu otsused

71. Pärnu Maakohtu 09.09.2009.a kohtumäärus kriminaalasjas nr 1-09-13878 (koopia autori valduses).
72. Tartu Maakohus 06.10.2009.a kohtumäärus väärteoasjas nr 4-09-17982 Agnar Pirnpuu avaldus täiteasjas nr 170/2006/1756 täitemenetluse aegunuks tunnistamiseks (koopia autori valduses).
73. Tartu Maakohus Valga kohtumaja 20.juulil 2011 kohtumäärus kriminaalasjas nr 1-11-4482 Vitali Zukovski taotlus tunnistada aegunuks kohtuotsuse täitmine täiteasjades nr 192/2004/3772 ja 192/2004/3775.
74. Tartu Maakohus Valga kohtumaja 20.juulil 2011 kohtumäärus kriminaalasjas 1-11-4479 Roman Saveljev taotlus tunnistada aegunuks kohtuotsuse täitmine täiteasjades nr 192/2003/47 ja 192/2003/48.
75. Tartu Maakohus Valga kohtumaja 20.juulil 2011 kohtumäärus kriminaalasjas 1-11-3236 Anar Lantsev taotlus tunnistada aegunuks kohtuotsuse täitmine täiteasjades nr 192/2006/2543.
76. Tartu Maakohus 23.08.2010.a kohtumäärus nr 4-10-2220 Einar Lillo avaldus täitemenetluse lõpetamiseks otsuse täitmise aegumise tõttu.
77. Tartu Maakohus tsiviilasi nr 2-10-8390 Kohtutäitur Aive Kolsar'i 04.11.2010 selgitus tsiviilasjas nr 2-10-8390(koopia autori valduses).
78. Tartu Maakohtu Põlva kohtumaja 13.04.2011 otsus 4-09-20372 Kohtutäitur Aive Kolsari avaldus Elar Toomi karistuse asendamiseks.
79. Tartu Maakohtu 14.10.2011 kohtumäärus tsiviilasjas nr 2-08-57621 R. R. avaldus kohtutäitur Aive Kolsari toimingute õigusvastaseks tunnistamiseks.
80. Viru Maakohus 06.11.2011 kohtumäärus nr 4-11-4277 Danel Kiigi (Kiik) avaldus täitemenetluse lõpetamiseks tema suhtes algatatud täiteasjas nr 042/2004/3828 viivistasu nõudes.

Ringkonnakohtu otsused

81. Tartu Ringkonnakohtu 12.09.2011 kohtuotsus tsiviilasjas nr 2-10-25008 Yury Orlovi hagi kohtutäitur Kristel Maalmani vastu kahju hüvitamiseks.
82. Tallinna Ringkonnakohtus 21.10.2011 otsus nr 2-09-16307 Aleksandr Minini hagi kohtutäitur Veiko Kaasiku vastu 3070 krooni saamiseks (koopia autori valduses).

Lühendite loetelu

GvKostG – Gesetz über Kosten der Gerichtsvollzieher

KarS – karistusseadustik

KrMS – kriminaalmenetluse seadustik

MKS – maksukorralduse seadus

TMS – täitemenetluse seadustik

TsMS - tsiviilkohtumenetluse seadustik

TsÜS – tsiviilseadustiku üldosa seadus

KTS – kohtutäituri seadus

PS – põhiseadus

RT- Riigi Teataja

VTMS – väärteomenetluse seadustik

RKTK – Riigikohtu tsiviilkolleegium

RKTKo – Riigikohtu tsiviilkolleegiumi otsus

RKKK – Riigikohtu kriminaalkolleegium

RKHK – riigikohtu halduskolleegium

RKÜK – Riigikohtu üldkogu

RKPJK – Riigikohut põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium